

Ms. 4236

Sammelbd.

Leipzig

H

C. S. SCHURZFLEISCHII 2
Epitomes Historicae

à
JO. SLEIDANO

caepitæ,

Deinceps ad annum
clō lōc LXIX.

productæ,

Nunc ad An. clō lōc LXXVI,

prolatæ

Series, rerum temporumque
Ordine confecta.

CUM PRIVILEGIO
ELECTORIS SAXONIÆ.

FRANCOFURTI,
Impensâ Mart. Gabrielis Hübneri,
Bibliop. Dresd. A. MDC LXXXIII.

Faint bleed-through text from the reverse side of the page.

Faint bleed-through text, possibly a title or chapter heading.

Faint bleed-through text, likely a line of a paragraph.

Faint bleed-through text, possibly a date or reference.

Faint bleed-through text, likely a line of a paragraph.

Faint bleed-through text, possibly a line of a paragraph.

Faint bleed-through text, likely a line of a paragraph.

Faint bleed-through text, possibly a line of a paragraph.

Faint bleed-through text, likely a line of a paragraph.

Faint bleed-through text, possibly a line of a paragraph.

Illustrissimo atq; Excellentissimo

DOMINO

DN. HENRICO

LIBERO BARONI

à FRIESEN,

Dynastæ Schönfeldii, Puzkaviæ,
Graupæ, Jessenæ & Praschwitzii,
&c. &c.

Serenissimi & Potentissimi
Electoris Saxonæ Comiti, Sena-
tus Sanctioris Principi,
Heroi in toga,

Domino meo Gratosissimo.

[†] 2

DO.

DOMINE.

DUdum existimavi, Johannis Sleidani epitomen a-
 vorum memoriâ editam, ac nuper etiam tibi inscri-
 ptam solenniterq; dicatam, nunc ve-
 rò novâ insuper rerum serie à me
 quodammodo auctam, atque ad pro-
 xima deinceps tempora perductam,
 rectoq; ordine demùm continuatam,
 omni jure ad te pertinere. Et maxi-
 mè ad te quidem, Domine, quem in
 progressionem temporum loquitur ipsa
 & modestè refert, strictimq; indicat,
 quâ diligentia & fide de communi
 Patria meritus fueris, quùm sociis at-
 que adiutoribus sanctioris Curiaë,
 Principi Electori auctor esses Egrani
 foederis, quod tam felix faustumque
 fuit, ut Austriae permagnum decus, &
 nutanti propeq; labenti Germaniæ

robur, gliscentibusq; per eam diffidiis
 primum quasi remedium afferret.
 Ab his initiis divino quodam mune-
 re duxisti rationes Saxonix optimas,
 partesque omnestuas summis labori-
 bus explesti, & rebus passim inclina-
 tis, magnam animi firmitudinem atq;
 constantiam demonstraisti, & quum
 facto opus esset, consilio & auctorida-
 te tuâ præstò fuisti, hisque rebus effe-
 cisti, ut habeat posteritas, in quem
 tanquam prudentiæ exemplum in-
 tueatur. Quare salute tua nil potest
 esse reipublicæ charius, & ope nil mi-
 hi evenire optatius, propterea quod
 omnibus vitæ partibus bene sapien-
 terq; consulis, & honestissima Patriæ
 instituta graviter defendis, & litera-
 rum ornamenta firma nobis floren-
 tiaq; præstas, cumulateq; auges, deni-
 que eos, quibus aliquem doctrinæ in-
 geniiq; locū tribuis, exemplo doces,
 quod animis teneant, usu vitæ confir-

[†] 3 ma-

mare oportere. Sive enim motus temporum animorumq; perturbationes sint, sive conversiones rerum & hominum oriantur, sive morum & fortunæ commutationes existant, sive voluntatum inclinationes ac dissimilitudines subsequantur, tranquillum mentis tuæ idem est, & planè tibi congruit, & summæ rationi semper respondet. Quibus rebus per se maximis prudentiam, quæ se in omnes partes fundit, auspiciatissimè adjuxisti, & decus etiam, quod omni ætate vigeat, summa cum temporum nostrorum felicitate tibi comparasti, tantamque nomini tuo admirationem conciliasti, ut ego etiam, qui in omni antiquitatis genere enitor maximeq; contendo, & prisca pariter ac recentia sedulò sollicitèq; perscrutor, subtere incipiam, ne conatûs hujus fiduciam reprehendas. Sed quia mei incepti rationes non eò pertinent, ut

CO-

cogitem, quemadmodum perspici-
 cissimæ menti tuæ, atq; meritis imor-
 talibus satisfaciam, sed ut videam o-
 mniq; industria experiar, quemad-
 modum tot beneficiorum abs te ac-
 ceptorū recordatione duntaxat frui
 queam, fines pro tua in me voluntate,
 ut quàm nullam referendæ tibi gra-
 riæ facultatem habeam, hoc summæ
 in te pietatis sanctissimiq; obsequii
 monumentum relinquatur. Alioqui
 laudes tuas hæc epistola non capit,
 quòd cum vim ingenii, tum modum
 etiã privati hominis excedunt, pror-
 susq; tales sunt, ut multitudine splen-
 doreq; suo aciem mentis etiam præ-
 stantissimæ perstringant, maximum-
 que & supra meas vires apparatus
 requirant, finibusq; tam amplis con-
 tineantur, ut plenos commentarios
 justamq; historiam expectēt. Quam-
 obrem pro fide obsequii, quo tibi
 conjungor, Domine, p̄to abste ve-
 he-

hementerque rogo, hoc mihi concedas atque
 tribuas, ut sub tutela praesidioque SAXO-
 NIS tuâ praecipue & Purpuratorum Illu-
 strissimorum auctoritate constitutas vitæ
 studiorumque rationes in posterum quoque
 rectè ac securè habere mihi liceat, esseque
 in loco clientium tuorum, qui cupiunt, De-
 umque, persanctè orant, ut quod sancit
 PRINCEPS, quodque suades Tu, & Prin-
 cipi, & Tibi, & Reipublicæ faustum fortu-
 natumque esse velit, & quod in te summum
 prorsusque incomparabile & prope immen-
 sum decus inest, atque semper magis ex-
 plendescit, scripsimè sibi repetat, ut divinæ
 humanæque res quàm diutissimè te aucto-
 re florent, felicissimeque conserventur.
 Dabam ex Museo Non. Octobr. ANNO
 MD LXXIX.

Illustrissimæ Excellentiae Tuæ

Humilimè parendis

lege

Clientis

CONRADUS SAMUEL SCHURZ-
 FLEISCHUS.

Er hoc tempus concilia-
 tis iterum animis præpoten-
 tium regum, qui Europam
 fere in partes trahunt, Bur-
 gundia in primis & Belgium, finitimæ-
 que etiam Germanicæ ditionis provin-
 ciæ, recepta 1668. ex formula pactionis
 Aquisgranensis tranquillitate lætabantur.
 Cujus maturandæ multas & graves causas
 rex Christianissimus habuit, propterea
 quòd Angli Bataviq; pro Hispanorum de-
 fensione annitebantur, fœdusq; cum Sue-
 dis pacti, negotium hoc summa cum cu-
 ra studioque conficiebant. Quibus re-
 bus etsi ille graviter est offensus, tamen
 fœderatorum auctoritati postulatisque
 concessit, & ultionem quieti publicæ re-
 misit ad tempus, expectans occasionem,
 qua destinata exequeretur, & in auctores
 ejus fœderis, quod triplex dici cœptum
 est, reperto belli titulo vindicaret. Id
 quemadmodum acciderit, quibusq; con-
 siliis assecutus fuerit, referri attinet, ut
unde initia causæque ejus belli ducendæ
A fint,

sint, sine difficultate intelligatur. Ete-
 nim Gallia rex Ludovicus XIV. haud æ-
 quo animo ferebat, se impediri, quo mi-
 nus fructum caperet ejus juris, quod sibi
 connubii nomine in Brabantiam, cæte-
 rosque Belgii Hispanici principatus ob-
 venisset: videbat autem Batavos securi-
 tatis suæ rationes ab Hispanorum fortu-
 na minimè esse sejuncturos, ut qui & sua-
 fores præcipuè & socii foederis sibi tam
 suspecti maximeque invisi fuissent. Ita-
 que obicem hunc amovendum ratus, o-
 mnes vires studiumque eò impendit, ut
 regem Angliæ Carolum II. amplissimis
 muneribus, & multis eam ad rem oblatis
 conditionibus sibi conciliaret. Qui et-
 si principio his destinatis obnitebatur, &
 suspitioni etiam locum dabat adeò, ut
 per legatum exquireret, quorsum tot an-
 tique regis Christianissimi navales appa-
 ratus spectarent: tamen precibus pro-
 missisque victus, ejus consiliis conatibus-
 que annuere tandem cœpit, recordatio-
 ne superioris offensæ, damnique nuper
 in Tamesi accepti recentiori memoria
 acriùs in vindictam stimulatus, & in-
 staurandæ insuper propinquæ domus
 com-

CONTINUATIO. 3

commodâ hac occasione usus. Ad hæc veteres, & tunc denuò excitatæ æmulationes controversiæque super commerciis coloniisque transmarinis, nec non super demissione aplustrium, piscationeque halecum, tanquam auctoramentis imperii maris jam dudum agitatæ atque tunc renovatæ lites multum ad abalienandum Angli animum valuerunt: præsertim quòd speciosis rationibus à Colbertio hujus instituti causa in Angliam misso exaggerabantur. Inter hæc limes Rheni armis Lotharingicis hucusq; perturbatus, 1669. pacem recepit, Duxque Carolus auctoritati Cæsaris, & voluntati regis Galliæ reconciliationem concordia flagitantium cessit, qui Palatini fines hostilem in modum divexaverat, postquam se passus est adduci ad eligendas partes belli Wildfangici, cujus hæc origo fuit. Querebatur Johannes Philippus, Moguntiaë pariter & Wormatiaë Herbipolisque Antistes, sumere id sibi Carolum Ludovicum, Electorem Palatinum, ut ex præscripto cujusdam privilegii homines in suis accolarumq; Principum & imperii Ordinum regionibus

proprios faciat mancipetque: id vero ma-
 gno cum suo damno conjunctum esse, &
 ad injuriam ditionis suæ finitimorumque
 pertinere. Simul allatæ sunt rationes,
 cur id ferre nequeat: siquidem nemo
 Principum committere debeat, ut jura
 certis territoriorum finibus descripta
 quovismodo oppugnentur, ac populi suis
 legibus parentes ejusmodi onere mole-
 stiisque afficiantur, ut sibi justum debi-
 tumque tributum pendere ne possint.
 At reclamabat Palatinus, antiquis tabu-
 lis, & usu temporis memoriam exceden-
 tis, possessioneque nunquam interrupta
 fretus. Cujus causa quanquam justissi-
 ma erat, tamen nimis fervidè acta ple-
 risque videbatur, quod hoc ejusmodi ne-
 gotium esset, unde graviores motus ex-
 citari potuissent, nisi Gallia & Suedia
 reges titulo sponsorum pacis Westpha-
 licæ, ut qua restitutio omnium Palatinatus
 Rhenani jurium sanciretur, commodum
 se interposuissent, & per legatos, qui arbi-
 trorum partibus fungebantur, eam tam
 insignem magnique momenti contro-
 ver-

ver-

versiam decidissent. Equidem docebat Palatinus, nil ab jure suo alienum, nec aliquid extra, nedum contra privilegium ab se quæri: sed jus à multis seculis familiaræ suæ attributum firmatumque propugnari: tum verò privilegium mancipandi homines, quod Wildfangiatum nominant, non ab se confictum, nec recens acquisitum, nec dolo malo impetratum, neque in ullius injuriam adhibitum fuisse, quippe quod vetustate & benignitate Cæsarum quasi robore se tueretur: etenim jam diu ante Wenceslaum illud proditum domuique Palatinæ impertitum, ab eo usque tempore certum ac stabile permansisse, atque à Maximiliano I. Carolo V. Ferdinando I. Maximiliano II. Rudolfo II. Matthia, Ferdinando III. & demum à Leopoldo hodierno Cæsare publicis iterum tabulis rituque beneficiario solenniter corroboratum, & quasi per manus à majoribus traditum, ac omni jure ad se delatum, & nomine tituloque privilegii retentum, secureque & citra periculum violandorum alienæ conditionis finium possessum fuisse.

Vix dum Germania, qua Rheno al-
luitur, discrimini erepta erat, cum aliud,
idque majoribus viribus ab rege Galliaë
cœptum, ac deinde Aquisgrani compo-
situm bellum conversioni rerum Lotha-
ringicarum prolusit, vicinisque ingen-
tem metum, neque eo minus periculum
Germanis attulit, Hispanos autem Bel-
gasque submonuit, uti maturè cogita-
rent, quid ex ruinis finitimi Ducis Bel-
gio Burgundiæque expectandum esset.
Utque series rerum justis intervallis di-
stincta, ordine temporis actorumque si-
bi respondeat, priùs expeditionis in Bel-
gium Hispanicum susceptæ summa ca-
pita attingenda duxi, quàm de commu-
tatione Lotharingiæ commentari inci-
piam. Atqui verò Christianissimus rex
omne causæ suæ præsidium in jure mori-
bus Brabantiaë introducto, quod devo-
lutionis dicitur, collocabat: idque eò
spectabat, ut Mariaë Theresiæ conjugii
suæ, tanquam natu maximæ Philippi IV.
regis filiaë, principatum Brabantiaë, &
plerasque alias Belgii Hispanici provin-
cias, velut lege nascendi debitas vindi-
caret.

CONTINUATIO. 7

caret. Verum Hispani obtendebant religionem pacti jurati, quo Maria, priusquam regi Galliarum nuberet, omni Brabantinae successionis jure sese abdicasset. Præterea successionem istam iniquè peti, quæ cum rationi juris communis, tum exemplis domesticis planè adversetur: nullum enim fœminis, maximè Principum stirpe natis, esse succedendi locum, quoad aliquis virilis sexus hæres superesset. Quin etiam de hoc jure devolutionis sic existimari oportere, ut Principibus libera ejus abrogandi facultas relinquatur, quippe qui id interdum pro utilitate reipublicæ mutaverint, ut minimum effectus ejus sublatus extinctusque fuerit. Et si vel maxime aliquid hujusmodi in Brabantia sancitum fuisset, tamen supremam de eo cognoscendi & statuendi potestatem fore penes Cæsarem atque imperium, in quorum fide clientelaque citra dubitationem esset Brabantia ille principatus. Inde ergo intelligi, non fuisse idoneas Gallicæ irruptionis causas, nec modò Hispanorum jus, sed etiam Germaniæ, à cujus beneficio &

tutela hic Principatus dependeat, autoritatem læsam esse. Mox aliud postulati Gallici caput erat, quòd Hispani contra pactum constitutæ dotis admisissent, quodque in mora ejus solvendæ fuissent, neque præstituto tempore fidem suam liberassent. Sed Hispani omnem doli suspicionem amoliti affirmabant, omni tempore locoque ad pecuniam nomine dotis solvendam paratos instructosque se fuisse, dummodo Gallia rex tempestivè, & ut moris inter cultos Europæ populos, ac præcipuè cognatos vicinosque reges esset, ritè solenniterque se interpellasset. Dehinc controversia armis disceptata est, cui finem attulit pax Aquisgrani conventa, ad quam accipiendam rex Gallia non tam ratione aliqua, quàm metu foederis triplicis est inductus. Dum hæc ibi agebantur, in Hungaria res Protestantium inclinatæ sunt, dantibus id operam plerisque Episcopis, ut unâ lege religioneq; omnes continerentur. Quod Protestantibus innocentiam obtendentibus eo gravius accidit, quia sacra, & bona possessionesq; ecclesiasticæ multis

&va-

& validis regum suorum diplomatis sibi addictæ approbatæq; essent. Eò Cæsaris Leopoldi opem invocabant, præfati patriæ amorem, regique fidem jurejurando astrictam servasse, ac id semper studuisse, ut rerum novarum studium ab se alienum esset. Apud Sarmatas Johannes Casimirus ætate curisq; fractus agitatum in animo abdicationis consilium non sine admiratione querelaque procerum ejus regni effectum dedit, Gallis necessitudine amicitiaque adeò innexus, ut eum prope facti pœniteret, postquam animo providebat, alium, quàm ipse destinasset, successorem designatum iri. Eo regnante Cosacorum defectio opes potentiamque Poloniæ vehementer debilitavit: hinc Tartarorum irruptio secuta, magnam calamitatem vastitatemque attulit, cujus & molem & invidiam sustinuit Johannes Casimirus, quippe ejus auctor impulsor-que creditus, ut alieniores Ordinis equestris animos in obsequium redigeret, vim-que faceret libertati: sed istud crimen publicâ epistolâ diluit, falsasque de se opiniones refellit. Tum Lubomirskianis

motibus , quos ob evchendum in fasti-
gium regni ducem Enguianum Ludovica
Maria fovisse dicebatur , defunctus tan-
dem miseræ molestiarumque omnium
portum in Gallia , cujus commoda apud
suos consecutus fuerat , quæsit. Ejus in
locum suffragiis præcipue Ordinis eque-
stris promotus est Michael Korybutus
Viesnievicius, Princeps rerû fortuna qui-
dem tenui , at suarum rerum ita satagens ,
ut procul omni pensatione supremum e-
jus regni magistratum iniret. Neq; sic ta-
men odia invidiamque effugere potuit ,
quippe domi ab æmulis , foris à Turca la-
cessitus , quas res adversas magnâ vi animi
constantiaq; pertulit , & affinitatem Au-
striae honori esse sibi duxit , atq; incertos
dubiosq; temporum suorum casus confi-
liis Andreae Olsovskii præmunitus lenivit
quodammodo ac superavit. Interim Ve-
neti suis accitisque ex Germania & Gallia
auxiliis obsidionem urbis Candiaë susti-
nebant , postquam triremibus in mare
missis Turcarum vires hætenus distinue-
rant insulasq; Archipelagi deprædati fue-
rant. Sed quia Bellifortius infelici au-
dacia

dacia rem perdidit, & cæso eo, Galli domum repetebant, odiaq; subinde inter defensores gliscebant, & valli atque propugnaculorum ruinæ spem animumque Italis adimebant, & Germani etiam pugnantibus deferebantur, Veneti ad ultimum tam diuturno sumptuosoque bello non sufficiebant: deditio his conditionibus facta est, uti Respublica Veneta præsidio deducto, de regni Cretensis possessione decederet, & sibi duntaxat haberet insulas portusque Sudam, Spinam longam & Carabusam.

Vix Belgæ recuperatâ pace fruebantur, cum 1670. belli consilia inducem Lotharingiæ convertuntur, quippe qui apud Christianissimum regem delatus, quasi id ageret, ut consilia in perniciem regni ipsius compararet, magnum ejus odium offensionemque incurrit. Cum enim firmandi ad Rhenum limitis conducendique exercitus imperialis rationes atque consilia per legatum in Comitibus Ratisbonæ habitis exposuisset, tum ab rege id non aliter acceptum est, quam si fidem beneficiarii Principis fefellisset. Verùm

ab alienati regis animi indicia, quorum
causæ aliunde sumtæ ostendebantur, ita
leviter movebant ducem, ut invadendæ
regionis suæ periculum vix suspicione af-
sequeretur. Præcipua capita, quæ in
disceptationem veniebant, hæc fuerunt:
nempe fœdus pacemque apud montes
Pyrenæos initam violasse, neque condi-
tionibus clientelæ Barrensis stetit:
quin imò de damno Galliæ inferendo
cum hostibus æmulisq; ejus consilium ce-
pisse, regisque justa postulata respuisse:
ad hæc ad disturbanda Mediomatricum
vicinorumque ditionis Gallicæ populo-
rum commercia operam studiumque at-
tulisse, veteres item provinciæ suæ ter-
minos movisse, & regis missionem co-
hortium militarium flagitantis auctori-
tati illusisse, atque alia multa præter &
contra ejus voluntatem tentasse, rebus-
que his concitandorum motuum occa-
sionem captasse. E contrario Lotha-
ringus omni studio & multis rationibus
affirmabat, sese in fide semper & sanctè
perstitisse, ac juris beneficiarii rationes,
in quantum nomine ducatus Barrensis ad

regem pertinerent, diligenter custodivisse, nihilque adeò lædendi regis causa fecisse: eo minùs de proferendis jurisdictionis suæ finibus cogitasse, nec nisi præter meritum terminimoti, commerciorumque & vectigalium imminutorum invidiam sese sustinere: militem quoque non ad maleficia injuriasque Galliæ inferendas conscripsisse, sed in eo regi morem gessisse, quippe qui per legatum Aubivillium eam in sententiam se adduxisset, uti aliquot cohortes compararet, quæ Moguntino Erphordiam obsessuro suppetias ferrent: hoc ut amorem studiumque demonstraret, potestate ab rege impetrata curavisse: itaque in hujus negotii suscepti parte nil contra pacem ad montes Pyrenæos firmatam admisisse: quanquam nec à vera ejus interpretatione abeat, si defensionis suæ causæ arma sumat, eò quòd sibi omni jure liceat, repellere vim regionesque suas tutari. Nam quod conventum esset de copiis ab se dimittendis, ad illud duntaxat tempus spectare, quo inter Gallos Hispanosque de pace restituenda agebatur. Demum

A 7.

que-

quereretur, non datum sibi fuisse spatium deliberandi, nedum satisfaciendi regis postulatis, ac transigendi de rebus mutuò controversis, quod tamen vel maximè justum atque æquum futurum fuisset, etiamsi aliquid præter officium & contra pactum fecisset. Sed quia rex occasionum gnarus, prævidebat expeditionem fore haud difficilem, & sciebat, majus bellum paraturo Lotharingiæ occupationem esse utilissimam, eò cum summo imperio misit Franciscum Crequium, qui eam totam subegit, Ducem ipsum in captivitatem redacturus, nisi arrepta opportunè fuga salvus ad Germanos evasisset. Cujus restitutio cum Casari atque Ordinibus imperii visa esset justissima, tùm pro eo apud regem legatione publica & solenni, quam Godobio Vindischgrazio Comiti mandaverant, graviter intercesserunt: at totum hoc negotium repulsâ mox latâ, irritum, majorisque offensæ initium fuit. Equidem judicabant, ad honorem estimationemque suam pertinere, uti dux ereptas regiones recuperaret, siquidem

dem

dem illi tùm propter Lotharingiam patrociniis, tùm propter Marchionatum Nomenium juris beneficiarii fructus constare deberet. Ubi autem contra evenit, quàm sperabant, creditum est, istis rebus strui gradum potentia in Belgium proferendæ, Burgundiæque universæ in imperium Gallicum redigendæ.

Cum talis esset rerum Lotharingicarum facies, præcipuè Hispanis periculum ante oculos versabatur, quòd vires suas bello impares, diversaque Procerum studia reputarent, quando velunius Johannis Austrii offensa illorum temporum statum immutare potuisset. Sed is solitudinem suam Saragoßæ præsentemque fortunam amore patriæ constanter tulit, opportunèque tunc Johannes Dominicus Zuniga, Comes Monteregeus in Belgium ditionis Hispanicæ missus, sollicita ac tempestitiva malorum imminentium cogitatione suscepta, lapsas prope res fide vigilantiaque suâ instauravit & rumorem antehac de permutando cum Galli Hispanico Belgicenuper vulgatum adventu suo inanem esse

com-

comprobavit, quippe non passuris Hispanis, ut hoc tali permutationis pacto fœderum clientelarumque Germanicarum fructus in posterum sibi eripiatur. Eodem tempore rex Angliæ ob retinendam Belgii Hispanici pacem, operâ Guilielmi Templii diu expetitur fœderatæ defensionis negotium planè tandem confecit, ut periculum, quod Hispanis impendebat, conjunctis viribus anteverteretur: sed postquam Hispanorum rebus provisum videbatur, non eadem causa ratioque pro defendendis contra externam vim Batavis valuit, propterea quòd iis novæ subinde offensiones concitabantur, quibus non multo post grave luctuosumque bellum inter ipsos atque Anglos est accensum.

Major tunc rerum mutatio Hungariæ impendebat, postquam aliquot istius regni Proceres in custodiam missi, atque perduellionis postulati sunt, eò quòd regi suo insidias struxissent, & voluntate consiliisque barbaris hostibus se conjungere studuissent, eamque in rem à Gremouyillio sollicitati, dissidiorum causas
quæ-

quæsiuissent, atque patriam his molitionibus conturbatam in externum dominatum redigere conati fuissent. Quorum destinationum auctor Franciscus Nadasdius habitus est, qui intercepto, quem prensabat, Hungariæ Palatinatu, offensus dicebat, jura privilegiaque ordinum peti, unde post magna rerum conuersio est secuta.

In Dania Christianus V. regnum pleno hæreditarioque jure ad se transmissum auspiciatus, immotus fuit contra partes, quæ illi fœdere triplici eligendæ à generalibus F. Belgii Ordinibus offerebantur: At Suedi, cum viderent firmioribus præsidiis ad pacem opus esse, fœderi, quo Belgii Westphaliæque tranquillitas propugnaretur, nomen dederunt, & altero post anno per legatum quoque in conventu Bilefeldiensi pronunciarunt, eam esse finitimæ Galliæ potentiam, ut hæc sola Germanis pertimescenda esset. Sed procedente tempore hæc consilia longè alium, ac fœderati sibi persuaferant, exitum habuerunt. Polonia ad res sibi propiores conuersa,

CO-

comiterque excepta Batavorum legatione, nullo fœdere teneri voluit, quòd regis dignitas peteretur Ordinum dissidiis, rei que publicæ securitas incurfionibus barbarorum convelleretur. Ac tunc quoque apud Moschos omnis quies tranquillitasque sublata erat, postquam Stephano Ratzino obscuri generis viro, & audaciâ ultioneque fraternæ necis incenso societas Cosacorum perduellium hanc sceleris exequendi viam patefecerat, ut universo illius gentis imperio exitium moliretur, & prope debellatis Casano atque Astrachano regnis, ad invadendam Moscuam, caput rerum, magnis viribus copiisque auctus contenderet. Neque tunc extra discrimen fuit Africa, quam Taffletta quidam torrentis instar pervadebat, metumque pariter Barbariæ regulis atque Christianorum coloniis clientelisque incutiebat.

Propiùs Germaniam tangebatur restitutio Comitis Nassovii Saræpontani, quæ post longam acremque disceptationem decreto publico imperii ad exitum perducta est, ut majoribus malis, quæ oc-
cu-

cupatâ Lotharingia ingravescebant, præ-
 verteretur, comitatusque iste unâ cum
 castro Homburgensi vero ac pristino do-
 mino, ut jus fasque erat, redderetur.
 Id quoque tunc ad periculum suum per-
 tinere existimabant Belgæ, quòd Anti-
 stes Colonicnsis vicinæ urbi, quæ jam à
 multis inde seculis libera sui que juris fu-
 it, novum opus nunciaret, quasi mu-
 nitiones molesque recens structas protu-
 lisset in suos fines: sed purgare se Co-
 lonia, & contra ea, quæ ex capite viola-
 tæ ditionis adferebantur, publicè obte-
 stari cœpit: neque urbis causam dese-
 ruit Cæsar, finitimique Belgæ huc spe-
 ctabant, ut quia ea urbs multa um re-
 rum, præcipuè mercaturæ utilitatibus
 conjuncta secum consociataque esset,
 præterea aditum ad suos fines pateface-
 ret, majori præsidio firmaretur: Quip-
 pe qui verebantur, ne Galliæ rex, qui ve-
 Et galia, quæ nomine mercium Batava-
 rum pendebantur, intenderat, ac præter
 morem consuetudinemque superiorum
 vehementer oneraverat, bellum sibi con-
 flaret. Eo igitur rerum statu F. Bel-
 gæ

gæ securitatem urbis haud negligendam ducebant, & quanquam ex eo quoq; parari sibi invidiam sentiebant, tamen periculi avertendi causa pro ea urbe summopere annitebantur, & Rhenobercam quoque, repugnantelicet acriterque reposcente Antistite, propter evidentem metum retinebant, ut si is forte, quod tum suspicabantur, partium Gallicarum futurus esset, ne aperire hosti venienti aditum, bellumque in viscera sua transferre posset. Haud minor ducum Guellicorum sollicitudo erat, quibus super antiquo patrocini clientelaris jure, quod ratione Huxariæ, urbis ad Visurgim in diœcesi Corbejensi sitæ, quadringentis fere annis possederunt, lis movebatur: cujus compositio etsi quidem in annum sequentem est rejecta, tamen Ductes submovit, uti propter anticipatæ instantium temporum casus de Brunswiga, sine qua domi tutis esse non liceret, in ditionem postliminio redigenda cogitarent, quippe quæ non modo patrimonii sui principalis pars esset, sed etiam ad reducendam concordiam, redintegran-

grandasque vires suæ domus, & stabilien-
dam imprimis *Circuli*, quo contineren-
tur, securitatem valeret.

1671. Verùm Gallix rex, ubi Lotha-
ringiam redegerat in potestatem, omnes
urbes arcesque ejus validis præsi-
diis firmavit, deinde civibus incolisque univer-
sis edixit, uti omnis in posterum provo-
catio ad tribunal Metense fieret, nec alia,
quàm regis mandata reciperentur: si con-
tra eveniret, proditæ violatæq; reipubli-
cæ crimen esset. Postea expeditionem ani-
mi causa in Flandriam suscepit, cujus
nomine ut in vicinorum suspicionem ne
incideret, causam præ se tulit, quòd cu-
pido se incessisset videndi, quæ ex Belgio
Hispanico in suam ditionem redacta es-
sent, cum ut cognosceret de conditione
suorum finium, tum ut curaret, si quid
ad firmandos eos reperiri compararique
posset. Eo consilio ad regem Angliæ
Rhenique accolæ principes dimissi erant,
qui indicarent, quamobrem ea pro-
fectio susciperetur: idque eò valuit, ut
metum suspicionemq; amoveret, Fœde-
ratosque Belgas incerta pacis expecta-
tio-

tione suspensos relinqueret, quibus hoc grave sumptuosumque fore præsciebat. Etsi enim pacis hoc anno retinendæ significatio ipsis data est, tamen commutationem regis voluntatis, conversionemque insequentium temporum facile multis indiciis præsentiebant. Neque ignorabat novus Belgii rector Monteregus, quid ex ea re futurum esset, si regi Dunkerkam profecturo fortuna occasionem daret, ut ex destinationum successu negligentiaque sua animum sumeret. Sed siue id rex seriò noluit, ne si pacem Aquigranensem frangeret, Hispanorumque fœderatos in se concitaret, siue expeditionis ludicrum hoc esse voluit, ut futurum grave memorabileque bellum ante significaret, siue opportunitatem in aliud tempus differendam statuit, ut urbibus præfectorum animos ad se inclinaret, fama ejus adventus non mediocriter finitimos commovit, maximeque sollicitum habuit Monteregium, ad quem nuntii de proditione instructisque insidiis hinc inde afferebantur: augebant periculum Crequii cohortes, quum ex Lotha-

tharingia progressuræ, per Belgii Hispanici fines transitum postularent, quem tentare etiam posse videbantur. Apud Batavos æquè salutis suæ anxios supplicationes publicæ sunt indictæ, simulque cœptum consilium de custodiendis reipublicæ finibus, & præparandis militiæ rebus, accersendisque sociorum auxiliis, si rex in proposito inferendi belli perseveraret. Utque ratio defensionis expedita esset, non cessarunt Batavi sollicitare Anglum, ut fœdus, quod ad infringendos hostis conatus aptissimum erat, non modo ratum porrò haberetur, sed etiam de integro conditionibus multò arctioribus firmaretur, sociique ejus ad ferenda mutuò, si necesse esset, summis viribus auxilia obligarentur. Sed quia id ejusmodi videbatur Anglis, ut non tam ad sua, quàm ad Batavorum commoda dirigeretur: præterea superiores, nec dum oblitteratæ offensæ identidem animis ipsorum occurrebant, & pacis quoque ex parte sua securi esse poterant, & si bellum cuperent, majora ejus præmia apud Gallos ostendebantur, regnique il-

lius,

lius, quod ad vicinorum fortunam permultum potest, superior curia non peræquè stubebat Batavis, ac spes de ea fuerat, apertius sentire cœperunt, fœdus æquamq; amicitiam ejus gentis non diuturnam fore.

In Hungaria statutum est in eos exemplum, qui crimen in regem admis- sum primo excusando amoliri, deinde agnoscere deprecarique cœperunt, in quorum numero erant aliqui illustri loco nati proceres, Franciscus Nadasdus, Petrus Zrinius, Franciscus Frangepanius, de quibus & socio ejusdem delicti Johanne Erasmo Tattenbachio sumtum est supplicium: bona partim fisco addicta, partim aliis attributa, nominatim dynastia Reinsteinenensis devoluta ad Brandenburgicum, tanquam Antistitem Principemque Halberstadiensem, à quo antehac lege beneficiariâ pependit. Reliquæ clientelæ, quæ ditione Comitatus Blankenburgensis continentur, ad Duces Luneburgicos veros antiquosque earum dominos redierunt: illæ verò possessiones, quæ ad patrimonium domus Austriae perti-
ne-

nebant, eodem jure tituloque sunt à Leopoldo repetiti. Idoneos auctores habeo, istius conspirationis initia Anno M DC LV. cœpta, inde sensim paulatimque collegisse vires, præsertim ab Anno M DC LXII. quo fide concordiaque maximè opus fuit ad reprimendos Turcas. Tùm quoque Rex Poloniae multis difficultatibus impedièbatur, quo minùs rempublicam discordiis belloque fessam meliori loco collocaret, siquidem pleraque Regni negotia tam dissimiliter tractabantur, ut conatibus consiliisque ejus de reducenda concordia recuperandisque Podoliae finibus minimè eventus responderet. Etenim Doroszenkus jam eò perfidiæ processerat; ut socios militiae manipulorumque ductores ad sacramentum Turcis dicendum impelleret, Tartarosque ad incursiones faciendas instigaret atque ut castra conjungerent, missis Constantinopoli nunciis sollicitaret. Quippe alienâ calamitate ferocior factus, consilium cæperat Polonici Imperii ex Podolia exterminandi, quod lenitate,

B quæ

quæ ad retinendos in officio Cosacos perapta erat, firmari potuisset. Melius cecidit Moschis, quod Razinum, qui maximas turbas excitaverat, per insidias captum supplicio affecerunt, Regnaque Asiæ, de quibus supra tradidi, in fidem recepta, ditioni suæ rursus conjunxerunt. Atque ita tandem rapinarum, deprædationumque & cædium immanissimarum ibi finis est factus. Interim Germania futuri sollicita, de formula sanctionis perpetuæ consultabat, quod tamen ejusmodi est deprehensum, ut propter dissimilitudinem studiorum voluntatumque Principum confici non potuerit. Ex quo non levis timor subiit, præsertim ubi proxima finitimaque spectabantur, nec amplius dubitari poterat, quin bellum pararetur Batavis, commerciis & libertate Regi Galliæ invis, eoque majus periculum adituris, quòd in Germania hostes pariter & amicos habituri essent, unde non posset non imminere ingens malum. Namque inter eos & vicinos Episcopos tales quotidie æmulationes controversiarumque

que intercedebant, quæ nullam solidam constantemque amicitiam patiebantur. Itaque periculi avertendi & pacis servandæ causa in Imperii, Saxonixque inferioris, quæ proxime à discrimine aberat, conventu sedulò deliberatum fuit: capitum, de quibus tractabatur, summa hæc erat: uti communi securitati prospiceretur, militixque ratio & modus definiretur: speciatim ut controversia Huxariensis, quæ superiori compositione transigi non potuit, decideretur: tum quicquid libertatis legibus, tranquillitati, commodisque publicis, ærario, vectigalibus, conficiendæ pecuniæ, rei nummarix, constituendisque reipublicæ subsidiis profuturum esset, maturè diligenterque curaretur. Post in tractando Huxariensi negotio tot tantæque difficultates ortæ sunt, ut arbitris ad id expediendum delectis multæ molestiæ exhiberentur, quæ sic tandem Bilefeldii sunt finitæ, ut Luneburgicum præsidium de urbe decederet, civesque & incolæ ejus gratiæ Antistitis Monasteriensis, qui eo tempore illic Abbatis mu-

nus gerebat, permitterentur. Ceterum Brunsviga dedere se coacta, jam obsequens erat Principi suo, ad quem jure majorum, à quibus condita acquisitaq; erat, pertinebat, etsi procedente tempore multis immunitatibus privilegiisq; ornata effere se & prope pro libera gerere, Ducumq; civile imperium auctoritatemq; negligere cœperat, adjuta dissidiis superioribus, quibus Principes illius familiæ sæpe numero distrahebantur. Contra Lubeca ditionis suæ pagos, veteresque possessiones, & Hamburgum quoque libertatem suæ urbis juraque omnia, quibus à potestate Ducum Holsatiæ exempta esset, tabulis à Leopoldo Casare summissis tutabantur. Haud minor sollicitudo fuit X. civitatum Alsatiæ, quæ etsi ratione obsequii civilis nemini, præterquam Imperio, obnoxia sunt, tamen Regi Gallia lege supremæ præfecturæ Hægenoënsis, pacto Monasteriensi, salvis tamen Imperii juribus, cessæ attributæque alligantur. Itaque ab iis Rex jusjurandum in ea verba conceptum exigit, ut inter eas, & ditioni Gallicæ subjectas urbes,
parum

parùm interesse videretur. Ea de causa arbitri utriusque partis voluntate constituti, certam formulam conscripserunt, juxta quam in posterum jurejurando adstringerentur. Verùm quia ab Rege Robertus Gravelius cum pleno mandato ad id negotium perficiendum missus, nil modicum cupiebat, grave id Imperio accidit, resque hæc infecta mansit. Nam ita jam se firmaverat Rex, ut si juri suo non confideret, consilium à vi mutuari posset, subacta quippe Lotharingia, & conciliatis stipendio Helvetiis, contra Austriæ finitimorumque Principum metum satis superque munitus, quando aliâ viâ non satis Allatiæ suæ cautum provisumque esse existimabat. Cum verò hæctenus major Europæ pars inusitatos Regis terrâ marique apparatus spectaret, tum inter spem metumque anceps, insignem conversionem hoc præcipuè anno, qui ad evertendas prope Batavorum res fatalis fuit, expectare videbatur. Præterquam enim quod fœderatum Belgium metu confusum dissensionibusque conturbatum fuerat, etiam Viennæ &

Ratisbonæ, inprimisque Mantuæ Carpe-
tanorum trepidatum est, cum belli Ba-
tavis indicti, & regis Angliæ in easdem
partes tracti nuncius afferretur: propter-
ea quod Batavi, quorum fortunæ rei-
que publicæ inclinatio cum Austriæ
Germaniæque damno conjuncta erat,
ad resistendum erant imparati numero-
que copiarum impares, in quod peri-
culum venerant partim culpâ aliquot
Procerum, qui magis ad perniciem Au-
riaci, quàm curam belli defensionem-
que finium incumbebant, partim ma-
gistratum populique, mutuis inter se
dissidiis atque diffidentiâ, quæ imperio-
rum certè pestes sunt, nisi tempestivè e-
vellantur ex animis penitusque delean-
tur. At externi hostes ex diversa causa
bellum cœperant, nec perinde aliquid
grave accidit regi Galliæ, ac recordatio
foederis *triplicis*, Batavorum operâ pro-
curari, quod eo valuit, ut metu cogi-
tationeque ejus rex prohiberetur, quo
minùs labenti in finibus Belgicis Hi-
spanorum potentiæ vim faceret, no-
vamque calamitatem machinaretur.
Simul

Simul cum stimulabat ira erga popularis reipublicæ libertatem, quæ more Regum, cupientium Imperia addictiùs parentium, immodica ipsi visa est, præsertim ab eo tempore, quo utili ad pacem ratione id sibi sumsit, ut victorias viresque præcipuorum Europæ regnorum moderaretur, operamque daret, ut Gallia Hispaniæq; rationes sic æqualiter confectæ explicatæq; essent, ut neutra ex alterius ruinis parare insignius robur magnitudinemque posset. Neque fuit leve odium quod erga florentia illius gentis commercia conceptum diu continuavit, cui monopoliorum iniustitia prætexebatur: adeo ut nil æquè cuperet, quàm ut institutâ apud suos Indiæ Orientalis societate, utilitates mercaturæ Batavorum iis in Regionibus diminuerentur, & quoquo modo impedirentur. Regi Angliæ iniquior Auriaci fortuna, quâ aditus ei ad præfecturam Batavam avitamque præfecturæ militaris dignitatem præcludebatur, non inter postremas belli inferendi rationes fuit. Injuriam, quæ ad Regem remque publicam spectabant, in hanc senten-

tiam expositæ erant: nempe id propositum esse Batavis, ut frangant debilitentque Anglorum opes, commerciisque & coloniis ipsorum vastitatem inferant: docere hoc tot damna, quæ in utraque India ab iis accepissent: tum colonos ex fœdere restituendos, non modò non in integrum restituisse, sed ne ad se quidem remisisse, & si frequenter etiam interpellati remiserint, eos duntaxat inopes & paucos rediisse: præterea adversus imperii maritimi jus majestatemque fecisse, quando superiori anno classiarchi ipsorum Anglis poscentibus, ut more veteri vela demitterent, pertinaciter restitissent, Regisque antiquum jus & simul honorem labefactassent, quodque satisfactionis præstandæ admoniti, conditiones ab Rege latas neglexissent, pactionemque Bredæ nuper initam violassent, cujus vindicem oporteret esse Regem, ut firma perpetuaque ejus atque Regni jura conservarentur. Ex adverso fœderati Belgii Ordines affirmabant, omnes satisfaciendi rationes sese inituros, cupereque, ut super eo negotio
 æquis

æquis conditionibus quamprimum transigatur: de damno, si quod illatum sit, spondere se paratos ad resarciendum fore: ablata sine mora impendioque reddituros: multa præter spem voluntatemque suam accidisse, quorum nomine purgare se possint, quæque ejusmodi sint, ut in posterum emendari debeant: Fœderis Parisiensis cum Rege Gallia, & Bredani cum Rege Angliæ isti magnam semper apud se fuisse religionem, & credidisse, navigationem atque commercia felicissima mansura, si pari fide constantiaque pax servetur. Querelas de datis acceptisque damnis esse mutuas, & si quid contra fecerint plerique ditioni imperioque suo subiecti homines, injussu suo fecisse, semperque se declarasse hunc animum, quòd fœdera sanctè custodituri, & si quid etiam culpâ suorum factum fuisset, nihil sive reconciliationis, sive satisfactionis causa recusaturi essent. Verùm ea Regis utriusque indignatio fuit, ut parùm abfuerit, quin liber ille sui que juris populus opprimeretur: Gallia Rex, præterquam

B 5 quòd

quòd maritimis Angliæ viribus auctus erat, tripartito quoque exercitu, quem accitis ex Italia, Helvetia, Anglia, Scotia Hiberniaque cohortibus, contractisque Germanorum auxiliis firmaverat, foederatos Belgas petiit, ac uno mense Junio tota pæne eorum ditio est potitus. Jamque eo ventum erat, ut omnes prope rebus suis desperarent, quum captis Clivix urbibus atque arcibus, quibus fines earum regionum aperiuntur, occupatoque insulæ Batavorum aditu, & intercepto etiam propugnaculo Schenckiano, ex quo universi Belgii salus pendet, motisque in interiora castris, deditaque Nardena, Hollandiam intravisset. Ipsum caput provinciæ Amstelodamum confusâ multitudine discors, & proceribus subito metu percussis, diffidens sibi sententiisque pugnans, in extremum discrimen venit, regis, ut creditur, imperata facturum, si is quidem Ludovici Condæi dictis audiens, intermissâ Neomagi obsidione, festinatis itineribus ad urbem contendisset, & occasione pariter timoreque Batavorum ad id inceptum perfici-

cien-

ciendum tempestivè usus fuisset. Sed tunc primùm apparuit, opportunitate hac semel neglecta, omnem postea spem occupandæ Hollandiæ irritam fuisse, mirantibus etiamnum Batavis, quid fuerit, quòd hostis non haberet in consilio fortunam, neque occasione, cum posset, uteretur. Sanè autem Batavis, ad ultima tunc redactis ista Neomagensis obsidionis mora maximè fuit utilis, ut quasi fato quodam interposita videri posset, quâ ipsis daretur colligendi se spatium, ne imparati subigerentur, neve redigerentur in externam servitutem. Quod periculum cur pertimescerent, nulla equidem fuisset causa, si quemadmodum memorabili exemplo Modena, ita reliquæ in limite urbes sese ad sustinendum hostis impetum comparassent, & itinera, quibus Rheni Isalisque ripæ adeuntur, firmassent diligenterque custodivissent. Idque illic locorum eò minus difficultatis habet, quòd totus ille finitimarum urbium tractus fluminibus paludibusque clauditur, proximumque Belgium canalibus & catartis, quibus aqua in subiectum agrum

exonerari potest, abundat, & castris propugnaculisque natura & opere firmis continetur. Neque sic tamen evitarunt insidias Gallorum, quippe qui per speciem auxilii contra Antistitem Monasteriensem, superioribus annis Regi Angliæ fœdere conjunctum missi, omnem ejus regionis faciem interioremque statum cognoverant, simul & exiguam urbium annonam, debile præsidium, inopiam reitormentariæ, omiffas propugnaculorum munitiones, neglectamque rei castrensis curationem exploraverant: multo minus eos clari potuit, quæ tribunorum militumque ingenia & deminutiones, quæque cohortium robora & vires essent: neque eos fugiebant procerum diffidia atque æmulationes, & grave Regis Angliæ vicinorumque Germaniæ Episcoporum in eam rempublicam odium, & plures ejusmodi difficultates, populo isti, siquidem externis auxiliis destitueretur, sine dubio, exitium allaturæ. Erat insuper æstatis ejus anni tanta siccitas, ut fluminum altitudini quoque officeret, tantaque

que fortunæ iniquitas, ut plerique, per quos rempublicam restitui defendique oportebat, sive largitionibus corrupti, sive repentino hostis adventu periculi- que magnitudine perterriti stationes de- fererent, turpique fugâ elaberentur. Nec inter Provincias conveniebat, quippe quòd aliquas earum hæc irru- ptio adeò perturbaverat, ut erga eos, qui cum magistratu erant, odio suspi- cioneque ductæ hostem venientem non coactæ reciperent, quem arcere aditu reprimereque potuissent. Multæ enim urbes priùs de deditioe egerunt, quàm oppugnarentur: Ultrajectum hosti nondum promotis in agrum castris, conditiones obtulit, exemplo cæteris urbibus rei que publicæ pernicioso. Quæ dum ibi agebantur, Episcopus Mona- steriensis injurias causatus, impressio- nem fecit in Transisalaniem, castraque cum Coloniense, qui neutrius partis stu- dium præ se tulerat, conjunxit. Utrique enim sperabant tali bello se receptu- ros, quæ Batavi jam dudum patrimonio suarum ecclesiarum erepta, ad illud us-

usque tempus malâ fide possedissent :
Quæ cujusmodi sint , quaque fortunâ
gesta fuerint , infra dicam. Hispani
interim cum pro honore Auriaci , tum
pro salute F. Belgii nitebantur consiliis-
que experiebantur , non ignari , quàm
prope à periculo abfuturi essent , si Rex
nemine impediante illis Regionibus po-
tiretur , quibus occupatis , non posset
esse difficilis ad se aditus , nec arduum
negotium sese opprimendi. Ea ergò cu-
ra effectum est , ut quum non esset Ba-
tavis , unde se contra Gallorum incur-
siones tuerentur , auxiliis Hispanorum
summissis , ultimum , quod instabat , pe-
riculum declinarent. Alioquin Auria-
co in avitam dignitatem restituto , tur-
bidus rerum status auspiciatissimè est
emendatus , quanquam initiò non de-
erant , qui multas molestias ei exhibe-
rent , usque dum plenam de rebus belli-
cis statuendi potestatem nactus , amo-
rem patrociniūque libertatis effica-
ciùs demonstraret , & reparandæ popu-
larium fortunæ occasione promptiùs ute-
retur , sopitisque motibus & studiis ,
servan-

servandæ reipublicæ ducem auctorem-
 que providum se præberet. Atque tunc
 Angliæ rex, magnâ pecuniæ vi ingenti-
 busque promissis in partes Gallicas ad-
 ductus, ira odioque ita contra eam rem-
 publicam exarserat, ut simul ulciscen-
 di superiores clades, & constituendi ma-
 ris imperii occasionem sumeret, naviga-
 tionisque ad commoda sua dirigendæ po-
 testatem, commerciorumque arbitrium
 destinaret. Eo consilio ad prælium nava-
 le omnes res præparatæ sunt, quod Wit-
 tenii reputantes, magis in defensionem
 oræ maritimæ, quàm limitis terrestrem
 alitum munientis incubuerunt; perinde
 ac si cum rege Galliarum reipublicam ter-
 râ oppugnaturum benignius pacisci, aut
 si fortuna ita ferret, ut totus reipublicæ
 status commutaretur, minori suo da-
 mno in regias præfecturas describi pos-
 set: adeo & vindicem Auriaci Anglum,
 & everlorem suum timebant. Itaque
 classi, in qua omnis spes ponebatur,
 Michael Adrianus Ruyterus, cujus tunc
 præcipua rei navalis gloria erat, cum
 summo imperio præfectus, contra
 duos

duos Reges fortuna diu ancipiti viribusque prope æquatis pugnavit, sed quia ipsi non erat integrum, divellere junctas classes, & frangere earum distrahereque robur, ad Seelandiæ littora se recepit. Fama tulit, eo tempore Anglos, quia acrius urgebant, in continentem facturos excensionem, nisi eos coorta tempestas, disjectis impetu navibus, de proposito dimovisset. Tum verò id saluti Batavorum maximè profuit, quòd Galli, qui Anglos in ære suo esse gloriabantur, non pari ardore invaderent Batavos, nec totis viribus congrederentur, potius diffidentiâ quadam & occultâ invidiâ erga Anglos, quàm metu erga hostes, quos ipsis non expediebat, redigi in Anglorum potestatem. Sub id tempus apud Lusitanos res consiliaque pacata erant, fœdus cum Batavis integrè servabatur, nisi quòd Regem Galliæ vindicta ardentem ad urgendum cœptum disturbandaque ejus nationis commercia per Legatum Parisios missum instigarunt, quia è re sua id fore ducebant, ut potentia eorum labefactaretur.

retur. Nam quo minus contra Hispanos aliquid molirentur, impediturus erat Angelus, qui non minoris existimabat securitatem Flandriæ, quam necessitudinem Lusitaniæ, cujus Regiam potestatem Petrus nomine tituloque Principis tenebat. Poloni adhuc diversa secuti consilia, de sanandis reipublicæ vulneribus deliberabant, & ut Archiepiscopus Gnesnensis qui dissensionum Regno perniciosissimarum auctor fuerat, cum Rege, in quem multa contumeliosè dixerat, & scripserat, rediret in gratiam, allaborabant: fuitque ex utilitate Regni, ut prius concordia redintegraretur, quàm Camienicia, munitissimum Podoliæ castrum, Barbaris dederetur. In Hungaria Protestantium rationes magis magisque perturbatæ sunt, cum afflictæ eorum fortunæ nova subinde calamitas accederet, & templorum scholarumque aditu intercluderentur, jureque sacrorum privarentur. Etsi enim rogando insistebant, ut privilegia pristina sibi conservarentur, & longi temporis possessione, datisque superiorum

rum

rum Regum tabulis nixi, pro innocentia sua nihil non movebant, tamen quidam Pontificii Antistites longe aliam hujus rei expediendae viam inierunt, & pleraque templa Gymnasiumque Posoniense armata manu occuparunt.

DANIAE REX bellantium animos & vires cunctando experiri statutum habuit, contentus observare suum litem, expectansque commodiorem bellandi occasionem, quae ubi se daret ad propius emolumentum consequendum, eam non praetermissurus videbatur. Atque eam in partem multae & Austriorum & Batavorum rationes valuerunt, quibus tamen ut Rex assentiretur, induci non potuit, postea vero, quam Suedi armis Germaniam tentarunt, iis permoveri sese est passus. Reputabat quidem in animo offensam Ducis Gottorpinii, ob judicatam redemptamque litem Oldenburgicam, & vehementiores Kielmanseckii sermones super eo negotio habitos recogitabat, sed studio pacis fretus, tunc satis habuit contra fortunae casuumque varietatem consiliis se

se præmunire. Suedi, ad quos undique legati Holmiam venerant, illo rerum statu ad alterutrius bellantium partis commodum damnumve suis auxiliis permultum posse credebantur: itaque rex Galliaë magno usui fore sibi ratus, si eos superiorum malorum, quæ bello Septentrionali acceperant, nondum oblitos fœdere sibi adjungeret: qua in re operam ei navavit Pomponius, fuitque in hæc præcipuè capita conventum: ut Suedi sponderent regi Galliaë, si ob hostes insurgentes periclitaretur, aut à fœderatis Batavorum, quales fore Austrios, non vana suspicio erat, omne studium consiliumque, & si opus esset, vires quoque & arma ad bellum tale avertendum, pacemque reducendam allaturos. Id verò amici Batavorum ita interpretati sunt, quasi superiora Germaniæ beneficia tali pacto obscurare statuissent, quippe quod ejusmodi esset, ut iis, qui justa gravique de causa in armorum Batavorum societatem venturi essent, propè leges darentur. In Germania plerique Antistites pernicioso imperio

perio conditionibus ad infestandos Batavos conducti, auctoritati Caesaris sese ad finiendam inter ipsos Batavosque exortam controversiam offerentis acquiescere volebant: quo fiebat, ut per eos Regi Galliae aditus in imperium muniretur, horreumque belli hosti in patriae finibus constitueretur. Monasteriensis tamen Gallos in castra ditionis suae non admisit, sed societatem nihilominus ita arctissimam cum ipsis inivit, ut dehortationes mandataque Caesaris male acciperet, & cum Antistite Coloniensi argumenta ac rationes in Comitibus exhiberet, quibus militiam stipendiariam exprobrans, expeditionis socialis pro Batavis susceptae iniustitiam accusabat, & si ab Imperio ea in causa desereretur, circumspiciendum esse sibi externum auxilium, denunciabat. Eratque tunc ejusmodi Germaniae status, ut ad perturbationem omnis ordinis jurisque proxima tunc fuerit via, usuque didicerit Hispania, haud inutile fuisse Philippi II. consilium, quod e vita migraturus, filio suo de retinenda
Episco-

Episcoporum Germaniæ amicitia dedisset. Etsi enim Coloniensis per se pacis amans, & ab omni ambitione perniciosisque machinationibus remotus erat, tamen à quibusdam Baravo nomini infensis instigatus, bello Gallico se implicavit, ita tamen ut expectare injuriam, quàm inferre mallet: quæ occasio postquam data est, non defuerunt, qui dicerent, adventasse nunc tempus, quo ultionem multis annis in animo agitatum proferre perficereque possent. Erant autem ii pensionibus, quas alibi sperare non fuit integrum, Gallis maxime obnoxii, qui mos ab Ludovico XI. traditus, hodierno Regi magnopere profuit, quàm dandis beneficiis, Regna Principatusque studiis divideret, iisque artibus ad augendam latè potentiam uteretur. Monasteriensem in primis pungebat, quòd, ut ipsi id quidem videbatur, Batavi cum in aliis rebus, tum in causa præfecturæ Borculo secum iniquè egissent: proinde ejus repetendæ neque jus, neque fortunam sibi deesse, quando Batavi pacis Clivensis conditiones

tiones non servassent: putabat autem; jam pridem ab se liquido esse confirmatum, quod Borculo dependeat à jure ecclesiæ Monasteriensis, sitque beneficium solis maribus attributum, quod extincto sine prole virili Justo, Comite Bronchorstii & Dynasta Borculonensi, quod anno cl^o 15 LIII. accidit, ex capite caduci in plenam ejus ecclesiæ potestatem, simulque possessionem redire debuisset: quam cur recuperare non potuerit, steterisse per F. Belgii Ordines, qui patrocinio suo pro Irmgarda Limburgi Comite annexi effecissent, ut pro ea in curia Geldriensi sententia diceretur. Ex adverso Ordines affirmabant, beneficium Borculo sine discrimine sexus ad familiam primi acquirentis pertinere, & cum ea res in judicium vocata fuerit, judices delegatos nullo odio studioque ductos pronunciaſſe: constare enim ejus litis decidendæ rationem ex tabulis beneficiariis, ex quibus jus ad istam dynastiam utrique sexui commune intelligatur, quod mortuo sine liberis maribus Justo, ad nullum alium devolvi

volvipotuerit, quàm ad proximam ejus
 cognatam Irmgardam: quippe quæ in
 ea succedendi conditione semper man-
 ferit, & jus ratione ejus dynastiæ quæ-
 situm sibi eripi adeò non passa fuerit, ut
 quoque per latam sententiam in omnium
 bonorum lege beneficiariâ à Justo cogna-
 to relictorum possessionem venerit:
 Adhæc dynastiam non finibus diœce-
 seos Monasteriensis contineri, sed à
 tempore quadringentos annos exce-
 dente juribus Geldriæ fuisse obnoxiam,
 atque adeo litem super illa agitatam mo-
 ribus institutisque Geldricis convenien-
 ter in curia ejus regionis decidi oportu-
 iusse: quare prolatae sunt antiquæ literæ,
 editaque instrumenta publica, quibus
 confirmatum est, eam dynastiam semper
 fuisse partem Geldriæ, & non modo non
 Inter dynastias imperii, sed ne inter por-
 tiones quidem diœceseos Monasterien-
 sis numerari posse. Sed ubi Christo-
 phorus Bernhardus Episcopi Monaste-
 riensis dignitatem est consecutus, cu-
 ravit, ut super ea controversia tanquam
 ad fines illius diœceseos pertinente
 cogno-

cognosceret tribunal Spirense : inde ergo perlatum est mandatum in hanc sententiam , irrita essent superiora acta , desisterentque incepto , qui turbassent in jure Episcopum , ac eo nomine ad dicendam in Senatu Imperii causam teneri se existimarent. Verùm Ordines ob separatas juris rei que publicę rationes non committebant , ut super eo tractu , qui extra limitem Imperii situs esset , leges sibi ferrentur , cuperentque nihilominus , ut lis , quę turbas in posterum excitare posset , sine mora & confestim amicã compositione terminaretur. Sed quia Episcopus jure , quod sibi eam in dynastia tribuebat , cedere noluit , contra Ordines generales F. Belgii universè & Geldriæ sigillatim censuerunt , non deseri posse Ottonis Comitis Limburgi causam , Episcopus Anno clc lvc LXV. arma corripuit , quibus ex formula pacis Clivensis , altero pòst anno depositis , nunc iterum ope consilioque Gallico subnixus , & rationibus , quas statim commemorabo , inductus belli fœderatis Provinciis inferendi occasionem cepit ,

pit, & quasi jura legesque imperii convellerent, exprobravit, minime oblitus, quid antehac quoque in causa Lichtensteiniana sibi accidisset, & quemadmodum in obeundo munere, quod Cæsar mandaverat, impeditus fuisset. Simul eum multa alia injustè admitta, quorum titulum expeditioni præferebat, vehementer commoverant; eò quòd ex literis interceptis cognovisse se diceret, peti famam, existimationemque & libertatem suam, quando Batavi fidem suorum tentassent, & rerum consiliorumque suorum ministros corrumpere, in animo habuissent, hominesque etiam suæ ditioni obnoxios ad audendum res novas instigassent, quin & vitæ suæ insidias struxissent, nec mediocre damnum agro suo intulissent: ad hæc dimissos ab se cursores custodesque corporis violassent, itemque jura finium suorum invasissent, & controversiam de effodiendis in limite cespitibus non æquis conditionibus terminassent: præterea quòd dissidia, quæ citius extinguipotuisissent, inter se atque duces Luneburgi-

C

burgi-

burgicos fovissent, tùm quòd Comitis Benthemensis uxorem ac liberos, contra quam deceret, in fidem patrocini sui accepissent, hisque rebus non modò voluntatem à se averfam, verùm etiam hostile odium declarassent. Jamque Batavos præsidii de urbe Monasteriensi deducti alterâ vice pœnitebat, quòd viderent, summum ex finitimo isto episcopatu periculum sibi imminere, quum episcopus monitus rogatusque, ut saltem medium se partibus præstaret, omnes rationes obtestationesque studio partium Gallicarum & vindictæ cupiditati posthaberet. Tum verò ei hæc expeditissima videbatur via suorum & imperii finium opportunè augendorum lateque promovendorum; nec deerat ratio firmandi sacros Ordines, quorum dignitatem convelli à Batavis, & comoda interverti, crebræ multæque inter finitimos episcopos querelæ audiebantur. Idcirco facilè existimabat Monasteriensis, dari sibi spem occupandi urbes trans Isalim, Amasumque sitas, & specioso etiam prætextu bene merendi
de

de imperio , cui magno usui ornamen-
toque futurum esset , si Daventriam
Transisalanix caput , & Swollam Cam-
posque in potestatem suam redigeret , &
cum ditione imperii societateque libe-
rarum urbium , ad quas antehac perti-
nuissent , denuò conjungeret. Neque
aliam sibi mentem esse declaravit Colo-
niensis , qui eo tempore , quo plures po-
tentioresque hostes in F. Belgii respu-
blicas armati erant , confidebat , non
difficilem sibi fore recuperationem
Rhenobercæ , quæ antiquo jure adjun-
cta est ad fines Archiepiscopi Coloni-
ensis: simul ei in mentem veniebat Tra-
jecti ad Mosam , quæ urbs quòd pro rata
parte jurisdictione episcopi Leodiensis
continetur , offensæ occasionem dede-
rat. Præterquam enim quòd amplissi-
ma archiepiscopatus Coloniensis di-
gnitas multùm imminuta est , ex quo
Philippus II. conditis in Belgio novis
episcopatibus , detractam illi juris me-
tropolitani partem contulit in ecclesi-
am Trajectensem ad Rhenum , olim Co-
loniensi obnoxiam , Batavi quoque præ-

textu collocandi iis in finibus præsidii
 Rhenohercam Trajectumque Mosæ ad-
 jacens, ad firmandos regionum suarum
 aditus sibi subjecerunt. Quod cum Ar-
 chiepiscopo Ubiorum viribus & poten-
 tia valido, atque ab aulicis in ultio-
 nem accenso, ac nuper etiam ob tenta-
 tam arcem Rochettam irritato grave ef-
 fet, neque ipse, neque ii, qui ipsum an-
 tecefferant, superioris belli Hispanici
 ullam culpam sustinerent, auspiciis re-
 gis Galliæ arma sumpsit, copiasque ejus &
 fœderati episcopi Monasterientis adju-
 vit. Perinde ac si hæc & accipiendæ
 satisfactionis, & constituendæ securita-
 tis ratio esset, ut Batavi summis viribus
 oppugnarentur, insitaque genti cupidi-
 tas, & ditescendi studium licentiaque
 Principibus odiosa ac permolesta repri-
 merentur, ut eo quidem tempore pas-
 sim adversi in eos rumores vulgari cœ-
 perunt.

Interim reliqui Principes expecta-
 bant, quò res hæc evasura esset, Saxo-
 que fidei & constantiæ suæ fructum in
 annum sequentem differebat, Branden-
 bur.

burgicus autem cum defensionis finium suorum causa, tum inductus ab Hispanis, qui consiliis viribusque pro salute Batavorum laborabant, Cæsarem, cujus & dignitas, & utilitas eo in negotio versabantur, societate expeditionis sibi conjunxit, copiasque versus Rhenum duxit, & necessitatem hujus profectio- nis, Cæsarisque mandata præferens, finitimos Principes rogavit, uti omni ope consilioque se juvarent. Id verò ple- rique eorum sic acceperunt, quasi nimi- um esset, quod illo dubio periculosoque temporum statu postularetur: siquidem grave maximeque momenti hoc institu- tum esset, quippe quo bellum externum facilè transferri in fines suos posset; de cætero quod sui sit officii, non esse prætermitturos, idque consilium & ra- tionem putare conservandæ pacis, & periculi à communi patria avertendi. Eandem in sententiam rex Suedorum scripsit, ab incepto dehortatus, quippe quod ejusmodi esset, ut in eo Germaniæ salus versaretur: alioqui se non defutu- rum studio pacis, neque ulli operæ par-

citurum , quò reconciliatio pacis fiat :
quæ difficilior futura sit , si res eò de-
veniat, ut armis decernatur. Quo tem-
pore apparuit , quanti res periculi fue-
rit , proficisci contra regem finitimorum
gratiâ viribusque suis fultum , & discor-
dantibus patriæ consiliis illuc prove-
ctum , ut arbitria rerum Germanicarum
captaret , vicinosque metu & beneficiis
contineret , & pacis conditiones fortunâ
suâ metiretur. Quare cum à Magun-
tino , Palatino & Trevirense, arma Galli-
ca declinare cupientibus , transitu pro-
hiberetur , necessitate coactus , West-
phaliam intravit , cum ut Gallorum vi-
res porrò distraheret , Batavisque per se
defensionem non suffecturis ex foedere o-
pitularetur , tum ut Episcopos Gallica-
rum partium ad officium reduceret , ur-
besque Clivæ interceptas , ex quibus tu-
tela propugnatioque finium pendebat ,
recuperaret. Simul ita è periculo ere-
pta est Colonia Agrippina , per cujus
latus F. Belgium petebatur , quum hostis
ea omnia tentaret , quæ ad occupanda
Rheni itinera proderant aditumque
munie-

muniebant, quod si consequi potuisset, non melior fuisset fortuna ejus urbis, unde Westphaliæ pariter Belgiique securitas, Rhenique præcipuè commercia, quibus magnæ illuc opes importantur, nervos spiritumque ducunt. Id verò molestissimum accidit regi Galliæ, qui priusquam movit in Belgium, affirmavit, vereri se, ne per Germanos impediatur, quo minus tantus belli apparatus eo, quo optet, exitu terminetur: quando intelligebat, non ferre Germaniæ rationes, ut ruentis ad interitum Belgii curam defensionemque omittat: cumque eò spectaret Cæsaris & socii Principis consilium, passim questus est, eos cum intra fines suos se continere potuissent, bellum simul & injuriam sibi inferre: verti autem in eo negotio honorem & pacem imperii, in quod adeò nil hostile moliatur, ut quoque cum eo amicitiam fervare cupiat: postulare ergò, ut bello externo & ad ipsos non pertinenti se non immisceant, copiasque domum reducant: non esse, cur sibi à suis armis timeant, quæ in Belgas, non in Germa-

nos ferat. Quæ quòd speciem juris haberent, ejusmodi visa sunt plerisque futuri ignaris, ut putarint in iis postulatis omninò esse acquiescendum. Verum hi altiùs, quid destinaretur, perspicientes, multis & gravibus rationibus docebant, per regem stare, quo minus pacis beneficio frui possint: siquidem is Germaniam invaserit, & Westphaliæ insignem partem occupaverit, deque auctoritate Cæsaris & juribus Principum deminuerit, & Germanicæ ditionis populum multis calamitatibus afflixerit, Cliviamque & finitimos tractus hostilem in modum vexaverit, quæ cum ficta non sint, rerumque testimonia extent, sibi fuisse causam, cur in communi periculo arma conjungerent, libertatemque patriæ contra vim injuriasque tuerentur. Contra hos tum expeditis copiis contendit Turainius, & viis passim occupatis, ipsorum destinationes, quas sæpe per indicium cognoverat, antevertit, nec modò invadendi se opportunitatem præripuit, sed etiam multis incommodis affecit, & ob annonæ inopiam consistere non ausos ad receptum adegit, supplementum-

mentisque firmatus totum fere Marcæ Comitatum infedit. Præter alias difficultates id etiam Cæsareis atque Brandenburgicis impedimento fuit, quòd ratio exequendi consilii militaris non ex unius arbitrio pependit, rumoresque ad fovendam diffidentiam callidè ab hostibus dissipati sunt, & Germaniæ in concordiam redigendæ exigua spes apparuit, sociique sæpe sententiis in diversa abierunt. Cum hæc fierent, Suedi magnopere annitebantur, ut Brandenburgicus à societate militiæ Cæsareæ abstraheretur, quod si non recusaret, affirmabant futurum, ut utilibus sibi conditionibus pacem pacisci possit. Id postquam evenit, res Germanica in majus periculum deducta est, propterea quòd hostis, qui ad distinquendas ejus militiae vires plurimum poterat, regi Galliæ reconciliatus fuerat: mox enim, ut erat moræ impatiens, alias ex aliis res aggressus, Trajectum ad Mosam, unde in Hispanorum fines impressionem faceret, ad deditionem compulit, levibusque de causis exacerbatus, Electorem Trevirensensem

nihil hostile expectantem , fideque suâ
innoxium adortus , agrum ejus diripuit ,
urbesque occupavit , & magnam vasti-
tatem fecit. Nec melius postea cum
Palatino actum , cujus regiones rapinis ,
cædibus , incendiisque sunt foedatæ ,
quarum populationum injuriarumque
nulla alia fuit ratio , quàm quòd impe-
rata non facerent , Cæsarique fidem præ-
starent. Facile tunc intelligi potuit ,
id eò fieri , ut prostrato principatum
Westphalicorum Rhenanorumque ro-
bore , via ad cæteros opprimendos mu-
niretur , Germaniæque de præsidiis de-
jecta , ad externum obsequium sese incli-
naret. Jam verò magis in spem propu-
gnandæ libertatis erigebantur Batavi ,
quòd Groninga obsidionem summa
cum fortitudinis laude sustinebat , ho-
stique crebris tormentorum ictibus mee-
nia verberanti constanter resistebat.
Custodiæ urbis impositi erant Dux Plo-
enensis , Rabenhauptius & Sickinga , qui
quanta potuerunt diligentia , munitio-
nes confestim instaurarunt , clausoque
portu & apertis cataractis , sua cuique
ad

ad defensionem munia tempestivè distribuerunt : Opportunè etiam curabat Auriacus, ut annona instrumentumque bellicum adveherentur mari, laborantique urbi inferrentur. Eam summis viribus oppugnabat Monasteriensis, & magnâ vi pilarum fragoreque tormentorum oblessis terrorem detrimentumque inferebat : sed militum pariter civiumque constantiâ effectum est, ut hostis, qui deditâ Covordiâ, qua aditus in Frisiam occidentalem erat patefactus, nihil minus, quàm discessum cogitabat, obsidionem solveret, ac ingenuè confiteretur, vel in uno oppugnationis Groningæ discrimine plus militum suorum perisse, quàm toto illo tempore, quo ante Daventriam, Campos, Swollam, cæteraque ejus ditionis oppida in armis fuissent. Quibus rebus nomen ei urbi apud omnes maximum est conciliatum, ab eoque tempore fortuna plus incrementi rebus Belgicis attulit, præsertim cum in extremo hujus anni Covordia quoque recuperaretur, cujus superior jactura Frisiis peracerba fuerat,

quòd sine ea ne Groninga quidem extra
discrimen foret , quæ ubi de consilio
Caroli Rabenhauptii recepta est , Frisia
rationes suæ securitatis confectas ha-
buit , resque episcopi insigniter sunt
conversæ. Utebatur Rabenhauptius
opportunitate hyemis , duratisque gla-
cie paludibus : milites in quinque cen-
turias equitum , & tres desultorum
distributi , & scalis , malleis , ligonibus ,
omnique re tormentaria instructi du-
ctore Eybergio ad occupandum ca-
strum armati tendebant. Vix Dale-
nam ventum erat , cum audiunt , de co-
natu suo Covordiam perlatum esse :
nec tamen proposito abstant , sed pleni
spe ingrediuntur , omnia ad faciendum
impetum comparantes. Tribus di-
versis partibus castrum oppugnari pla-
cuit , quæ audacia ipsis benevertit , quan-
do obscuro nebulosoque aëre adjuti ,
fossam ruptâ glacie impeditam supe-
rantes , partim effractis summa vi portis
in urbem irruerunt , partim admotis
scalis vallum conscenderunt , & factâ
inde impressione castellum munitissi-
mum

mum expugnârunt. Simul ibi magnus instrumenti bellici apparatus est re-
 tus, pari que fortuna omnis illa pecunia,
 quæ ab hostibus coacta illic asservaba-
 tur, in Frisiorum potestatem venit, una-
 que toti F. Belgio ejus occupatione ca-
 stri felix omen datum, omnisque spes
 reflectendi in Frisiam itineris episcopo
 atque sociis ejus præcisa est, quippe quo-
 rum consilia isthæc expugnatio in soli-
 dum perturbavit.

1673. Cum redactis in concordi-
 am animis, & receptis felici navigatio-
 ne viribus, & constanti societate amici-
 tiaque Cæsaris denuò firmatis rebus,
 Batavorum potentia quotidie cresceret,
 Hispanorumque de eligendis belli so-
 cialis partibus certa fixaque sententia
 esset, initium nunc à pacis consultatio-
 ne ductum est, spe quidem specieque læ-
 tum, sed inane eventu, quando majore
 utrinque apparatu nova & acriora odia
 conflata sunt, quibus amovendis, sese
 offerebant Suedi, auctoritatemque suam
 conciliationis causa interponebant:
 sed primo statim in congressu legato-
 rum est animadversum, Hispanos cer-

tum socialeque bellum malle, quàm perniciosam dubiamque pacem, præcipuè cum inter ipsos Batavosque fœdus pari metus ratione ictum fidele firmumque esset, Cæsarque officium conservandi imperii, propugnandæque pacis Westphalicæ, & sequiorum pactio num, Clivensis, cujus ipse sponsor erat, itemque Aquisgranensis, quam propter regiones Burgundicas negligere non poterat, consilium fidemque præstaret, jamque in eo esset, ut hostis conatum, qui ad opprimendum Belgium diripiendamque Germaniam spectabat, constanter & seriò cohiberet: quibus rebus Batavi firmitatem & robur militiæ, momentumque suæ causæ apud Germanos sperabant. Ad id negotium perficiendum missi sunt ab Suedorum rege Carolo XI. Comes Totius, Baroque Sparrius, viri usu multarum rerum insignes, quibus adjunctus est Ehrensteinus, cujus dexteritas in tractatione reipublicæ patriæ multis quoque modis perspecta fuerat. Ii delati in Belgium, pacis recuperandæ desiderium, quo rex suus teneretur, exponebant, & egregiam ejus voluntatem studium-

dium-

diumque laudabant, ut quem deploratus belli status, & maximæ innumerabilesque calamitates, quæ ab illo tanquam fonte promanarent, valde tangerent, ejusque rei causa mandata accepissent, ut sociatis consiliis operam darent, quò hujus deliberationis felicem exitum expedire possent: quod quin futurum esset, non dubitare, si Batavi parem operam conferrent. Tottius ut inilituti rationes conficeret, in Galliam post abiit, regi-que moderandi animi compositionisque auctor esse voluit, ut priusquam tota Germania commoveretur, Principesque alii traherentur in partes, pax confecta esset. Batavi haud ignari morum regis, qui nil modicum concupisceret, comiter præfati, placere sibi hoc institutum, promotos paratosque ad pacem animos declararunt, siquidem ita fœderatorum suorum rationes ferrent. Quod eò pertinebat, ut intelligerent, prius de pace agi oportuisse, quàm novo fœdere cum Austriis se conjunxissent, à quibus nunc recedere sibi non foret integrum, quòd communi illorum consensu eam ad
rem

rem in posterum opus esset. Quare rerum periti censuerunt, opportunitatem faciendæ pacis non fuisse omnittendam, cum imperium adhuc esset discors, Brandenburgicusque pactione regi reconciliatus, Cæsarisque exercitus ab eo sejunctus & absens, & occupato Trajecto ad Mosam, finitimi principes perturbati, præsentissimoque periculo expositi, Cæsarem, demonstratis ejus belli difficultatibus, semel iterumque interpellarent, ut bono publico patriæ, de sententia expeditionis altera vice suscipiendæ dimoveri sese pateretur. Sed quia tam dura regis Galliæ postulata erant, ut Batavorum rationibus planè adverlarentur, neque probari eorum foederatis possent, neque Germaniæ tuta viderentur, Cæsar armorum suorum necessitatem multis rationibus ostendit, Batavique à spe cogitationeque pacis averti cœperunt. Cum vero de loco compositionis instituendæ consilium haberetur, post multas utrinque disceptationes delecta est Colonia Agrippina, Gallis quoque hoc tribui sibi cupientibus,

entibus, nec refragantibus Batavis, & ultro cedentibus Hispanis, ne suspectos se de mora redderent, neque regi Galliarum, studium pacis præferenti, nimis obniterentur, cujus ad hoc tempus dubiâ amicitiam frui expediebat, donec Cæsaris exercitus finibus Belgii appropinquaret, castraque cum ipsorum atque Batavorum copiis conjungeret. Ibi statim postulatum Gallicum de Austria à pacis negotio sejungenda à foederatis rejectam, ne idem ipsis, quod Brandenburgico, usuveniret, qui speciosè persuasus à societate belli discesserat, ex quo hosti animus crevit, majusque periculum sociis, damnumque patriæ est illatum. Pari constantiam pro tempore & dignitate sua oblata inducias repudiaverant, & socialis belli conscientiam nil sine Austriis pacisci se posse testati, plus fiduciæ ex justa belli causa fortunaque proximè instaurata sumpserant, quando duobus præliis mari commissis pro patria fortissimè propugnauerant, classeque ex India feliciter advecta pecuniæ in sumptum belli suppeditandæ

nervum

nervum receperant , Saxoniarque & Franciæ Orientalis principes in Cæsaris partes inclinatos cognoverant , quippe quorum studio societateque ad auctoritatem & vires Austriæ permagna fieri accessio posset. Priusquam vero Coloniae Agrippinæ de pace & conciliatione ageretur , Cæsar legatis cõvenientibus de securitate cavuit , & dimisso Batavorum præsidio , quod El. Coloniensi grave , suspectumque fuerat , cohortem Granianam urbi imposuit , non abnuentibus vicinis Westphaliæ Principibus , qui sua & imperii causa ita fieri cupiebant : eò magis , quòd id non ad cuiusquam injuriam damnumve , sed ad avertendum periculum pertineret : in quam sententiam ejus urbis Senatus literis ad regem Galliæ Angliæque perscriptis de suspicionibus sese purgavit , & quod istud institutum ad præsidium suæ libertatis , neutiquam vero ad vim cuiquam legatorum faciendam dirigeretur , affirmavit. Igitur acquieverunt exteri reges , & Suedis id hortantibus assensu sunt , quod judicarent novos Cæsaris apparatus

ratus pacis consilia perturbaturos, si constitutum conciliationi locum recusassent. Cum enim Trajecto ad Mosam expugnato, regiones Hispanorum peterentur, periculumque imminisso in agrum Trevirensis milite, finitimis Rheno superiori provinciis impenderet, bellumque jam in Germaniæ viscera transferretur, intelligebant, eum minimè neglecturum injurias Principum, neque commissurum, ut sua & imperii auctoritas impune violaretur, quod nuper acciderat, quum Christianissimus rex nullâ imperialium decretorum ratione habita, prohibuerat, quo minùs pons Argentoratensis, qui jussu quidem ejus interruptus fuerat, reædificaretur. Sed non diu ibi de pace tractatum est, quando Galli mox palam & apertè questi sunt, Cæsarem, sancto legationis nomini illusisse, quòd dedisset mandatum comprehendendi Principis Guilielmi Egonis Furstenbergii, cui tanquam El. Coloniensis legato liber securusque commeatus promissus fuisset: eadem fuit sententia Anglorum, communes

munes hujus querimoniarum rationes habentium, quod contra fas gentium admisisset Granianus miles, dum Principem in media urbe adortus, & libertati ejus urbis, & dignitati Principis, & juri legationis per se inviolabili vim fecisset: neque eo secius exaggerabant Galli, quod pecuniarum sibi interceptarumque aliarum, quae ad legatos pertinerent, restitutio toties & omni jure expetita iniquè denegaretur. Utcunque autem sumptus est praetextus dissolvendi ejus conventus, totum certe ad negotium legatos Suedicos valde sollicitos habuit, planeque conturbavit, qui cupiebant exequi regis sui mandata, pacisque rationes confectas dare: ideò quod verebantur, ne si repentina fortunae mutatio accideret Gallis, ea suo cum damno conjuncta esset, quum praeviderent, ancipiti rerum statu parum opis amicitiaeque sperari posse à Germanis, qui Austriis ad repellendum Galliarum regem se conjungerent prorsusque conspirarent, pari id periculo sibi putabant fore. Neque dubitabant, quin F. Belgæ

gæ

gæ ad pacem durioribus conditionibus oblatam adduci sese paterentur, si spes auxilii Austrii eos destituisset: quasi nempe hoc ibi fixum destinatumque esset, ut renovato fœdere, sine quo Belgæ nondum erigere se poterant, animi eorum, recente alioqui militis Luxemburgiani injuriâ penitus abalienati, ad resistendum magis obfirmarentur, Gallorumque nimix & invisæ vires, data hac opportunitate, alienis opibus collatisque sumptibus frangerentur; præcipuè quum id usui futurum esset Hispanis, quippe eo in limite succubituris, siquidem armis sociorum ipsi non adjuverentur. Eo in statu Cæsar parùm tutum ratus, Gallis fidere, cum existimationis suæ, tum communis securitatis, quæ prostrato Belgio haud retineri posset, rationes inibat, propterea quòd miles Gallicus, contra quam ab rege promissum fuerat, Mosellæ tractum percurrebat, progressusque in agrum Trevirensensem latè omnia vastabat, & ne templis quidem ac rebus sacris parcebat, adeo ut Romanus Pontifex quoque

quoque id permolestè ferret, miseraque
Trevirensis fortunâ se commoveri
pronunciaret. Jamque mansuetudi-
nis suæ pœnitebat Cæsarem, cum vide-
ret spem pacis, quam reductis in hære-
ditarias provincias copiis animo com-
ceperat, insidiosis Gallorum consiliis
eripi, auctoritatemque suam in sacro
imperio maximam convelli. Fuitque
hoc ejusmodi, ut Germania novo peri-
culo objiceretur, cujus liberandæ hæc
una via ipsi se ostendit, ut arma pacis
causa intermissa repeteret, & dimisso
ad Suedorum regem Adolpho Uratis-
lao Sternbergio, injurias sibi & patriæ
illatas quereretur, simulque pro juris
necessitudine & fide, qua Rex Suedi-
cus Germaniæ innexus esset, hortaretur,
ut inclinatis rebus subveniret: quan-
doquidem multæ sint causæ, cur affir-
mare debeat, Gallos id hætenus agere,
ut se pacis simulatione decepto, oppida
pagosque Germanicæ ditionis occu-
pent immaniterque vastent: quòd eò
minus per supremam suam dignitatem
Cæsareumque officium pati possit, quia
Ordinis

Ordinis sacri principem electorem, pacatum licet & imperio obsequentem, non alia de causa infestassent, quàm quòd opem suam atque auxilium contra injustam vim implorasset. Quæ legatio etsi credita est fuisse injucunda, quòd ejus belli, quod Suedi terminari cupiebant, persequendi causas contineret, spectaretque ad coarguendam Blumii audaciam jactatasque liberius in Comitibus Ratisbonensibus voces, tamen non poterant diffiteri culpam & indignitatem factorum Gallicorum, quæ indies fœdis quoque populationibus & omni crudelitatis genere cumulabantur. Id vero per honorem susceptæ à se conciliationis amoremque tranquillitatis publicæ rogare non dubitabant, ut Cæsar ultionem charitati patriæ condonaret, & leniorem viam rationemque sequeretur. Eandem in sententiam hortabantur Bavarus, & Neoburgicus, rati inutile & periculosum fore, si Cæsar propter fœderatos Belgas, quorum rara ac prope nulla in imperium beneficia extarent, incerti belli

belli fortunam periclitaretur : cum reputare secum posset , quàm proclive sit Gallis majori impetu invadere Germaniam, incursionibusque vexare. Contra Cæsar sumpta ab se justa arma cautus , sæpeque Gallicis pollicitationibus delusus , pro jure imperii & auctoritate sua tuenda stabat , & nisi eo nomine sibi reique publicæ Germanicæ satisfieret , perque vim & injuriam capta restituerentur , bello se repetiturum significabat : simul & Principes monebat , uti omni studio se juvarent , qui nescire non possent , honorem salutemque patriæ in eo verti : deinceps cur postulatis de Furstenbergio è custodia dimittendo concedere non posset, Anglis Suedisque pariter indicabat : quippe quem nunquam in loco ac numero legati habuisset , neque ut haberet , ulla juris ratione cogi potuisset : propterea quòd is fuisset, qui hoc immane perniciosumque bellum suis consiliis concitasset, cuperetque, etiamnum id morâ & machinationibus trahi , & officii , quod sibi patriæque deberet , clientelæque etiam , quâ ab se tanquam

quam Archiduce Austriae & perpetuo domino beneficiario penderet, indigno prorsus maloque exemplo oblitus fuisset. Quare cum Principem nemini, quamlibet medio partibus, saltem sequestris fide servandum tradere volebat, jamque in expedito erat intelligere, quid causae esset, cur Batavi in renovati foederis fiduciam erecti, nil contra sentirent, unaque postularent, ut senior dux Lotharingiae Carolus fide publica ad conventum Coloniensem admitteretur, quod tunc quidem à Gallis obstinatè recusatum est, etsi Vindobonae Esaias Puffendorffius pro eo, ac poterat, persuadere annitebatur, regem Suediae effecturum, ut postulato Caesaris ea in re tandem daretur locus, siquidem is in causa Furstenbergii facilem se præbere, restitutionique ejus annuere vellet. Quod ubi impetrari non potuit, Galliae Angliaeque reges retardati pacis negotii culpam in Austrios contulerunt, legatosque rebus infectis discedere jusserunt. Suedis id post aliquanto non modò nullam utilitatem attulit, D sed

sed etiam invidiam auxit, quasi non omnes eas, quas potuissent, difficultates removissent, qui tamen de eo se purgabant, præcipuè & apud F. Belgas testabantur, in susceptis ab se conciliationis partibus nil quicquam de officio ac diligentia sese remisisse: quin per internuncios, nominatim per Eduardum Ehrensteinium palam aperteque confirmabant, hoc se studuisse semperque proposuisse, ut paci, quantum in se fuisset, consulerent, æquisque rationibus dissidia sopirent. Compertum habeo, Suedos, cum intelligerent, quid difficilibus illis postulatis eventurum esset, neque approbasse sententiam Gallicam, & fideliter admonuisse, uti Rex Christianissimus esset moderatior, eoque se induci pateretur amore pacis, quam rejecto, quod Cæsaris nomine oblatum fuerat, *armistitio*, impedivisset, multaque contra pacem Westphalicam fecisset, quæ non possent justa haberi, essent nihilominus talia, ut transigi celeriore pace possent. Cumque non ignoraret Cæsar, dirigi hoc præcipuè ad Furstenbergium,

CONTINUATIO.

75

gium, cui simpliciter dari veniam cuperet Gallia rex, pro vero affirmatum est, eum per speciem repudiati hujus postulati, libenter arripuisse occasionem solvendi Coloniensis conventus, eò quòd mallet cœptum pacis negotium esse infectum, quàm committere, ut Lotharingus, quantumvis suo & imperii nomine injuriam passus, perque vim ducatu exutus, fide publicâ ad socianda pacis consilia admitteretur. Quod cum per se iniquum esset, tùm Hispani, quid sibi instaret, prævidentes, regis ejus potentiam pertinaciamque frangi cupiebant, cumque id soli ac suis viribus efficere non possent, arte & consiliis obistere cœperunt, quando imperium in belli socialis partes venit, rexque Angliæ à foedere societateque Gallica est abstractus. Quæ cum fierent, vehementer affecti sunt Suedi, utpote quorum commoda auctoritasque cum primis ea in re versabantur qui cum ob superiora renovataque nuper cum Gallis foedera in suspensiones sociorum Principum incidissent, tùm postea in periculum addu-

D 2

addu-

adducti belloque implicati sunt, quàm
eventus ipsorum expectationi adversus
fuit: quod accidit, cum vulgatum est, eos
non evitasse opinionem studii Gallici,
duxisseque in regiones Brandenburgi-
cas, cumque reipublicæ mittendis auxi-
liis proportionem Germanicarum pos-
sessionum prodesse possent, etiam roga-
tos monitosque ob amovendam partium
suspicionem recusasse, post verò ab ex-
terno rege de subsidiis appellatos non de-
fugisse, causatosque speciale, sed am-
biguæ interpretationi obnoxium, nun-
quamve contra nexum necessitudinem-
que & debitam reipublicæ fidem inter-
pretandum fœdus, partes elegisse. A-
pud F. Belgas fortuna pariter & rerum
bellicarum administratio correctæ est,
datumque id Austriis, ut Lotharingus,
quem ab æquo legitimoque arbitratorum
judicio rex Galliarum excluserat, Kalendis
Juliis hujus anni in societatem fœderis
reciperetur: non modo quòd Cæsar &
Hispanus pro eo fidem interposuerant,
sed etiam quia summa æquitas postula-
bat, uti dux in pristinum locum resti-
tueretur, majusque imminens malum
averte-

āverteretur. Nam erepta Lotharin-
 gia, Hispanis præcipuè metuendum
 erat, quòd judicarent, malè consuli re-
 bus suis, si in posterum inter infestos si-
 bi Gallos iter versus Belgium haberent,
 sique ex Ducatu Mediolanensi & Comi-
 tatu Burgundiæ aditus versus Flandri-
 am occupatus impeditusque esset: ad-
 hæc fas & fœdera superiora, clientelæ-
 que vinculum, finiumque defensio &
 juris auctoritatisque asserendæ ratio
 per magnam vim apud Austrios habue-
 runt, ut neque ducem deserere, neque
 ejus querelas negligi posse existima-
 rent. Quod regis Galliæ sollicitudi-
 nem auxit, quia videbat, id à fœderatis
 hostibus agi, ut summis viribus se op-
 pugnarent, Hispanique etiam denuncia-
 turi bellum, ad inferendam sibi vim sese
 compararent, quos intelligebat hoc
 spectare, ut plures hostes adversus se
 concitarent. Jam confirmati F. Belgæ,
 quid commodum sibi opportunumque
 esset, æstimabant. Igitur res omnes ad
 continuandum belli apparatus refi-
 ciendumque exercitum provisæ, nec

non decretum publicè factum , ut propter inopinatos belli casus prudenter avertendos suas quisque stationes diligentissimè obirent, incolæque in manipulos tributi incurstantem hostem circumspicerent , conductisque magnâ impensâ militibus haud segniter opportuneque opem ferrent: quod necessitati temporum concedi oportuit , ut imminenti è proximo hosti , atque ad irruptiones faciendas semper intento vastandi occasio præcideretur. Simul & æstimati sunt belli sumptus , & pecuniæ subsidia foederatis constituta , omniaque demùm procurata , quæ ad temporum locorumque opportunitates apta idoneaque sunt visa : neque minor classis instaurandæ , ac in mare ducendæ cura fuit , propterea quòd belli navalis consilia tunc maximè fervebant apud Anglos , quorum gratiam donis subinde missis Galli retinebant , quibusque exprimebant voces invidiæ ultionisque plenas , quæ ad F. Belgium quasi ad *delendam Carthaginem* dirigebantur : tum magno numero epibatæ cogebantur , multiq;

multique inviti & renitentes etiam in naves imponebantur, quæ res monebat F. Belgas, ut resistendi consilium rationemque tempestivè inirent. Quare contigit, ut eodem anno VII NON. Jun. infestæ classes congregarentur, quæ dimicatio fuit multò acerrima, cujus primum laborem periculumque subiit Trompius, parique ardore pugnavit Banckertus, Ruyterusque prælii fortunam summâ cum ratione est moderatus. His non minori impetu occurrebant hostes Estræus & Spraghius, qui Roberto principi supremo classiariorum præfecto expeditas vires animosque præsentibus demonstrarunt, donec inclinata in illos victoria, nox dirimeret certamen, spemque eriperet inferendæ majoris cladis. Ita Batavi, desiderato licet pro prætore Schramio, vires veteremque laudem receperunt, Austriorumque desiderio maximopere satisfecerunt. Etsi enim par erat causa Brandenburgici, quòd ob regiones in Westphalia sitas cum F. Belgis communem securitatis rationem habeat, tamen al-

latâ necessitatis excusatione , regi Gal-
liæ reconciliatus est , propterea quòd
suspiciosissimo isto tempore tam impe-
ditæ erant cœpti ejus belli rationes , ut
quia eas per se explicare non posset , ob
præsens rerum suarum periculum , fini-
strasque de expeditione sua opiniones ,
nec obscura odii signa missasque à Wan-
gelino voces invidiæ plenas , non recu-
saret pacem , præsertim quùm offerre-
tur , essetque ejusmodi , ut per eam de fi-
de officiisque sacro imperio debitis nil
detraheretur. Persæpe tunc , nec sine
dolore reputabat , quòd non servata sibi
essent , quæ F. Belgæ servaturos se rece-
pissent , quodque stipendia sibi promissa
non persolvissent , cumque spondis-
sent se curaturos , ut res Daniæ & Duces
Lunenburgici fœdere ipsi se conjunge-
rent , nil tale effectum dedissent , tum
quòd præter difficultates annonæ mili-
taris molestiasque alias , Moguntinus
Trevirensisque Electores transitum sibi
denegassent. Prospexit quoque æmu-
lationes à tærgo , quæ eo spectabant , qua-
si is plus nimio in reipublica appeteret ,
societa-

societateque hujus belli auctoritatem cum primis suam stabiliret : nec benignior fuit eorum sententia , qui dicebant , eâ expeditione inferri vastitatem Germaniæ , bellumque accendi potius , quam restinguî : ad hæc onera transituum hospitiorumque militarium jam tot & tanta esse , ut non possint in posterum sustineri : igitur his querelis & Suedorum præcipuè postulatis permotus , in pacem Gallicam consensit , eo sanè duro rerum statu , quo vires solùm ostendebantur Gallis , propterea quòd prudenter tunc quoque æstimatæ sunt cunctatio Hispanorum , numerariæque difficultates apud F. Belgas , quarum culpa transferebatur in avaros aliquot sordidosque homines , qui quæstus lucrique causa hæctenus eam rem publicam tractârant. Parumque aberat, quin socii exercitus , quum consistebant in Westphalia , ob unam alteramque suspicionem sibi diffiderent , deque præceptis à Turenio opportuniratibus haud aliter , quàm mutuò indignantes , quererentur : Quamvis principum , quorum auspiciis

D s expe-

expeditio decreta susceptaque erat, mens atque consilium eò spectabant, ut se fideliter juvarent, viresque Gallicas conjunctis auxiliis debilitarent: sed qui illorum temporum erat status, Germania adhuc dissimiliter consilia tractabat, neque tam celeriter omnes eas difficultates explicare poterat, quibus ratio reducendæ in universum concordia nitetur. Eò gravius accidit Austriis pactum Vossense, cujus conciliator fuit Dux Neoburgicus: contra id vehementer probarunt Suedi, operamque suam eò contulerunt, quòd in spem venirent, fore, ut abstracto à societate fœderis Brandenburgico, eò citius pax coiret: etsi id alioversum interpretati sunt F. Belgæ, quasi nempe hoc agerent, ut impedirent Fœderatos suos, regique Gallia omne studium navarent. Fuitque hoc ejusmodi, ut deinceps in belli causis numeraretur, perinde ac si Suedi istis consiliis conatum viresque Gallorum adjuvissent, & aliquanto post etiam, fœdere Kalend. Decembr. hujus anni cum Brandenburgico

gico

gico Coloniae ad Sweyum inito, nihilo propensio-
 rem in se animum demon-
 strassent, propositumque distrahendae
 potentiae suae multo perniciosissimum
 consequi statuissent. Vix autem dis-
 cesserat Brandenburgicus à foedere Bel-
 gico, cum Trajectum ad Mosam, insi-
 gne Brabantiae castrum, loco ad invaden-
 dos finitimos peropportuno situm, de-
 ditione est captum. Illud episcopatu
 Leodiensi antehac obnoxium Hispani
 redegerant in potestatem, quibus anno
 secundo & trigesimo hujus seculi ductu
 Henrici Frederici Auriaci Principis e-
 reptum est, quo tempore Austriorum
 res valde inclinatae erant, ut nunquam
 magis, atque tunc, Hispanis pax, & Bata-
 vis moderatio fortunae profuerit, quod
 sic caveri potuisset, ne illorum damna
 prodesse Gallis, quos spes & occasio
 facile ad bellum stimulant. Ubi re-
 tor datus est Farjus, vir usu belli & fa-
 ma insignis, ob eamque causam Rhein-
 gravio, qui hoc anno de Batavis optimè
 meritus decessit, successus. In cujus
 defensione tantum posuit Rex Hispani-
 a,

niæ , quantum ejus interfuit , retineri
Brabantiam , unde non modò ejus , sed
etiam Hollandiæ securitas penderet ,
simul ac verò cognita est hujus castris
deditio, Hispani, quorum id pertineret,
judicantes , de urgendo bello efficacius
consultarunt, certissimaque auxilii Cæ-
sarei expectatione freti, regem Galliæ
pro hoste habuerunt: qua ex re hic non
mediocriter perturbatus est, quia appa-
rebat, futurum, ut tota ejus fortuna in
posterum cominutaretur. Fama tulit,
Auriacum dispositis in vallo tormentis
publicam lætitiæ significationem de-
disse, cum quid cum Trajecto actum
fuisset, allato nuncio intellexisset: unde
vulgus ad deteriora credenda pronum,
reique publicæ ignarum, initio quidem
vehementer offensum est, re autem post
copertam didicit, id tale prorsus fuisse,
ut indicaretur, Hispanos non posse ali-
ter, quin brevi apertum bellum regi
Galliæ denuncient, quippe quibus certa
pactione Trajectum nuper cessum fuisset,
salusque Reipublicæ & voluntas conser-
vandi regiones, & ulciscendi injurias
eam

eam rationem atque legem præscripsissent. Cum urbs summo impetu oppugnaretur, rex ipse fortitudinis specimen daturus, præsentiam suam obsidentibus animos fecit, prætorianosque voce sua excitavit, gregariosque ense demonstrato ad subeundum periculum accendit. Erat in castris dux Monmouthius regis Angliæ nothus, qui superatis apud Tongrensem portam præferratis sudibus, bis rejectas, majori ardore rediit restititque constanter. Cum tanto sanguinis impendio res gereretur, Farjusque sciret, eum esse urbis statum, ut servari non posset, contraque eum regis esse animum, ut non desisteret incepto. XXX. Jun. de ditionem pactus est quod Fœderatis magnopere profuit, propterea quod in ea obsidione flos militiæ Gallicæ cecidit, majorque clades, quam injusto prælio accepta est: quibus rebus evenit, ut quum Hispani quoque Gallorum hostes existerent, rex coactus fuerit deducere præsidia de urbibus superiori anno captis, unde fœderatæ provinciæ, quæ vexatione hostium onereque militari

prope oppressæ jacebant, non mediocriter sunt allevatæ. Sed Germaniæ Principes id non parum conturbavit, præcipuè finitimos, qui jam intelligerent, quid ex eo sibi expectandum esset: præter Trevirenses, & Palatinum Moguntinumque ipsum insolentiâ postulatorum regis perterritos, etiam Brandenburgicus parùm ejus fidei tribuens Cliviæ metuebat, quòd videret ab rege non præstari condiciones pacti Vossensis. Ac primus quidem expertus est Trevirensis, quæ ejus regis voluntas animusque esset, qui etsi superioribus temporibus de suo in Germaniam studio tam præclarè commemoraverat, fœdereque Rhenensi & variis artibus amicitiam Germaniæ Principum sibi conciliaverat, tamen nunc longè aliud rebus factisque declaravit, quàm is quidem antea prætulit, quòd putaret hanc esse occasionem proferendi imperii in Germaniam, eam præcipuè, quæ est cis Rhenum. Itaque Marchio Rupifortius diversâ parte cohortes per agrum Trevirenses distribuit, ipse cum
expe-

expeditâ in nu versus Saravum movit, Comitemque Sarapontanum Gustavum Adolphum, ut regis suæ fidei se permitteret, sollicitavit. Quo Nancejum reverso, iterum à tribuno ad exequenda mandata relicto instigatus est, ut regi se in clientelam traderet, quod cum pro eo, ac par erat, constanter recusaret, in custodiam datus alteroque post die in Mediomatricum urbem est deportatus. Fuitque hoc belli atrocioris initium, & statum studiumque Germaniæ Principum insigniter immutavit, præcipuè electorum animos ad majorem Reipublicæ communisque tranquillitatis curam avertit, cum jam perspicerent, quò evasura esset licentia Gallica, quæ nemini parceret, & patientiâ suâ planè abuteretur, adeò ut si ea belli in posterum gerendi ratio futura esset, nemini fide sua innocentiaque esse tuto liceret. Etenim Galliæ Rex ad faciendas hujusmodi irruptiones non ex alia causa inductus incitatusque est, quàm quòd Principes in obsequio & fide Cæsarum perstarent, nec adduci possent, ut

recipe-

reciperent præsidium externi regis, qui talia postulabat, quæ & existimationi & libertati adversabantur. Mox in recusantes armis vindicatum est; quasi id, quod regi denegaretur, continuo pro injuria habendum esset, quippe qui postquam deditum est Trajectum, quædam à Trevirense exigebat, quæ ne jure quidem rogare poterat: capita postulatorum ferant, ut præsidium Cæsareum Confluentia & Ehrenbreitsteinio impositum dimitteret, regisque in tutela posthac esset, qui suis rebus percommodum id putaret, nec ferre posset studium neutrius partis: igitur imperata faceret, regisque Gallia voluntati obsequeretur. Sed fides, patriæque communis charitas apud Trevirenses Carolum Casparem ita valuerunt, ut ad deserendum recti & obsequentis Principis officium, suscipiendamque externi regis clientelam nec promissis, nec minis adduci posset. Itaque totus ille Mosellæ tractus valde premebatur onere hospitiorum militarium, collationibusque prorsus exhauriebatur, adeò ut municipia

nicipia clientelæque passim vastaren-
 tur, nec sacerdotia tutiori loco essent.
 Interim plerique salutis suæ causa ex
 pagis & vicis cum rebus fortunisque
 suis Mejenam confugiebant: quorum
 ea fortuna fuit, ut Marchioni Trou-
 sio oppidum invadenti feliciter resi-
 sterent, obsidionemque constanter per-
 ferrent, quòd is nomine pecuniæ, de
 qua solvenda conventum erat, apocham
 sibi denegasset, fortè quia non expedie-
 bat id scripto mandari, quòd testaretur
 injuriam Trevirensi factam. Idcirco
 spe frustratus recessit iratior, circumje-
 ctosque pagos exussit, incolisque mul-
 tum damni dedit: quod cum per se ini-
 quum esset principique intolerandum,
 dimisit nuncium ad regem, qui pro rei
 indignitate de vi ac injuriis quereretur:
 is ab rege indignationis pleno haud be-
 nevolè acceptus auditusque est, cum
 haud obscure argueret electorem, quòd
 ita pertinaciter Cæsaris causam tuen-
 dam suscepisset, præsidioque ejus se fir-
 masset, quod simulatque de urbibus dis-
 tinctionis suæ decedere juberet, vicissim
 militi-

militibus suis ipse mandaturus esset, uti ex agro Trevirensi excederent, nullasque ei molestias in posterum exhiberent. Per idem tempus legatus civitatis Argentoratensis regi adventum in Lotharingiam gratulatus est, quem honorifice accepit, vicinitatisque jus & amicitiam confirmavit, ut qui non ignoraret, plus in ea urbe, quam in plerisque finitimis Germaniæ perceribus sibi esse situm. Paulo ante Marchio Louvojus, qui belli acrius prosequendi auctor fuerat, Monti Bresaco, ubi fere olim hæsitavit Germanorum felicitas, providit, regisque consilia diligenter executus, impendentis Germaniæ periculi suspicionem auxit. Sic enim tum res habebat, ut qui partes regis non sequerentur, jus conatibus resistere hostiumque loco esse viderentur, quasi Rhenum Mosellamque jam regno suo conjunxisset, ut ibi ex suo unius arbitrio omnia agi oporteret. His rebus tempestivè monebatur Trevirensis, ut Confluentiæ, quò se receperat, diutiùs subsisteret, quoniam erat subverendum, ne ab rege, quam-

quamlibet præter meritum ejus offenso, aliquid gravius in ipsum consuleretur. Nec fefellit ipsum hæc cogitatio, quando Rupifortius cognito per indicium consilio, Hispanos Augustam Trevi-
rum à periculo exempturos antevertit, urbemque antiquam, & Principis domicilium, armis ad deditorem coëgit. Invidiosa erat hæc regis potentia, passimque odia & metum intendebat, præsertim quum Vindobonæ Gremonvilius de expeditione Cæsaris acerbè loqui, & insolenter minari cœpit, fore, ut bellum in hæreditarias ejus regiones transferatur, nisi animum ab armis socialibus avertat: alioqui non recusare regem, quo minus pax retineatur, id vero pati non posse, ut hostes sui adjuventur, & quovis modo subleventur. Nihil melius postulatum erat, quum sollicitabatur Moguntinus, ut Hochstam & Steinheimium in regis Galliæ potestatem traderet: qui cum per fidem, qua imperio devinctus esset, id sibi non licere affirmaret: tum serio quidem eum pœnituit fœderis Rhenensis, quòd ut cautus

tus

tus alioqui & prudens erat princeps, tunc primum sine dubitatione intelligebat, plus nimio tributum fuisse ei regi, qui specie amicitiae pangendisque foederibus rerum Germanicarum arbitria captaret, quique praeter alia, quae Caesari permolesta accidissent, hoc quoque ab se & sociis Principibus stipulatus fuisset, ut nemini iter per suas regiones aditumque ad fines suos permitterent. Id vero haud obscure dirigebatur ad Austrios, sentiebatque se peti Caesar, tanquam is, qui pro fide muneris ac necessitudine Hispanica salutem Circuli Burgundici, quem interitare armis rex constituerat, negligere non vellet. Saepe enim invito Caesare, & aliquoties etiam dehortante, multa ejusmodi evenerunt, quae vitandi majoris dissidii causa tolerari expediebat, donec ab rege arma pararentur, quibus ut Caesar resisteret, charitate patriae adductus est, quae nisi apud eum valuisset, plerique Principes circumventi planeque oppressi fuissent. Per has insidias aggressus est Caesarem minimè ignarum periculi,

periculi, quod salutis publicæ struebatur, ut simul ejus auctoritas & imperii potentia convellerentur. Quamobrem, Cæsar contra minas firmus in sententia permansit, & fidem auxiliumque reipublicæ præstitit, profectusque Egram, ubi cum Saxo plenus amicitiae invisebat, nil recusavit, quo minus justæ expeditionis ipse socius esset, si id quidem per fortunam augustæ domus, quæ orbitatis præsidia tunc quærebat, perque Legati Hispanici Ronquillo de reditu eum interpellantis obtestationes fieri potuisset. Priusquam copias dimisit, præfatus est, arma se invitum sumsisse, nec alibi secundum Deum, quàm in justitia belli atque innocentia spem habere: nil concupiscere, quod aliorum sit, neque cupere, ut vel minimum terræ spatium ad regiones suas adjiciatur: id autem pro suo Cæsaris officio permittere non posse, ut rex iste, spreta juris pactorumque Monasterii, Cliviæ & Aquisgrani initorum religione, Principes Germanicæ ditionis vexet, finesque imperii tot repetitis incursionibus depopu-

populetur : mali enim esse exempli , si
 his sua tranquillitas fraudi esse debeat ,
 quibus ea semper præsidio fuisset : igitur
 testari Deum , se pacis esse amantem ,
 credereque poenam sanguinis , qui tali
 bello profunderetur , ab ejus auctore
 expetitur iri. Itaque Reymundum
 Montecuculi copiis præfecit , qui occu-
 patis à Turenio itineribus , quibus Mœ-
 nua aditur , boni prudentisque Ducis
 munere perfunctus est , quando contra
 insidias callidissimi hostis omni ratio-
 ne se comparavit , Herbipolimque ver-
 sus movit , adituque ad interiora Orien-
 talis Franciæ præcepto , ejus Episcopi
 atque Francorum gentis amicitiam è
 suo exercitusque commodo esse sen-
 sit. Inde progressus , annonam hosti-
 lem Wertheimii repositam igni vasta-
 vit , Tureniumque de spe intercipiendi
 Ochsenfurti dejectum com metu pro-
 hibuit , frustra que fretum spe auxilii ad
 receptum adegit , atque hinc ad Rhe-
 num profectus , disposito ad præcaven-
 dum Lotharingo , contra hostem sup-
 ple-

plemento Vaubruniano auctum semper
 cautus fuit, trajectoque feliciter fluvio
 castra sua cum Hispanis foederatisque
 Belgis conjunxit. Ibi communicato
 cum sociis consilio, auctor fuit obsiden-
 dae Bonnæ, quod Cæsaris officio conve-
 niret, ut hostem à Germaniæ finibus abi-
 gat, pacemque patriæ reddat, quæ reddi
 quidem ac restitui non possit, nisi Ele-
 ctor Coloniensis à signis Gallicis disce-
 dat, auferatque ab urbibus suis exter-
 num præsidium, quod Bonnam quoque
 ejus domicilium tunc insidebat. Cum
 eò ministrorum consiliis impeditus ad-
 duci non posset, periculum veritus Bon-
 nâ discessit Coloniam Agrippinam, pa-
 ctusque ab Senatu fidam custodiam,
 migravit in monasterium S. Pantaleo-
 nis, ibique usque ad hunc annum est
 commoratus. Mox appropinquârunt
 Bonnæ foederati exercitus, ac tripartitò
 oppugnatam continuo impetu fatiga-
 runt, ut septimo die post, quàm cœpta
 fuerat obsidio, deditiois faciendæ
 conditiones acciperet. Nam præcluso
 undique aditu, non erat, cur promif-
 sa

sa à Turenio & Luxemburgio subsidia speraret, quod Fœderatis perutile fuit, quum iis rebus non modò versus Mosellæ Rhenique inferiorem limitem magnum armis suis incrementum afferrent, sed etiam itinera aditusque illuc pertinentes in potestatem redigerent diligentissimeque custodirent. Quod ad liberandas F. Belgii urbes non leve momentum attulit, Gallicasque rationes multum impedivit, prorsusque tale fuit, ut Germania periculi commonefacta, redintegranda sensim concordia consilium iniret, studiumque pacis revocaret, sopitisque diffidiis, quæ bello civili materiam datura fovebantur, capiti suo fide officioque se devinciret. Hæc læta Cæsaris primordia exemplis commovebant animos, & plerosque etiam promissis Gallicis irretitos ab incepto perniciosissimo deterrebant.

Cæterum ubi Flandria, qua ditionis Hispanicæ est, pacem diu infidam inutilemque experta fuerat, rex Catholicus bellum Gallis denunciavit, quod ii populationibus atque omni crudelitatis genere

genere ulciscabantur. Neque eo mitius agebatur cum reliquis Belgii Hispanici provinciis, nisi quòd libero Comitatu Burgundico parcitum est, quem cum Helvetii lege patrocini defendendum suscepissent, tùm Galli rationibus suis alienum putabant, eos sibi tunc reddere infensos, quos liceret placare in posterum, ut nemine resistente eò arma ferre possent. Interim Hispanis multæ quotidie ac inopinatæ difficultates accidebant, & pleraque eorum consilia Gallico impetu præveniebantur: nec benignius F. Belgii populus habitus est, præsertim quùm Luxemburgius iis urbibus, quas cum præsidio tenebat, ferarum flammamque minitaretur, si periculum, quod instaret, pecuniâ non redimerent, sique obsides non darent, quùm difficultate nummaria impedirentur. Magnus erat hic vastitatis inferendæ metus, & direptionis incendiorumque discrimen passim ante oculos versabatur, nec muri vallorumque opera & turres munitionesque extra hujus fortunæ aleam futuræ erant, ut scirent,

E nullam,

nullum esse excusandi locum, quum ne-
 cessitati parendum esset. Unde magna pe-
 cuniæ vis pretiosaque supellex comparata
 est, ex eaque plurimum lucri fecerunt
 Ductores Ordinum, præcipue Luxem-
 burgius & Condæus, qui calamitatem
 afflictarum Urbium in commoda sua ver-
 tebant, multumque argenti extorque-
 bant, quod una cum aliis rebus, quas
 eo nomine ex fortunis civium coëgerant,
 onustis curribus in Galliam devehebatur.
 Quo tempore cognitum est, quæ mer-
 ces quive fructus sit defectionum, quam-
 que satius fuerit, eas pecunias in defen-
 sionem, quæ superiori anno præter-
 missa fuerat, quam in libidinem hostium
 impendi, siquidem id honestissimum
 bellandi genus sit, quod repellendi pe-
 riculi ratione continetur. Id verò secus
 cecidit, quia populus à proceribus ani-
 mo & voluntate dissidens prorsusque
 ipsorum Imperio dissidens præcipitandi
 consilii causam dedit: quo evenit, ut ii
 omnium maximè affligerentur, qui
 sponte

sponte sua hosti se dediderunt, aut non magnopere ei restiterunt, quippe destituti post auxilio, quo ipsi se culpa sua privarent, & jure etiam dignitateque exciderant, nisi interposita Auriaci auctoritate pristinum in F. Belgii Senatu locum recuperassent. In hoc rerum statu consilia ex occasione capiebantur: Hispani cum viderent Gallos audaciâ & celeritate conficere res suas, non modo non negligebant defensionem Provinciarum Belgicarum, sed ne domi quidem cessabant, quòd usu docti intelligebant, nisi malis superioribus occurrerent, incursionum Gallicarum nec finem, nec modum fore: itaque novi fœderis fiduciâ erecti damna accepta ulcisci, occupataque Bonnâ ex Ducatu Luxemburgico etiam Episcopatum Metensem oppugnare cupiebant; tum dimisso ab se Villarso Regis Christianissimi Legato, huc totis viribus incumbebant, ut totâ Hispaniâ Gallorum commercia conquiescerent, bonaq; & fortunæ ipsorum detinerentur: eandem in sententiam Londini minæ jaçtabantur, nisi Rex Angliæ

perturbatis confusisque rebus consule-
 ret, fœderique Gallico nuncium remit-
 teret, non posse aliter facere regem Ca-
 tholicum, quin simile exemplum sta-
 tuat in ejus ditionis populum: eò ra-
 tiones variæ & graves à Marchione
 Fresno adductæ sunt, quæ eò spectabant,
 ut Gallos hostes suos ope ne sublevaret,
 quorum iniqua & infidiosa consilia jam
 diu deprehendere potuisset, quando ii
 non aliam, quàm publicè nocendi viam
 inirent, & bella pro libidine atque arbi-
 tratu suo molirentur: Belgium misera-
 biliter vexatum direptumque intueretur,
 cujus amittendi periculum quoque
 ad finitimos Anglos pertinerent. In
 Lusitania ecclesiastici Ordinis homines
 populusque Petro principi suadebant,
 pacem retineret, neque destinationibus
 Gallicis locum daret, siquidem ei non
 suppeteret justa causa belli Hispanis in-
 ferendi, & procul vi armisque res suas
 adaugere securè posset: non enim esse
 eam regni conditionem, ut periculo ca-
 sibusque incertis exponatur, præsertim
 quàm caveri debeat, ne si eventus non
 prosper

prosper sit, factiones excitentur, multorumque animi in Alphonsum propensi magis ab eo abalienentur. Quantaunque autem sollicitudine & diligentia hoc negotium confectum est, tamen instructæ sunt contra Principem insidiæ, quæ cum ipsum perturbatum valde commotumque redderent, eas in tempore detexit Legatus Hispanicus, qui tunc Ulissiponæ commorabatur, & gravi maturoque consilio gliscentis conjurationis causas ab Gallis repertas indicabat. Ac tum quoque Rex Angliæ, amicitia & fœdere Gallis conjunctus non refragabatur periculosissimo instituto, & in re atque causa maximi momenti rationes firmandæ æquabilis finitimorum potentiæ dissimulabat, donisque pellectus adhuc speciosè permulcebatur.

Inter Hungaros illi sacerdotes, qui Protestantium nomine distinguuntur à reliquis, quasi motibus causam dedissent, ad Senatum delegatum ab rege institutum acciti, deque superioribus actis interrogati dissimiliter ad objecta re-

sponderunt, plurimos tamen nec metus, nec promissa expugnare potuerunt, ut à sententia discederent, quanquam de acerbitate Cleri & iratiore in primis Collo-nitschii animo subinde querebantur. Interim ejus Reipublicæ status valde commutatus est: Johanni Caspari Ambringio jus potestatisque Rectoris Regni Hungariæ attributa, visque superiorum legum, per quas externi à summo isto Reipublicæ munere arcebantur, resoluta, cumque duriora indies tempora instarent, Ambringius ingenio minimè difficili mansuetudinisque studioso Austriæ gentis clementiam præ se tulit, magnatumque animos lenitate potius, quàm vi, ad patientium Imperium inflexit. Poloni Regem Michaellem togæ magis, quàm belli artibus assuetum mense Novembr. amiserunt, cujus dignitas maximè cordi fuit Ordini equestri, quanquam ipsi restiterunt aliqui Senatorum, qui tantum in odium vocarunt, ut de eo etiam loco movendo consultarent. Quod Gallis partes Austrias in Polonia labefactari cupientibus

bus opportunum accidit, quippe quorum consilia dudum eò pertinebant, ut Poloniam Gallico nomine obnoxiam haberent. Auctores haudquaquam contemnendos habeo, Regem, cum maxima onera injuriasq; Barbarorum sustineret, ab omnibus Christianis Regibus, excepto Gallico, opem petiisse: hunc verò ejus causæ non ignarum ultrò auxilia Polonis obtulisse, ut propensam voluntatem duntaxat in speciem significaret, etsi res ipsa indicio erat, Regem Christianissimum non studio in Michaëlem, sed benevolentia adductum erga plerosque Senatores, quorum animos sciebat ab Rege suo esse alienatos, hoc tale faciendum putasse: unde non potuissent non excitari dissensiones funestumque civile bellum, cujus adeò tota calamitas in istum Regem fuisset redundatura. Cum ea temporum ibi difficultas discordiaque regni civium esset, insigne facinus edidit Polonici belli Imperator Johannes Sobieskius, confertoque cum Turcis apud Chocimium prælio, memorabilem victoriam

reportavit. Eò permagnum momentum attulit opportuna reguli Valachiaë defectio, inprimisque Lithuanorum atque inter hos maximè Demetrii Viesniewiczii Radziviliique constantia & fides, nec non velitum Polonicorum, quos Hussaros nominant, aliquoties repetitus impetus, qui nutantem fortunam intrepidè acriterque instaurabant, & Turcas in castris, præeunte strictumque enses præferente Sobieskio, adoriebantur. Haud minori ardore decertarunt Germani pedites, cæterique expeditionis socii unâ mente & consilio experiebantur. Quæ res facilè lenivit dolorem ex morte regis acceptum, multamque laudem Sobieskio, qui Duces Lithuanos ad trajiciendum Borysthenem ad castraque secum conjungenda persuaserat, peperit, tantamque regni Ordinum gratiam ei conciliavit, ut sanè etiam afferret ipsi pondus ad regnum altero anno capessendum. Commodum tunc Alexius Michalowizius finitimæ gentis periculum quoque ad se pertinere ratus, opem suam Polonis liberaliter

beraliter promisit, fœderisque bellici sincerè servandi fidem dedit, & Cæsarem summosque Europæ Principes ad auxilia contra Turcas ferenda sollicitavit, exercitisque suæ ditionis Cosacis, non modò perterrefecit hostes, sed etiam subitâ irruptione Tartariam Præcopensem vehementer afflixit, & circiter duo millia barbarorum in castris oppressit.

Vix dum in Italia quiescebant lites inter Sabaudum Remque publicam Genuensem, quum rex Galliæ qui suscepto conciliatoris munere, adhibitoque ad restituendam ibi pacem Gaumontio, negotium hoc confecerat, ipse jam illam in hostis loco habet, nomineque injuriæ & damni dati graviter mulctat, & navibus fortanisque vim facit. Ea cum nil tale se commeritam affirmaret, propter quod regis offensam incurreret, paratamque se ad præstandum damnum offerret, quædam per Gaumontium postulavit, quæ contra istius Reipublicæ, neutras partes amplexæ, dignitatem, præterque jus & æquum erant. Igitur tota prope Italia hâc regis acerbitate

bitate commota est, Hispaniaque justo metu excitata, auxilium in oram maritimam dimittendum Reip. promisit, quod cum rex intelligeret, nolletque contra se armari Italiam, injuriæ paulatim conquieverunt, sensitque Respublica, pro superioribus exhibitis regi officiis hanc sibi relatam fuisse gratiam, quod admoneret, quàm lubrica ejus amicitia esset, qui tam levi momento mutaretur: jamque constare poterat, quid causæ fuisset, cur rex pacem Genuensem maturasset, quippe qui sciebat, rempublicam illam contra insidias proditionemque Raphaelis Torreni satis jam firmatam, Sabaudo spem victoriarum præcidisse, studebatque his rebus capere occasionem militis Genuensis, cujus missionem Resp. factura esset, ad sua stipendia adjungendi, ut talem in modum nudata robore eò opportunior injuriis esset, simulque ut transportatas ex Norico cohortes eadem commoditate à Sabaudò reciperet, quibus contra novos hostes uteretur. Ab Helvetiis æqua postulabant Cæsaris regisque Hispaniæ legati,
& cur

& cur illi ipsi , incolumi atque integro
 fœdere perpetuæ defensionis , non pos-
 sent deserere Comitatum Burgundi-
 cum , quatuorque urbes , quas Sylvestres
 nominant , itemque Constantiam &
 Brigam Vallesis , graviter exponebant :
 tum rogabant , ut conatus incursiones-
 que Gallicas in eos fines impedirent , au-
 xiliumque & patrocinii fidem prædictis
 regionibus præstarent , militesque suos ,
 qui sub signis Gallicis merebant , quam-
 primùm revocarent. Ibi vero non u-
 na omnibus mens fuit , neque res hæc
 ita confici potuit , ut Cæsari Hispanis-
 que expediebat : propterea quòd delega-
 tus Gallicus multa de rege suo pollicitus ,
 id operam dabat , ut tentatis Ordinum
 animis , allata in eam rem consilia per-
 verterentur. Præterea suspiciones ,
 quæ artibus Gallicis illic struebantur ,
 quotidie invalescebant , primique erant
 pagi *reformatarum* partium , qui Au-
 striis gratificari cupiebant , pagi autem
Catholici Rhætique difficiliorese se præbe-
 bant , nec in eam sententiam adduci se
 patiebantur , ut juberent milites suos re-

dire domum, unaq; prohiberent, quo minus in pagis suæ ditionis cohortes Gallico stipendio alendæ conscriberentur. Faciebat enim pro more suo rex magna impendia, & quum metu minisque perficere destinata non poterat, magnis donis gratiam captabat, ut per Helvetios non impediretur, quin occuparet Comitatum Burgundicum, qui alioqui in ipsorum tutela erat, quod etiam in sequenti anno evenit. Jam res Germaniæ tales erant, ut principes, præcipuè *Protestantes*, Cæsari unâ voluntate se conjungerent, mandataque in socios expeditionis Gallicæ promulgata in foribus publicis affigenda curarent, justitiamq; armorum ipsius comprobarent. Saxo pro fide sua Egræ cum eo foedus pepigit, & exemplum sequendi aliis tradidit, nec multo post negotium conventus Mulhusini, ad quem Delegati ex tribus imperii *Circulis*, Saxonico superiori & inferiori, pariterq; Francico convenerant, honesto atque utili consilio juvabat. Aderat ibi nomine Cæsaris Wolfgangus Comes Ottingensis, & quid

quid ex re patriæ esset, consulebat, ac de Cæsaris voluntate studioque in patriam præfatus, significabat, cupere eum, ut Germaniæ leges publicaque tranquillitas conserventur, quæ cum hoc tempore in magno discrimine sint, incursionibusque Gallicis convellantur, monere prædictos *Circulos*, atque secundum muneris sui rationes postulare, ut copiis suis transitum concedant, ipsique etiam ad defensionem se comparent, militesque conscribant, & si opus sit, vires auxiliaque afferant, ut afflictis vexatique per injuriam principes è periculo calamitateque eximantur: iis vero, qui hostis partibus se obnoxios fecerint, neque hospitia, neque transitum permittant, quæ ratio futura sit recuperandæ pacis, & liberandi Principes injustis armis propemodum oppressos. Ad ea Delegati *Circulorum* responderunt, Cæsaris curam & consilium patriæ esse salutare, nomineque electorum & principum suorum ipsi gratias habere, qui in ejus atque imperii fide tutelaque sint, &

manere velint : Cæterùm ad eos referri oportere de capite publicæ securitatis , quod in Comitibus decidendum sperent , quod altero quidem anno quietis & boni publici causa usu probatum fuit. Johannes Philippus El. Moguntinus , qui sentiebat connivendo augeri Gallorum potentiam , dubiamque ipsorum amicitiam & superiora promissa , incrementa item regis & augendæ potentiæ studium expendebat , Catoque Germaniæ habitus , finitimis ob controversias subinde excitatas metuendus erat , hoc anno illustrata inprimis Schonbornianorum gente , unde prognatus fuerat , decessit. Bavarus equidem placere sibi pacem testabatur , sed fœdus cum F. Belgis iustum planè ei invisum erat , eoque orabat Cæsarem atque admonebat , uti id ommitteret , quod pericula ærumnasque sacro imperio afferret , alienamque duntaxat causam complecteretur. Cumque quid suæ mentis animique esset , per epistolas & Baronem Kleistium indicasset , rationibus ab Cæsare adductis acquiescere
necesse

necesse habuit, & fidei Reip. obligatæ
 memor nil sibi indulfit, quo Cæsar,
 exercitusque ejus superiorem Pa-
 latinatum transiens læderentur. De
 qua sententia neque auctoritas Privi-
 gniani, qui Henricæ Adelheidi ipsius
 conjugii à sacris erat, neque calliditas
 Vitrii legati Gallici eum dimovit, nec
 denique necessitudo Hermanni Egonis
 Furstenbergii, gratiâ & consiliis valida,
 ipsum impedivit. Brandenburgicus for-
 tunam suam, & Suedorum promif-
 sa, Gallicasque res & diversa Principum
 studia æstimans, paci nuper initæ non
 fidebat, & bono rectoque in Cæsarem
 animo, de conditionibus, recuperandæ
 imperio tranquillitatis ab rege Suediæ
 propositis monebat, perque Marenhol-
 zium pronuntiabat, sibi curæ fore, quod
 Cæsari ea in re videretur, cujus & impe-
 rii salus communis esset: Cæsar supe-
 riora pericula damnaque illata reputans
 censuit, consilia Gallica minimè dirigi
 ad sinceram pacem, etsi rex iste semper
 sinceritatem præ se ferat, armaque omif-
 surum

furum se recipiat: nam quo promptio-
rem se ad pacem ostenderit, eò minus
æquas pacis conditiones ab eo fuisse
acceptas: itaque vires & subsidia cir-
cumspici oportere, ut Germania vindi-
cetur in libertatem quippe quam, rejecto
armistitio generali, continuis incurfio-
nibus fatigaverit, occupatisque Fried-
berga, Alchaffnaburgo & Selingstadio
afflixerit, contraque fidem supremi pa-
trocinii X. Alsatia Urbibus datam, non
expectatâ imperii Principum sententiâ
arbitrariâ, in quam sciens prudensque
ante consenserat, pro jure vim adhi-
bisset, nec non Trevirensis neutrius
partis principem, nulloque fœdere Bel-
gis devinctum, hostiliter vexasset, &
non modò trans Rhenum, sed etiam
trans Mœnum Tubarumque arma pro-
tulisset, ac denique conciliationem à
Moguntino, Bavaro & Duce Lunebur-
gico Georgio Guilielmo susceptam
mora tergiversationeque sua elusisset,
animumque sic satis à pace alienum de-
clarasset. Palatinus etiam, passo inju-
riam Trevirensis, periculo propior, ten-
tandæ

tandæ compositionis auctor erat, quippe non oblitus damnorum, qua per simulationem amicitia intulisset Turenus, quum ejus cohortes Palatinatum Rhenensem, Bipontinumque transfirent. Is extremo hujus anni mense auctus est hæreditate principatus Simmerensis, exempto rebus humanis agnato Ludovico Henrico, nisi quòd ipsi litem movit ob Böckelheimium Lotharius Fredericus, Johannis Philippi successor, atque hoc mortuo, eam persecutus est Damianus Hartardus. Quæ accessio quidem ad dignitatem potentiamque Palatini per magnum momentum attulit, proptereaque pace frui voluit, quòd judicaret belli, quo Germani Galli que inter se committerentur, difficilem exitum fore, prospiceretque calamitates atque molestias, quas ratione vicinitatis subiturus esset, si ambitio regis injecta incrementorum spe, illecta invadendi finitimos occasione excitaretur. Verùm prudentia Cæsaris, cui rebus post turbatis, magna fide constantiaque se conjunxit, nihil in communis causæ perni-

perniciem admitterebat, eratque hæc via liberandi F. Belgii, & stabiliendæ in super Cæsareæ auctoritatis, quæ superiorum licentiâ temporum erat quodammodo imminuta. Contra Rex Galliæ nil suæ utilitatis causa omisit, suspicioneque dissolvendi fœderis Anglici motus, atque hostibus diversâ parte ingruentibus suffecturus, præsidia de occupatis urbibus provinciisque decedere jussit, roboreque collecto, fortunam instauravit. Mox imparatos Principes bellumque non timentes, ac plerosque etiam, ut nil à se timerent, per epistolam præmonitos invasit, proximosque Belgas Hispanicos vastavit, tantaque vi & terrore eas Regiones complevit, ut si fuissent sine fœdere, parum abfuerit, quin haud longo temporis spatio omnes sanè Regis arbitrium sequi cogerentur. Commodum Montalius Carolo regiam liberaverat, simulque Luxemburgii transitus Regem ingenti sollicitudine levaverat, quoniam is cum omnibus fortunis instrumentoque bellico, insidentibus licet vicina itinera

Batavis

Batavis Hispanisque, feliciter elapsus fuerat, cuius nomine alioqui Rex valde agebatur, adeo ut totam pæne Galliam ad eum liberandum commovere velle videretur. Hæc dum agebantur, intelligi poterat, quo Rex animo esset in Germanos, quippe quorum erga Cæsarem fidem suam injuriam putabat, non passurus, ut mandata contra eos edita, qui arma pro Gallis ferrent, liberè in Regionibus suis promulgarent, quod Duci Mompelgardico usu venit: sed neque amicis affinibusque suis pepercit, quùm non modo milites prædæ causa passim in Neoburgicas Provincias effandi sineret, sed quoque Palatino urbes vicosque eriperet, & Bethunii artibus circumventum indignissimè haberet, quin & ante fœdus cum Cæsare ictum de injuriis per Turenianas cohortes illatis conquerentem irritavit potius, quàm mitigavit. Dixerat enim Pomponius regii administer consilii, hanc eorum esse fortunam, qui se medios partibus præstarent, ut difficultates molestiasque belli æquis animis fer-

rent,

rent, quæ evitari non possent, dum co-
gerentur exercitus, ad transitumque pa-
rarentur. Etiam Nassovii Comites,
Principesque Salmenses, & vicini sine
discrimine, vel ob suspicionem levissi-
mamque offensam, repertumque inju-
riæ prætextum mulctati sunt, communi-
toque Nancejo, firmatisque Lotharingiæ
& Alsatia finibus, aditus ad infestan-
dam Germaniam opprimendamque li-
bertatem apertus est, interceptoque alte-
ro post anno Burgundiæ Comitatu, tota
Hispanorum fortuna, quæ cum nostrati-
bus Belgicisque regionibus communes
rationes habet, in periculum venit.

1674. Interim multorum animi ad-
huc in spem reparandæ pacis erigeban-
tur, quum præter opinionem subitò res
conversæ sunt, propterea quòd Gallia
& Angliæ regum legati, qui una cum
aliis Colonia Agrippinæ ad tractandum
de pace convenerant, mandata causati
discesserunt, ideò offensi, quòd Guiliel-
mus Egon Fürstenbergius ab Austriis
pro face belli habitus, cum rhedâ vehe-
retur, comprehensus, contraque datam
fidem

fidem Legatis, quorum in loco numero-
que is esse cupiebat, abreptus, Bonnami-
que, in qua tunc Cæsaris præsidium in-
erat, abductus, præterque dignitatem &
jus Principis in custodiam missus fuis-
set. Quartus decimus Februarii dies
erat, cum id belli continuandi novum
esset classicum, non invitis Batavis,
quippe Austrio nomini amicitia & fœ-
dere innexis, neque alienis ab ea re Hi-
spanis, qui optabant, ut regi ob nimiam
potentiam formidando plures hostes
existerent, sibi contra plures amici so-
ciique conciliarentur. Id postquam e-
venerat, regis Suediæ Legati quereban-
tur, ad eum modum spem pacis Europæ,
fructumque operæ in eo genere positæ
sibi eripi, proptereaque pro restituen-
do in libertatem Fürstenbergio magno-
pere annitebantur. Sed quale hoc fue-
rit, aliquanto post cognitum est, cum
Cæsar rationibus doceret, quamobrem
ex eo loco amovendum putaverit Prin-
cipem, qui se vocasset in odium, testa-
tumque apud multos reliquisset, quàm
alieno ab se animo esset, dum paci im-
pediendæ

pediendæ consilia adhibuisset, taliaque admisisset, quæ nec per Cæsaris officium, nec per domini beneficiarii rationes ferre potuisset. Non egeret testibus, quòd ad Regis Galliæ, hostis Reipublicæ, voluntatem nutumque totum se convertisset, suumque edictum, quo Germanos societate militiæ Gallicæ prohibuisset, sublata obsequii præstandi religione, violasset, Regemque ad odium bellumque extimulasset. Quod cur facere non debuisset, multas cum causas habuisse, præsertim quùm is Princeps esset, qui consensu & suffragio principali in Imperii conventibus careret, essetque in ditionem Austriorum redactus, clientelæque fide in perpetuum sibi obligatus. Itaque editum & in Comitibus approbatum securitatis Legatorum decretum eò non posse produci, ut Princeps è custodia dimittatur sequestris fide asservandus, quod id neque ex Republica, neque ex sua Cæsaris dignitate esse judicaret, ut qui fomes belli ac dissensionum in Republica fuisset, foædaque Serinii & Frangepanii consilia Regi Galliæ
enun-

enunciasset, se autem, cui ad talia indicanda obstrictus fuisset, & jure legibusque etiamnum teneretur, celasset, opimisq; *Abbatie Gallicæ* redditibus auctus, externo Regi & hosti stipendio sese illigasset, in alius, quàm veri & supremi domini, potestatem traderetur. Hæc tunc inter difficiles ac perplexas pacis restituendæ rationes affirmabantur, certa que in capita mox descripta cognitioni comitiorum subjiciebantur, fama que ad exteros etiam Principes perferebantur, ut quibus rationibus Cæsar ad tale quid decernendum inductus fuisset, passim sine que mora intelligi posset. Pertinebat enim ad famam Cæsaris, ut ostenderet, cur nullo Imperii jure impeditus fuerit, quo minus muneris temporisque rationem haberet, quòd Princeps arguebatur commissi, quasi contra Cæsarem, tanquam Imperii caput, & simul contra eum tanquam hæreditario beneficiarioque jure dominum fecisset, novissimeque etiam pacis compositionem retardasset, consiliaque salutaria & optima machinationibus suis invertisset

set

set, quarum non aliud fuisset remedium, quàm ut avertendi majoris mali causa ex urbe Coloniensi, quæ tunc conventu Legatorum sancta erat, auferretur. Iis autem rebus Germaniæ status cœpit fieri turbulentior, Gallique ad vehementiorem impetum concitati, rejecta irritæ super pace consultationis in Cæsarem invidiâ, Palatino, contra quàm Heidelbergæ de regis sui voluntate pollicebatur Bethunius, arma intulerunt, ductuque Ruspifortii & Vaubrunii in agrum Germersheimensem profecti, latè omnia vastarunt, atque ipsum etiam Germersheimium, ejus ditionis castrum vetus & Rudolphi I. Cæsaris morte inclitum, interceperunt. Miratus subitum odium impetumque securus fidei suæ Palatinus, prudentiâ consiliisque suis regi Galliæ multos hostes, domi forisque excitavit, ab eoque inprimis Danum abalienavit, quippe ob expilatos sororis Guilielinæ Ernestinæ dotales fundos commotum graviterque offensum; tum Saxonem atque Brandenburgicum, **Duces** item Lunenburgicos ad suscipiendam

dam reipublicæ suamque causam induxit, & fide fœdereque Cæsari devinctos, ad vires in communem utilitatem explicandas permovit: quorum exempla imitati sunt Orientalis Franciæ Principes, qui Norimbergæ congregati, accommodatis securitati firmandæ consiliis, prout superiori anno Mülhusii conventum erat, de mutua defensione deque adornando expeditionis apparatu consultarant. Saxo nil veritus Chassani Grafenthalique minas, implevit conditiones Egrani fœderis, cujus in eundi rationes moderatus est Baro Henricus Frisius, exemplo ad Germaniæ concordiam utili, & ad bellum ex visceribus reipublicæ exterminandum peridoneo, præsertim quum non multo post Franci per epistolam appellati comiterque invitati sunt ad animos viresque cum utroque Saxonix circulo conjungendas, id quod valde accidit ex voluntate Petri Philippi Antistitis Bambergensis, & Christiani Ernesti Marchionis Baruthini, qui nihil prætermittebant, quod ex re publica esse arbitrarentur.

F Diffi-

Difficilius apud Suevos concordia coivit, non modo quod misera Palatini fortuna ipsis ante oculos versabatur, sed quia Bavarus etiam, qui opimas ibi clientelas habet, pro statu illorum temporum pace utendum statuebat, Turenusque iis benevolentiam Regis significabat, si bello se non implicaturi essent. Sed vicit causa Reipublicæ, auxiliumque contra vim injuriasque Ulmæ decretum est, quod rebus Cæsaris perutile prosperumque evenit, quoniam ea regio & vicinitate erat opportuna, & ad inferendam ejus castris annonam permultum valebat. Hæc dum agebatur, laturo auxilium Saxones adveniebant, & rem causamque Palatini pariter & Germaniæ adjuvabant. Mox Duces Luneburgici, cum Cæsare, Hispanisque & F. Belgis foedus pacti, cum copiis magnaue tormentorum vi appropinquabant: neque secius Brandenburgicus arma, quæ ex formula pactio- nis Vossensis deposuerat, corripuit iterum ac in Gallos convertit, cum quod illa transactio ejusmodi esset, ut
imperii

imperii legibus officioque suo fraudi esse non posset, tum quod ex fœdere antiquo inter Principes electores inito, sanctionibusque Cæsareis juratis confirmato, tanta sit omnium necessitudo, tantaque animorum & voluntatum conjunctio esse debeat, ut non facilè arctiora queant esse vincula, quàm ea, quibus ipsi inter se colligentur. Itaque Brandenburgicus fiducia *Unionis electoralis* erectus ad libertatem, Cæsarisque cohortationibus excitatus, atque exemplis etiam propinquorum principum confirmatus, noluit diutius esse obnoxius insidiis Gallicis, unaque cum republica, cui semper & summa ratione devinctus esset, belli fortunam experiri statuit, ut salva tandem ac tuta communis patria præstaretur, superbaque hostium de Germanis opinio convelleretur. Socium cognatumque Principem electorem, tot injuriis affectum & pollicitationibus quoque deceptum, contra jus fasque gentium, contra sacras imperii leges, contraque pacis Westphalicæ formulam armis appetitum auxilio destituere,

tuere, agrumque ejus & vicos reip. hostibus diripiendos relinquere periculosum pariter ac pudendum videbatur. Eo magis, quòd in Palatini fide atque innocentia nil desiderari poterat, neque ejus culpa, consilio, aut rebus & factis ullum regi damnum datum erat, quando favebat paci, bellumque Cæsari ipsi tantisper dissuadebat, dum proximos principes ipsumque se peti videret, adeò quidem, ut quum Galli eum ad suscipiendam regis causam neque cogere, neque persuadere possent, fama tulerit, Francodalii intercepti consilium inisse, quod tale institutum erat, ut totus fere Palatinatus in potestatem ipsorum redigeretur. Itaque, ut malum imminens ante verteret, de fœdere inter eum Cæsaremque agi cœptum est, quo præter alia hoc quoque continebatur, ut Philipsburgi munitiones solo æquarentur, siquidem istud castrum, quod proximè Palatinatum est, Cæsar in potestatem suam redacturus esset. Quibus temporibus constantia Palatini fuit memorabilis, magnumque momentum
atti-

attulit ad bellum in illis finibus gerendum, quod Gallosita malè habuit, ut in tractum conditionis ejus Rheno finitimum incursiones facerent, ruptaque iterum Monasteriensi pace, onera stipendiaque belli populo Palatino imponerent, passimque damna & vastitatem inferrent. Quare Cæsaris cohortes subsidio venerunt, Saxoque ex formula Egrani foederis auxilia misit, & Filium Johannem Georgium, Baronemque Christianum Ernestum Kannium cum expeditâ manu versus Rhenum movere jussit: iis ad resistendum profectus est Bellivivus tribunus Gallicus, qui repente celeriterque excitis Philipsburgo & Landaviâ manipulis, numerum suorum valde auxit, Cæsareosque & Saxones, qui ad defendendum Palatinatus limitem venerant, apud Maudachium adortus, speraverat eorum consilia profectioemque posse interverti, si ex inopinato ipsos invaderet, impetuque uteretur. Tum præfectus militiae Generalis Caprara occurrendum ratus, ad sustinendam hostis vim sese comparavit, &

prompto Saxonum auxilio usus est, Lotharingosque alacres adjuutores habuit. Utrorumque enim fortitudo maximè ibi spectata est, Saxonum præcipuè, quorum dura initia ipsis in laudem vertentur: iis aliquanto post discrimen pugnae supervenit Dunewaldius, à Duce Bournonvillæ missus, qui hostes commisso certamine acerrimo dilapsos persequeretur: sed hi jam evaserant, multis in acie desideratis, & plerisque etiam, inter quos ipse Bellovisus fuit, sauciatis. Ea spe frustrati Galli, cumularunt superiores injurias, ultionisque cupiditate magis incensi, invisum sibi Palatinatum multo & vario crudelitatis genere diripuerunt, & vicos villasque igni cremarunt, nec minùs oppidorum arciumque fundamenta subruere, passimque solitudinem facere coeperunt. Inter has populationes de arcendo hoste consilium capitur, quum nunciatur, Turenium, trajecto apud Philipsburgum Rheno, Wiselochium intercipere statuisse: in quo cum sociis permultum esset situm, censuerunt minimè sibi
commit-

committendum, ut ab hoste in potesta-
 tem redigeretur. Erat tunc in castris
 minor verò fama de viribus numeroque
 copiarum Turenii, unde fiducia eos su-
 biit prælii conferendi, quod senior Lo-
 tharingiæ Dux, qui per exploratores
 subinde res hostis cognoverat, dissuasit
 quidem, rationesque periculi demonstra-
 vit, sed quia Capraræ, spe reportandæ vi-
 ctoriæ sublato, longè alia ratio consti-
 tuta erat, è re belli socialis fore duxit, si
 armis experiretur, impetumque hostis
 confestim sineque mora inhiberet. Igi-
 tur apud Sinshemium, oppidum infe-
 rioris Palatinatus, commoditate loci adi-
 tusque opportunum, congressi, acri-
 ter pugnarunt, in primis cohortes sociæ
 magnâ audaciâ impetuque in Gallos ir-
 ruebant, contraque tormenta ab iis di-
 sposita progressæ, vim globorum con-
 fertissimè cadentium excipiebant: inde
 à ferentariis, qui cum sclopis majori-
 bus in proximo latebant, incessabantur,
 jamque in apertum discrimen coniecti
 socii, non modo ex iniquo loco dimica-
 bant, sed etiam videbant, hosti se mul-

tum esse impares, receptumque circumspicere oportere, præsertim quum equitatus ob loci angustiam hortorumque sepes, quæ illi objectæ erant, explicare se non posset. Ex quo factum, ut non levi damno affecti retrocederent, salutique suæ consulerent: pars Heidelbergam, pars Francofurtum profugerunt, Caprara & Lotharingus Heilbronnæ se receperunt. Post hæc Burnonvillanus, qui copiis, apud Rhenum cum summo Imperio præerat, Francofurtum pervenit, egressusque hinc cum cataphractis & peditatu movit in Palatinatum ad res instaurandas, sed nihilo tunc prosperior belli gerendi ratio fuit, Turenusque recentibus auxiliis, quæ ex Burgundia atque Lotharingia advenerant, firmatus, viribusque rursus superior, more suo consiliis Bournonvillani Ducis prævertit, & ad invadendas ejus cohortes quanta potuit festinatione, contendit: eo tempore curâ Dunewaldii, qui speculandi causa abierat, effectum est, ut Bournonvillanis daretur spatium se recipiendi, qui posteaquam evaserant,
Dune-

Dunewaldius distinetis cohortibus
 fessus, excitasque contra se equitum tur-
 mas conspicatus, planeque resistendo
 impar retrocessit, hoste eum non insequi
 auso, quòd rationes Gallicæ non patie-
 bantur, ut concepto vicinorum animis
 odio in Gallos acriores stimuli adderen-
 tur: quandoquidem sentiebat hostis,
 Austrios his rebus Principum animos ad
 se inclinatuos, ut non solùm propor-
 tione, quam jure beneficiario Cæsari
 imperioque deberent, quamque con-
 staret esse talem, ut per eam Gallica a-
 micitia non dissolveretur, auxilia sub-
 mitterent, verum etiam plures cohortes
 copiasque conducerent, fœdereque
 cum Cæsare sociisque i&to desinerent esse
 medii neutrique parti conjuncti. Quæ
 res, postquam longè aliter evenit, tam
 molesta invisæque Gallis fuit, ut iratis
 percitisque animis præter jus & contra
 eventorum fidem affirmarent, specie
 defensionis imperii Principes illici cir-
 cumagique ad Cæsaris nutum, ut si-
 mul cum Gallorum amicitia, vetus
 fundataque libertas ipsis eripiatur. De

cætero nil prætermittebat Turenius, quod cum è re sua, tum è ratione belli duceret, fortunam suam modestè ferens, etiam isto temporum statu, quo dilapsis sociorum manipulis in acie constitit, atque his rebus notum testatumque esse voluit, eos acceptâ clade diffugere coactos, quos tamen pugnasse fortiter, ipse ultrò fassus est, & temere loquentes coarguit, futuri providus, nec intempestivè recordatus, eos, qui jactantius dicerent, nondum explorasse satis vires & animos Germanorum, quos non fortitudine, sed numero duntaxat pugnandique opportunitate præstitissent: præterea tot militum suorum, qui ceciderant, jacturam miserari consuevit, eamque præcipuè ob causam gaudio non sincero est affectus. Verum enim vero socii, amissa ibi felicitis successus spe, in Alsatia tentant fortunam, atque in bellum majoribus viribus gerendum incumbunt: eò contractis undique auxiliis, contendunt Cæsarei atque Lotharingi, & acceptis ex fœdere Luneburgicis ac Monasteriensibus, ascitisque Palatinis & imperialibus

bus

bus cohortibus , versus Argentoratum movent : Ubi cum periculum haud parvum à Vaubrunio impenderet , populus urbis in metum suspicionemque pronus censuit , uti Rex Galliae pro hoste haberetur , postulataque legati Cæsarei , quæ plerisque proceribus ambiguum belli fortunam reputantibus displicebant , approbarentur. Quibus modis Rheniaditus , quem Galli intercipere cupiebant , sociis apertus , præsidioque firmatus est , quod non modicè conturbavit Vaubrunium , qui quantum in eo transitu Regi suo situm esset , aestimabat : mox eum poenitentia subiit , quòd morâ corrupisset consilii fructum , Cæsareisque præveniendi se spatium dedisset , quo futurum esset , ut vicina ista mediaque partibus urbs à Rege , cuius erga eam antehac voluntas propensusque animus fuerat , repentina vi impetuque ab alienata , commodis Gallicis obstaret in posterum conatibusque isto in limite obniteretur : eo loco cum res esset , com meatus difficultas hostem maximè sollicitum habuit , totaque belli moles in eam

regionem incubuit, magnusque ardor fuit militum, quum tempus & res praelii conferendi occasionem darent. Turenus castra metatus est inter Enzheimium atque Holzheimium, inferioris Alsatiae pagos, instructaque acie copias sociales expectavit. Neque his erat causa differendae pugnae, cum urgere hostem, intercludereque aditu ad superiorem Alsatiam vellent, quos conatus astu militari elusit Turenus, obstructaque sylva, cui munitiones castrenses praetendebantur, loco difficili ad se invadendum, nec satis Foederatis explorato constitit, unde multa damna socii acceperunt. Ibi Dux Ploënenensis praesenti animo pugnavit, magnaque in difficultate fuit, quum Bournonvillani, qui integris viribus praelii aleam spectabant, non succederent defatigatis Luneburgicis, quos ea pugna valde illustravit, quod cum veterano cautoque milite diu multumque decertarunt. Simul Lotharingi manifestum discrimen subierunt, parique constantia & impetu maximo dimicarunt, quorum spectatae fortitu-

fortitudinis recordatio præcipuè Georgio Guiljelmo Duci Luneburgico perju-
cunda fuit, Turenioque hosti laudem
expressit. Nec audacia, neque animus
Monasteriensibus defuit, quos Baro Ve-
delius subsidio adduxit, laborantibus-
que in tempore supervenit. Toto illo
tempore, quo congregiebantur, pluvia
dimicantibus permolesta fuit, præser-
tim hostibus, quos cum lubrica vestigia
fallerent, inprompti & ad incessendum
sociorum agmen tardiores reddebantur.
Locusejusmodi erat, ut equita-
tus omnes suas vires commodè expli-
care non posset, peditatus autem Cæsa-
rei præcipuum robur ad pugnam non
admovebatur, quanquam Werthmulle-
rus subsidio venit, omnemque culpæ
suspicionem effugit: alii contraria
Bournonvillæ Ducis mandata cau-
bantur, rejecta in Lobkowitzium invi-
dia, quasi is auctoritate heri sui abutere-
tur, & impediret, quo minùs dimican-
di opportunitate uterentur: sed quia id
minimè tutum fore existimabant fœde-
rati, sensim recedentes, auxilia Branden-

burgica expectabant, rursus hostem laces-
situri: quo tempore varii rumores sparge-
bantur, magnaque spes erat intrandæ Lo-
tharingiæ, ac Bresaci intercipiendi: contra
Turenus cautè omnia ad resistendum
comparare, pluresque cohortes accire,
Regemque sollicitare pertendebat, ut ha-
beret, unde adventantibus Brandenbur-
gicis copiis obsisteret, quippe à quibus præ-
cipuè sibi timebat, etsi longè aliud præse-
tulit, palamque, nec sine Dorfflingi in-
sectatione dixit, eam expeditionem sine
metu atque periculo suo omissum iri. In-
terim Regi significavit, quantum in dilcri-
men copiæ suæ vocarentur, si tot fœde-
rati hostiles exercitus armis secum ex-
perirentur: itaque operam dedit, ut
Brandenburgicus à societate militiæ a-
verteretur: eo consilio missus est Hol-
miam Feuquierius, qui efficeret, ut
Brandenburgicus retraheretur in Mar-
chiam, prorsusque distineretur. Id ve-
ro eum haud leviter pungebat, præser-
tim quùm literæ ab Rege Suediæ mitte-
bantur, quæ eam in sententiam scriptæ
erant, ut intelligi posset, non passuros
Suedos,

Suedos, ut Brandenburgico trans Rhenum bellandi facultas esset: quam regis ejus voluntatem Wangelinus quoque, propositis ultro citroque rationibus, indicaverat, ut belli contra Gallos gerendi opportunitas amitteretur. Quod Brandenburgicus ita accepit, quasi libertati suæ adversaretur, quasique id eò spectaret, ut Principes Germaniæ vim & injurias Gallorum perferre deberent: nec multo post dimisit ad Suedos Christophorum Brandium, qui de animo & voluntate ejus rectissima commemoraret; cumque intelligeret, regem Suedorum in se recepisse negotium impediendæ expeditionis ab se susceptæ, magno studio Cæsarem sibi conciliavit, & per Laurentium Georgium Krockovium Vindobonæ sollicitavit, uti in re causaque imperii opem auctoritatemque sibi præstaret, tanquam is, qui suprema & conservandæ & vindicandæ pacis munere fungeretur: ex quo factum est, ut re infectâ retrocederet, subitaque & inexpectata rerum commutatio fieret, totaque Alsatia, relicto hostibus

stibus libero aditu, destitueretur, ex eo-
que multæ & variæ difficultates fœdera-
tis, ac metus etiam urbi Argentoratensi
augeretur, neque minor esset trepidatio
finitimarum regionum, præcipuè Pala-
tinatus, qui jam prorsus injuriis Galli-
cis parebat, fœdumque in modum in-
census est ac devastatus: perinde ac si
hæc una & expedita esset via ad pacem
Germanis extorquendam. Dum verò
suam & Fœderatorum principum sortem
miratur Alsatia, Lotharingus, qui ad
custodiendos superioris Alsatix aditus
stativa habuit, florem Gallicæ nobilita-
tis in Alsatiam tendentis attrivit: ex se-
ptingentis, quorum ductor erat Sableus,
pauci ad suos dilapsi sunt, reliqui cum
acriter resisterent, partim cæsi, par-
tim capti. Nec multo post Hennin-
gus, tribunus Brandenburgicus ma-
gnam supellectilis argentæ partem
Gallis eripuit, plerisque eorum, dum
vagabantur incautius, pabulatumque
ibant, oppressis. Sed quanquam res
eo deductæ erant, ut cum Turenio sum-
mis copiis decertari posset, præoccupata-
tique

CONTINUATIO. 139

tique in transjuranam Burgundiam aditus, quos superior Alsatia aperit, viaque in Lotharingiam, quæ per inferiorem Alsatiam aditur, dispositis ad fines tuendos stationibus, communita satis judicaretur, ratioque insuper Hybernorum ea in Regione habendorum conficeretur, aliquanto post res consiliaque ita sunt immutata, ut fœderati magnis itineribus subsidio profecti, velut salutis suæ causa trans Rhenum reverterentur, Turenioque auxiliis ex Lotharingia nuper missis, Condæanisque cohortibus recens firmato, spatium darent oppida aditusque omnes recuperandi: quod postea accidit, quàm Fœderati non unam prælii apud Turckheimium in eundirationem sequerentur, quanquam independebat fere Bresaci fortuna, occasioque tam luculenta negligebatur. Cæsareis propositum erat, servare robur, casusque ancipites vitare, ne, si necessitas defensionem postularret, ullo tempore impares imparatique essent: Brandenburgicus longum iter novasque difficultates ab tergo ortas, auctisque nuper

nuper Turenii vires: & præoccupandi ab eo versus Selestadium Argentoratunumque reditus suspicionem animo agitabat, contentus satisfacisse fortunæ, alienâ culpâ impeditæ. Luneburgici prompti ad pugnam, cum Holfatica & Mollisonica cohortibus sese in hostem fortissimè inferebant, cupiebatque Dux Holfatiæ summis viribus experiri, consiliumque liberandæ Alsatiæ confectum dare, quod cur secus fieret, suspecta Turenii calliditas, destinataque locorum, per quæ recedendum erat, præoccupatio, Fœderatorumque dissimile consilium efficiebat.

Nec feliciter res bellica administrata est apud Belgas, ubi Condæus copias suas, quas Fœderati in æquiorum pugnæ locum venire cupiebant, castrensi sepimento diligenter præmunivit, tantisperque continuit, dum invadendi Batavos occasio sese daret: quod Legiones Souchianæ aliquantò longius progressæ fuerant, quum Auriacum, qui mediam aciem duxit, secutæ ponè aliquot

CONTINUATIO. 141

quot cohortes, viam angustam impeditamque transibant, in quas Galli summo impetu irruerunt, optimaque impedimentorum parte exercitum muldarent: Auriacus de periculo commonitus, adventu suo labantem aciem firmat, Souchiurnque ad prælium advocat: Sed quia is ommissa festinandi auxilii opportunitate, totas vires in hostem non convertit, tergiversantis suspicionem fœderatis præbuit, quanquam aulæ se purgavit, causatus, mandata se accepisse non tam ad invadendum hostem, quàm ad defendendas copias suas, auctore, ut quidem credebatur, Lobkowitzio: utcumque autem id sit, constat offensos fuisse Belgas, præsertim quum videbant, bellum ab sociis majori apparatu, quàm viribus geri: neque eo secius de receptu Hispanici equitatus querebantur, qui impedimenta destituisset. In eo conflictu Auriacus insigne militiæ specimen dedit, Europæque ostendit, animo & factis majorum fortunam æquare posse: simul uterq; Mauritius, & Henricus Casimirus Nassovii principes, fortiter arma contu-

contulerunt, itemque Georgius Frideri-
eus Valdeccius, instaurator disciplinæ
castrensis egregius, durandisque bello
tyronibus bene de ea republica meritis,
qui etiamsi tribus vicibus sauciatus erat,
tamen non excessit ex acie, restititque
constanter, donec vulneribus confectus,
sanguineque copiosè emisso respersus,
propeque ex animo similis ex periculo
captivitatis ægrè evaderet: Souchius quo-
que, licet totum robur non explicaret,
prælio se non subduxit, parique virtute
pugnarunt, Hispanicus dux Villæ Pul-
chræ, Carolus Lotharingus & Vaude-
montius, egregiâ principes famâ: Dux
Holsatiæ Joachimus Ernestus cum mul-
tis tribunis gregariisque captus est, As-
sentar Marchio Hispanicus, ducto in ho-
stem equitatu, cecidit, cæsorum quoque
aliorum & sauciorum ingens numerus
fuit, plurimiq; tyronum Batavorum diffu-
gerunt; qui postea collecti rursus, more-
que militari partim mulctati, partim ad
officium sunt reducti. Hispanis quidem
for-

fortes ac strenui præfecti non deerant, iique haud nesciebant, patrimonium sui regis peti, subsidiumque & auxilia fœderatorum præcipuè ad Belgii Hispanici defensionem pertinere, sed fortuna sæpe adversa instructos eorum ordines ita urgebat, ut subita aggressione locique difficultate conturbarentur, quod ab ignaris plerisque crimini datum est, quasi fidem bellici fœderis non servassent. Gallorum, inter quos etiam Otto Gvilielmus Konigsmarckius, cohortesque Helveticæ strenuè pugnarunt non tanta quidem jactura fuit, nec pauci tamen eorum Helvetiorumque desiderati sunt, cauto utique Condæo, dum & initia, & extrema prælii præoccupatâ loci opportunitate sollicitè moderabatur. Pugnâ hac apud Senneffam consertâ, rex Galliæ cum passim distineri se videret, graviterque fortunam suam ferret, in eam sententiam adductus est, ut statueret nobilitatem regni ex plerisque provinciis exciri oportere, quæ suis subsidio proficisceretur: Sed, ut fert sociorum consuetudo, non iisdem semper consiliis, nec
 æquis

æquis viribus omnia perficiebantur, paulo-
 loque post obsidio Aldenardæ, nulla re
 confectâ, solvebatur, postquam Con-
 dæus præsefererat eam propositi ratio-
 nem, quasi denuò manum conserturus
 esset, ut fœderatos de instituto obsi-
 dionis dimoveret: quod feliciter eve-
 nit, quum fœderati non modo ab ob-
 sidione discesserunt, verum etiam ob præ-
 ripiendi itineris annonæque periculum
 regressæ Gandavum, hyematum ire cœ-
 perunt, quo factum est, ut quemad-
 modum in superiori Alsatia Turenus, ita
 jam in Flandria Condæus res suas salvas
 haberet, ducatusque Limburgensis post-
 hac in Gallorum potestatem veniret. Fue-
 re, qui suspicarentur, F. Belgas è re sua
 duxisse, ut Aldenarda ditionis Gallicæ
 maneret, ne belli rationes difficiliore
 fierent, si rediret in potestatem Hi-
 spanorum, quæ cum superiori pace
 Aquisgranensi, ab Hispanis Galliarum regi
 cessa esset, tum ab se pro conditione
 præsentis belli postulari non posset, ut
 cum periculo suo efficerent, quo eam
 Hispani recuperarent, præsertim
 quum

quum Anglus adhuc studebat Gallis, credebaturque non temere, mari ipsorum vires & consilia fovere, adeo ut expeditiones navales in Americam Siciliamque post susceptas eventus minime lætus sequeretur.

Interea Cæsari reconciliatus est Episcopus Monasteriensis, pace inter eum Fœderatosque Belgas XXII. April. hujus anni conventa, cujus hæc fere capita fuere: ut superiorum injuriarum perpetua oblivio esset: deinde ut pax Westphalica & Clivensis de integro firmarentur: tum ut castra arcesque occupata Lingen, Lichtenfort, Borckelo F. Belgis restituerentur: simul dynastia Werthensis Georgio Friderico Comiti Valdeccio, cum cessione omnis in posterum juris, redderetur: nec non Comes Bentheimensis omnibus privilegiis & juribus nomine Imperii ad se pertinentibus frueretur: denique initæ hujus pacis Cæsar Hispanusque sponsores essent. Similiter insequenti mense inter Coloniensem arque Fœderatos Belgas

Belgas his ferè conditionibus pax facta est: ut vera amicitia firmumque fœdus inter utrosque servaretur: omnium damnorum offensarumque memoria deleteretur: dehinc armis erepta in eum statum, quo antehac in ditione F. Belgii fuissent, sine ullâ exceptione restituerentur: tantum Rhenoberca, castrum in eo limite situ operibusque validum, illi & Germanico Imperio propter Diœcesin Coloniensem, ad quam antiquitus pertinuit, postliminiò redderetur, iterumque innecteretur: negotium de solvendis tributis redimendisque captivis per delegatos utrinque constitutos componeretur: demùm ut hæc conventiona præstarentur, auctoritatem fidemque suam interponerent Cæsar & Rex Hispanorum, cessarentque in posterum actiones hostiles à tempore ratæ habitæ hujus pactionis, quod accidit V. Non. Maji mensis. Dum hæc feliciter aguntur, hæsitat fortuna Hispanorum in libero Burgundiæ Comitatu, cujus aditus, præmissis ab Rege Navailio, occupatus est, quando Hispani fines illos ducendo

cendo bello peropportunos sufficienti
 præsidio non firmaverant, quibus post
 expugnationem Grayi perruptis, nullo
 prohibente, Vesontium usque tende-
 bant. Eos Rex ipse subsecutus, magnis
 viribus Vesontium, urbem cæteroqui si-
 tu & arte munitam, nec annonæ indi-
 gentem tentabat, munitionesque sum-
 mo impetu fragoreq; tormentorum qua-
 tiebat: itaque Vaudemontius, qui urbi
 præerat, æstimata periculi magnitudine,
 deditioem pactus, in proximam arcem se
 recepit, ubi non minore vi petebatur, nec
 recusabat adire ingens periculum, perfer-
 req; obsidionem, si ulla quidem mittendi
 auxilii spes fuisset, quod cum sciret, non
 futurum, quemadmodum cupiebat, sta-
 tuit dedere arcem: quum enim Rex ple-
 num periculi variique discriminis bel-
 lum cum animo cogitaret, itinera
 viasque versus Germaniæ fines tem-
 pestivè obsedit, conniventibusque
 pro more Helvetiis, qui per fidem
 amicitiaë patrociniique semel & iterum
 rogati, sese ne moverunt quidem, aucto-
 ritatemque per largitiones imminutam

G

Galli-

Gallicis molitionibus minimè opposuerunt, quasi hoc neutrius partis studium exigeret, ut postulatis Gallicis acquiescerent, Comitatumque, quem ex pacto antehac tuendum susceperant, Hispanis eripi paterentur. Eò magis, quòd Rex castra arcesque ipsorum Regioni finitimas occuparet, præsidioque firmatas ad obsequii fidem jurejurando adstringeret, nec vanam formidabilis potentiaë suspicionem auget, aditumque ad infestandas etiam quatuor civitates Sylvestres communiret. Itaque Vaudemontius extrema quæque ab Rege, urbes obstinatè circumfidere solito, metuens, negatoque apud vicinos auxilio, defensionis incepto destitit, arcisque deditio- nem X. Eid. Maj. fecit. Inde ad Regem deductus, multisque datis benevolentiaë significationibus, comiter acceptus dimissusque, Lutetiam Parisiorum pervenit, atque hinc Bruxellas, obito fideliter munere rediit, Princeps virtute magnorumque operum famâ egregius, nulliusque culpæ arguendus, quòd Vesontium periculo eximere non potuit, siquidem

dem in ejus potestate non fuit, ut sine cohortibus subsidiariis, quas sperare non poterat, hostis viribus commeatuque & instrumento bellico abundans, duorumque montium, ex quibus maxima globorum vi arx verberata est, opportunitatem nactus ab obsidione, tanto operæ sanguinisque impendio suscepta, depelleretur. Tum Dolam, urbem arce mœnibusque, & propugnaculis firmam, Senatusque Juridici & Academiæ luculentam sedem, castra promovit, urbemque ab omni subsidiorum spe desertam non sine insigni suorum jactura expugnavit: mox eandem fortunam secuta est Salina, cæteraque Burgundici Comitatus oppida arcesque victoris impetum minimè sistere potuerunt, fidemque regi jurejurando obligarunt, suspensis admiratione animis, quod Helvetii spe præmiisque illecti non æstimerent, quale id esset novum servitutis auctoramentum. Etsi enim Germaniæ Episcopi jam à partibus Gallicis discesserant, Angliæque Rex cum F. Belgis Hispanorum interventu redierat in grati-

am, tamen Galli novas subinde occasio-
nes arripiebant, quibus res Austriorum
deteriores redderent, & bello factioni-
busque in Hungaria Siciliaque concitatis
perniciem cladesque inferrent, Poloni-
amque necessitudinibus studioque sibi
conjungerent, ut hæc quoque expedita
esset ratio nocendi Austriis, nominatim-
que Cæsari, quippe qui non poterat ne-
gligere fortunam Hispaniæ, ex cujus ca-
lamitate & ruinis commoda incrementa-
que capere Gallis consilium erat. Quan-
quam autem sub hoc tempus res Gallicæ
in finibus Catalaunicis periculo propio-
res videbantur, nihiloque minor trepida-
tio cœpit, quum classis Belgica in conti-
nentem excensura, maritimis ejus regni
incolis in conspectum venit, pauloque
post expeditio navalis versus Americanas
Gallicæ ditionis insulas suscepta est, ta-
men non multò post status belli in Co-
mitatu Ruscinonensi virtute vigilantia-
que Schombergii valde immutatus est,
exhaustis ob longinquitatem loci diffi-
cultatesque alias Hispanorum viribus,
nec

nec feliciùs littòrum Gallicorum oppugnatio tentata est, ut nulla deinceps novatio talis incepti perficiendi iniretur, postquam Amstelodami, & alibi passim querendi occasio sumpta est ob impensas inutiliter factas, atque ob cladem etiam, præcipuè in Americæ littoribus, acceptam, quando Gallici præfecti de proposito hostium submoniti, oram maritimam strenuè propugnarant. Alioquin domi F. Belgii generales ordines de summovendis aditu hostibus, deque firmanda, & in antiquo statu sistenda republica diu multumque consultarunt, magnoque armorum apparatu majora auxuri videbantur, & terra marique providebant, ne ditionis suæ populus, superioribus irruptionibus vexationibusque debilitatus, detrimentum caperet, totusque ad eò Belgii status, qui dimissis ex urbe Neomagensi, Arnheimio, Zutphania, propugnaculoque Schenckiano hostilibus præfidiis, se finesque suos meliùs tutari poterat, novo periculo implicaretur. Quo tempore Fœderati ordines populusque censuerunt,

runt, ut Auriaco hæreditariam F. Belgii præfecturam, in omnibus ejus virilis sexus posteris continuandam traderent, meritisque ejus hoc tribuerent, quod nulli quidem ante eum fuerat concessum. Ad hæc exempli causa Groningæ Omlandiaque Ordinibus præmium fortitudinis navatæque bello operæ decretum est, ita ut in Senatu, qui status dicitur, duo in posterum suffragia, eodem planè jure, quo Geldria, occidentalisque Frisia, & Seelandia, haberent: de cetero Geldria, Ultrajectum & Transisalania pristinum jus veteremque dignitatem recuperasse satis haberent. Neomagi privilegia in aliud tempus rejecta sunt, quæ postea interventu Auriaci instaurari confirmarique cœperunt, sive ut hoc constantiæ ipsius, quo belli Gallici in fines Hollandiæ trajecti cursum stitit, rependeretur, sive ut exploratæ fidei honorique publicum hoc testimonium tribueretur, sive ut eo beneficio virtus illius populi magis confirmaretur, præsertim eo tempore, quo res ita postu-

postulare videbatur, ut ea urbs, quæ pacis illic redintegrandæ spe omnium animos jamdiu tenebat, pristinis dignitatibus ornaretur, & propter Legatos etiam, qui illuc ad procurandam Europæ tranquillitatem convenerunt, majori splendore amplitudineque afficeretur. Nec minor tunc recuperandæ Graviæ cura fuit, ut constitutis securitatis Brabantia rationibus, limes versus Trajectum ad Mosam, quod cum præsidio Gallico tenebatur, firmus munitusque esset, patrimonioque Auriaci pariter & Reipublicæ consuleretur. Oppugnationis tentandæ negotium Carolo Rabenhauptio datum est, qui oppidum operibus aggeribusque validum magnis viribus premebat: illud cum Imperio tenebat Chamillius, qui magna vi tormentorum crebrisque eruptionibus multos obsidentium confecit, adeo ut propter adversos rerum successus aliquandiu ea obsidio in invidiam vocaretur, quæ fortuna erat Rabenhauptii, ob bellandi gloriam multis, ac præcipuè æmulis,

lis, exosi : donec Chamillius de omni spe summittendi auxilii dimotus, perque exploratorem ab Rege præmonitus, ut minimè ultima expectaret, honestis conditionibus discedendi potestatem pacisceretur. Gloria deditiois Auriaco servata est, qui ad urgendam obsidionem cum Duce Lotharingiæ juniore, Valdeccio atque Rheingravio in castra adequitaverat, Montaliumque oppido laborandi opitulaturum anteverterat, ut jam intelligeret Chamillius, res suas quotidie deteriores fieri, quæ non paterentur, ut obsessores diu pertinaciterque resisteret, præsertim quum eo loco erat, ut non magis cum hoste, quam cum annonæ inopia conflictaretur. Igitur ex pacto ritu militari convento, XIII. Octobr. cum suis egressus, oppidum Auriaco tradidit, atque ab eo comiter acceptus, publicâ fide Carolo regiam discessit, tanto quidem F. Belgii gaudio, ut festis ignibus faustisque acclamationibus effusè certatimque ea expugnatio celebraretur : propterea quòd nunc ita superiorum rerum facies immutata erat, ut

ut

ut foederatae provinciae, quarum tres nuper ipsis ereptae, ad id tempus à Gallis relictae, rursusque conjunctae inter se & colligatae, novisque viribus suffultae fuerant, propemodum extra periculum esse viderentur. Verum Ruyteri apud Americam in hosticum excensionem facturi consilia emanarant, fuitque hoc tale, quamobrem nulla re confecta reversus, in Senatu Hagiensi se excusaret, quoniam exponendi militis opportunitas ab hoste, quid propositi ejus esset, communito fuisset praerepta.

Hispani dum fiducia foederum pro defensione Belgii nitebantur insignem patrimonii partem trans Juram amittebant, videbantque passim tales difficultates, ex quibus ipsi se viribus suis expedire non poterant, quum res in Sicilia praecipites ibant, ægreque post fortunam in Catalauniae finibus sustentabant: pariterque & molestum & acerbum iis accidebat, quum Suedos jam ante suspectos, ab socio Brandenburgico diffidere animadvertent, nec sine causa verebantur,

bantur, ut farciri inter eos concordia amicitiaque possent: superiorum habitus consiliorum, fœderisque inter eos icti interpretatio discrepans, studiaque planè diversa, armaque etiam in finibus à populo Martio, pacisque impatiente ostentata metum curamque intendebant. Quæ cogitatio eos minimè fefellit, quando Danum per Batavos conciliatum, maturo consilio traxerunt in partes, propositisque futuri belli commodis, si pacem Suedi rumperent, in ultionem, quam is expectata cautè occasione differebat, extimularunt. Præterquam verò quod tunc tardè stipendia persolvebant, rationes quoque difficiles inibant corrigandæ pecuniæ, quam sociis, præcipuè Luneburgicis, recenti fœdere conjunctis dependi oportebat, nec minor cura erat satisfaciendi Dano, qui in eandem sententiam sese cum F. Ordinibus obligarat. Interim Monteregeus magnâ ratione solertiaque munia sua obibat, nullasque occasiones & causas firmandæ Hispanorum fortunæ negligebat,

bat, subiectumque post classe argentum, atque ad se missum ex fide diligenterque curabat.

Angli pace cum Batavis redintegrata, ad suscipiendum conciliationis negotium sese comparabant, Suedique eandem pacis curam præferebant, & ut locus tractandæ huic rei condiceretur, maximopere flagitabant, sed Austrium Danicumque & Brandenburgicum itemque Luneburgicum fœdus quasi obicem consiliis de reducenda pace objectum suspiciosè arguebant. Fœderati Ordines placere sibi propositum testati, Legatum Angliæ Regis Templium comiter appellarunt, laudataque ejus voluntate & amicitia, gratiisque pro officio actis affirmarunt, nil prius sibi esse in votis, quàm ut æquo jure fœderatarum provinciarum pax instauraretur. Ehrensteinio Suedico, studium suum frustra pro pace consumptum questu, in eandem sententiam responderunt, non esse, cur sibi metuat, agi destinarive à se hostile aliquid, cum de suo in pacem animo omnes sciant, præterea docere acta con-

ventus Coloniensis, quàm suas quoque in hac communi causa partes egerint testatumque fecerint, quid suæ sit voluntatis; Sed Regis Galliaë longè aliam fuisse mentem, quam postulatis libertati suæ adversis, conditionibusque multò iniquissimis proximè declarasset: quare hanc sibi fuisse causam, cur nova fœdera inirent, quæ Regi Suediæ non possint esse fraudi, si nil contra se fœderatosque suos sit facturus. Ex quo intelligebant Suedi, pacem, de qua tot fœderatorum consensu in posterum statuendum esset, multò magis perplexam fore, & quàm id votis suis contrarium esset, indicabant, exemplumque fœderis cum Dano icti edi cupiebant, haud ignari cum eo talia agitari, quæ ad dividenda studia destinationesque suas impediendas dirigerentur. Contra F. Ordines supervacuum rati, communicare formulam fœderis, quod ad neminis injuriam spectaret, per delegatos liberè sine què tergiversatione Legato significarunt, si quenquam suorum fœderatorum peterent armisque distinerent, aut transitu milita-

militaribusque hospitiiis etiam damna ac molestias afferrent, arma in eos vertere decrevisse. Quæ dum agebantur, facile cognitam est, Suedos quidem serio de pace cogitasse, sed studio præfervidos, nec dum conventâ satisfactione eam conficere voluisse, quod consilium Fœderati pro Gallis susceptum minimique sincerum interpretabantur. Apud Regem Galliarum mortuo Tothio, instabat Sparrius, ut faciendæ compositionis causa diligenter serioque eniti vellet: eandem in sententiam Vindobonæ Pufendorffius Cæsarem interpellabat, mox Benedictus Ochsenstirna, cujus adventus maxima expectatio erat, cum extraordinarii Legati dignitate missus, sollicitè & graviter hoc egit negotium, præfatusque Regis sui amicitiam atque studium in Germanos, operamque pacinavatam, eum enixè cupere pronunciavit, ut bellum nuper inter Gallos Batavosque cœptum primo quoque tempore æquis & utis conditionibus finiatur. Germaniæque cum primis eo nomine periclitanti una consulatur: tum existimare

G 7 Regem,

Regem, repetendo conciliationis muneri Coloniam rursus per opportunam fore, quæ si tamen de communi sententia non placeat, Hamburgum videri transigendis controversiis idoneum: dummodo ii, quorum inter sit, tales paciscendi leges taliaque postulata afferant, quæ obtinendæ paci prorsus non adversentur. Eumque tanto magis in spe esse conficiendi negotii, quòd Rex Galliarum, mutatâ jam belli causâ, & Germaniarum pacem, & læsis satisfactionem offerat: de Hispanis nil difficile futurum, quippe qui pactorum cum Batavis conventorum fidem jam tum liberassent, cætera quæ occasione pacis Aquisgranensis decidenda restarent, cum de pace tractaretur, confectum iri: F. Belgas eo loco atque fortunæ conditione esse, ut æqui juris libertatisque receptæ, ac denuò firmatæ patientes sint, nihilque ultra concupiscant, quorum omnis ratio in pace honesta commerciisque profutura versetur: Lotharingiarum quoque Ducem hoc benevoli Regis Galliarum animi signum esse habiturum, ut non modò recuperandi ducatus

catus

catus ei spes sit, sed etiam legatis ejus fide publica caveatur, ad conventum pacis causa instituendum securè venturos: tantum id ab æquitate Cæsaris sperare, ut Princeps Furstenbergius è custodia dimittatur: itaque è ratione consequendi hujus instituti ducere, ut induciæ pangantur, quæ permultum valeant ad animos pace rursus conjungendos. Ad hæc ab Cæsare responsum est, intelligere se studium curamque pro pace susceptam, nec ulla in parte ei obniti, sed velle seriò constanterque postulare, ut fiat pax eaque bona, fida & perpetua, quæ omnium partium bello dissidentium causam attingat atque complectatur: sed quamobrem id hæctenus effici non potuerit, culpam in rege Galliarum residere, ut qui proximè impedivisset, quo minus duci Lotharingiæ, suo atque Hispaniæ regis Batavorumque fœderato, licitum liberumque esset dimittere legatos Coloniæ, qui ejus rem causamque tractarent: nihilo justius fecisse, quàm Guilielmo Egoni Furstenbergio, de se atque de patria sua malè merito, & nunquam

quam ab se in loco legatorum habito ju-
reque abrepto plus, quàm paci, tribuis-
set, eamque dissolvendi conventus occa-
sionem arripuisset: nec minùs sibi, quàm
aliis notum esse, quantis injuriis Germa-
niam affecisset, dum Principes pleros-
que non aliam ob causam, quàm ob cul-
tum obsequiumque rite sibi servatum in-
festasset, pacemque pariter Monasterii,
& Clivæ Aquisgranique conventam ru-
pisset, omniaque consilia, & propositas
etiam superiori anno ab se pacis gratia
inducias rejecisset: unde per fidem mu-
neris, perque suam & imperii auctorida-
tem invocatus, opem auxiliumque præ-
stare necesse habuisset: utque officio suo
non deesset, ejus rei causas per legatum
Sternbergium regi Suediæ exposuisse,
qui tales esse ipse judicasset, propter
quas incepto laceßendæ Germaniæ de-
sisteret Christianissimus rex, vique in po-
sterum abstineret, & damna etiam illata
sarciret. Alioqui non recusare Cæsa-
rem, quo minùs legati Hamburgi, sive
alia quadam in finitima civitate, utpote
Bremæ aut Lubecæ, ad tractandum de
pace

pace convenient, munereque utilissimo perfungantur : ut primum enim certa loci ratio constituta fuerit, se pro summa voluntate sua ac studio in pacem, Legatos suos edimissurum : de Fürstenbergio rationes passim esse vulgatas & manifestas, quibus ejus captivitatis iustitia doceatur : itaque pro eo nullam quoque intercessionem apud se valere, cum sicuti is belli tam pernicialis conflandi auctor fuerit, ita ejus persequendi impulsor futurus sit, siquidem in libertatem restituatur. De cætero nil ex diligentia officii sui mutare velle, nec inutile putare, si Suedi alios quoque ejus tam arduæ conciliationis socios habeant, quam in rem polliceantur operam atque studium Pontifex Romanus, simul & Angliæ Daniæque Reges. Haud nesciebant Suedi, quò id valeret, nihilque dubitabant, quin eam in suspicionem incidissent, quasi pro Rege Galliæ, cui voluntate & fœdere conjuncti essent, clanculum niterentur : majoremque post offensam incurrebant, quum de rebus
ad

ad conciliationem illam non pertinentibus, constitutos ab Cæsare commissorum curatores appellarent, querelasque nomine Hungarorum exulum perferrent, passimque ibi & in Silesia ex capite religionis ingravescentia mala exponerent, scriptoque complecterentur, quæ viatunc percommoda videbatur, ut una eademque occasione pacis religionisque res confectas darent. Sed hoc ita acceptum est, quasi minis atque obnunciationibus contendere statuissent, præsertim quum Cæsaris auctoritatem pro justitia administranda implorabant, sententiasque & decreta ab Senatu imperiali aulico, quibus more atque instituto Germaniæ sine exceptione standum est, in causa Oldenburgica nimium festinanter promulgata, alia contra diu satis & permolestè tracta suspensaque esse querebatur: his verò afferri remedium, & legum jurisque haberi rationem, momentaque controversiæ Delmenhorstaniæ iterum ponderari cupiebant magnopereque postulabant: nam id sua pariter

riter

riter & Ducis Gottorpini interesse affirmabant, propterea quòd jus suum, quo tanquam duces Bremenses, ratione Delmenhorstani Comitatus præditi fuissent, simul in propaginem Holsatiæ regiam & Gottorpinam contulissent: quæ cessio, pace Rotschildensi comprehensa, pactioneque pacis *Septentrionalis* denuò confirmata, esset ejusmodi, ut inanis sineque *effectu* esse non posset, eamque sibi causam esse, cur doleant, curque pati non possint, ut per præcipitatas judicii aulici rationes, fructus juris superiori cessione acquisiti domui Gottorpinæ eriperetur. Mox subjiciebant, non aliter secum agi in aliis rebus, ut maximè etiam earum causa fidem auctoritatemque suam interposuissent, quod argumento suæ *interventionis* sponsionisque, cum pax Osnabrugæ concordibus animis sanciretur, factæ demonstrare sibi integrum foret: quam in sententiam adducta sunt capita restitutionis Comitatus Falkensteinii, & præfecturæ Brezenheimensis, ad eumque modum

dum negotium satisfactionis Mariæ
Christinæ Comitissæ Leonsteininæ, atque
hæredum Pauli Kevenhülleri, quæ con-
tra jus, contraque modum exequendi
sanctione Westphalica definitum, cœpe-
rint differri atque procrastinari: nec tan-
tùm in recipiendis his juribus, adeundis-
que secundum leges hæreditatibus alie-
no nomine, etsi non sine offensa & o-
dio, elaborarunt, sed etiam pro liber-
tate sacrorum per regiones Austrias, no-
minatimque per Hungariam & Silesiam
instauranda, maximopere anniti cœpe-
runt, eo præsertim tempore, quo bellum
Gallicum hærebat in Germaniæ visceri-
bus, patriæque periclitantis status ante o-
culos versabatur, adeo ut in tali fortunæ
articulo, quo armata ipsorum auctoritas
in Pomerania erat, *interventionem*, no-
mine prædictarum regionum pace Osna-
brugensi approbatam, freti opportu-
nitate, conficiendam putarent, vehe-
menterque ad eò & fidenter urgerent at-
que dicerent, eam omni jure vim habere,
frustraque & inutiliter minimè esse ad-
jectam:

jectam: valere igitur, prorsusque talem esse, quæ impleri debeat, ne pactionis, cuius & ipsi sponsores sint, fides veritasque eleventur. Contra ea firmus Cæsar, nihil iniqui se cupere ac statuere, testatus, de tempestivo suffecturoque belli remedio, deque sarcendis læsorum Principum Ordinumque Germaniæ damnis Ochsenstirnam commonendum curabat: de rebus imperii nil angeretur, ubi leges, moresque patriæ valerent, æquoque jure omnes controversiæ terminarentur: Silesiæ principatuum regionumque non unam esse conditionem: nam quod eos Silesiæ ducatus attineat, qui nullo interjecto ad patrimonium regium spectent, eorum religionis libertatem gratiæ capite contineri, causamque ejus referri ad *interventionem* regis Suediæ Principumque Protestantium: clausulam verò de non inferenda vi additam documento esse, cum, qui ad præstandam *interventionem* se obligarint, isto nomine nil hostile moliri debeant: etsi igitur *interventio* regis Suediæ protestantiumque

pactio-

pactione Westphalicâ includatur, prorsusque inanis & nulla esse non debeat, non tamen propterea armis ferendis esse locum, quòd sine vi sineque hostili facto eam interventionem peragi oporteat, prout id pacto convento sit comprehensum. Quod cum reliquis ducatibus, quos inter vero vicarioque Uratislaviensis Episcopatus nomine, perpetuoque jure Uratislavia Civitas est, perinde se non habet, quorum liber sacrorum usus ab Cæsare ita concessus confirmatusque est, ut minimè ab interventione pendeat, nec beneficiis duntaxat aut gratiæ titulo, sed sine conditione, sineque interventionis & intercessionis adjectione vero perpetuoque pacti jure contineatur: de regno Hungariæ nil posse sibi imputari, cujus res ob superiores factiones cœpissent commutari: neque fraudi esse Suedis, si apud quos fomes discordiæ disseminationumque hactenus fuisset, illis tandem in universum jure exercendi sua sacra interdiceretur: eò magis, quòd plerique sacri ordinis homines fassi essent suam culpam:

pam:

pam: quanquam Protestantes fidem Re-
 gi servasse se, affirmare pertendebant,
 nec Cæsaris, sed Cleri aversum ab se ani-
 mum querebantur, multos vi ac metu
 coactus, Delegatorum voluntati non
 repugnasse, capitaque contra se prola-
 ta contumeliis minisque conturbatos
 subscripsisse: reliquos in sententia de
 vita honestè innocenterque acta perse-
 verasse, & catenis compedibusque vin-
 ctos fidem cultumque Regi probasse, ei-
 que sincerè & constanter paruisse, nec
 dictis aut factis, neque ullis consiliis ho-
 norem, famamque & securitatem Regis
 læsisse: sed utcunque hæc, incolumi Cæ-
 saris auctoritate, agebantur, tùm certè
 apparuit, spem humani auxilii illic sub-
 latam, nec interventione Suedica refe-
 ctam, quùm ab iis initiis profectæ su-
 spiciones ita quotidie invaluerunt, ut
 diffidentia erga Suedos magis magisque
 augetetur. Quare palam ad eos pro-
 nunciatum, si Conciliatores, etiam post-
 hac esse vellent, neutri parti voluntate
 studioque se conjungerent, armisque &
 vi abstinerent, nec Cæsaris socios aggre-
 derent.

derentur: tùm efficerent, ut certa sufficiensque satisfactionis ratio ab Rege Galliaë, tanquam ejus belli auctore, iniretur, cum Cæsar pro summa auctoritate sua committere non posset, ut læsorum Principum causa negligeretur, & nondum confecto satisfactionis negotio, pax dubia ancepsque statueretur: de propositis induciis cum nil nisi voluntate & assensu Fœderatorum acturum, quòd in re ad omnes pertinente, honesta ratione & modo, nec inconsultis sociis, per se quidquam agere velit aut possit. In Polonia Johanes Sobieskius, Gallicæ quidem necessitudini obnoxius, sed famâ belli & auctoritate validus, repugnantibus tamen acriter Patziis, regnum capessibat, Princeps contumeliæ Lithuanicæ patiens, ut sine turbis supremum potentiaë gradum iniret, asperamque & potentem eam gentem composito more æquovè jure demereretur. Sed Austrii tunc in ea cura versabantur, ut Carolum juniorem Lotharingiæ Ducem Reipublicæ quàm diligentissimè commendarent, missoque illuc ad Comititia

mitia Christophoro Leopoldo Schafgotschio, nomine Ducis, atq; ei nupturæ reginæ viduæ Eleonoræ Mariæ, regnum prentarent. Alii pro Sobieskio annitebantur, horumq; partes gratiâ & studio prævalebant, quas fovebat Rex Christianissimus, atq; omne studium adhibebat, ut conciliatis Procerum voluntatibus, firmatisq; de integro affinitatibus, in Poloniæ Hungariæque confinio nomen atque auctoritatem suam amplificaret. Eam in sententiam rebus Reipublicæ miseris tunc maximeque nutantibus opem, subsidia pecuniam prolixè pollicebatur, effectu etiamque se recipiebat, ut allevaretur quodammodo, & deinceps à metu atque mole belli Turcici liberaretur. Nec aliter vicini, etiam à Gallis alieni, existimabant, cum nolent, Principem suis opibus nimisq; clientelis subnixum ea dignitate ornari, quâ transcendere æquum potentiæ gradum, finitimosque socios & beneficiarios Principes minùs benignè imperioseque tractare posset.

Nec dum verò Lusitania consiliis Gallicis de rumpendo Hispanorum
 H fœdere

fœdere locum dabat, sed ad quietem pa-
 cemque retinendam spectabat, simul &
 cavebat, ne domi dissidia gliscerent, quæ
 res fortunasque Petri regiâ potestate
 Principis everterent, & novis deinceps
 turbis materiam darent. Eodem tem-
 pore in Lusitanâ Comitibus statutum san-
 citumque est jus ejus regni in posterum
 ad feminas devolvendi, si nulli mares Pe-
 tro nascerentur, partim ut Ordines ei
 gratum navarent officium, partim ut re-
 gni illius successione incerta esset, partim
 ut omnis occasio discordiis motibusque
 præcideretur, partim ut ei præmio foret,
 qui necessitudine proximus cum Petri fi-
 lia matrimonii societatem contracturus
 esset. Major multoque periculosior apud
 Siculos rerum conversio fuit, quando
 Messanæ quidam Tracassagnius non ob-
 scuro loco natus, & factione plebis potens
 audaciaq; sua fretus, fœdum ea in urbe tu-
 multum concitavit. Paulo enim post, quâ
 Princeps Lignius, qui in ea insula pro rege
 Hispaniæ imperium gessit, pro duce Me-
 diolanum recturus in Italiam disces-
 serat,

ferat, semina seditionis, quæ prudentiâ ejus ad id usque tempus compressa fuerant, suscitari iterum vehementiusque agitari cœperunt. Quæ res magni erat momenti, quòd non modò ad detrimentum Hispaniæ, sed etiam ad periculum Italiae pertineret, siquidem ea urbs tam opportuno sita est loco, ut fines vicinarum regionum per commodè aperiat, aditumque ad Italiae Africaeque oras muniat. Urbis ejus populus per se varius atque in res novas pronus ob superiores annonæ difficultates concitatus, remedioque in tempore allato placatus, deinceps ob privilegia, quæ auctore Stratico prætoris regio labefactari convelli que querebatur, gravissimè est commotus. Cum res in eo discrimine esset, Hispani vi armisque obistere conati, mox ubi se turbis sedandis impares senserunt, in arcem, quæ portui urbis adjacet, sese receperunt. Nec verò sic ardor factiosorum hominum mitigari potuit, quùm vires ad se tuendum nacti, omnia extrema in animis molirentur, rati hoc esse tempus, quo acerba

iniquave regionum præfectorum imperia ulciscerentur. Non deerant, qui putarent apud finitimos Barbaros querenda esse auxilia, si rationes Hispanicæ ad expetendam ab se pœnam referrentur: Cumque ad eum modum, quo ipsi cupiebant, veniam admissorum non impetraturos se existimarent, atque etiam decretum oblivionis ea formâ, quâ ab ipsis conceptum erat, exempli causa denegaretur, jamque cohortes Hispanicæ finibus eorum appropinquarent, metumque indies augerent, animos & consilia in Galliam converterunt, Regique turbidum gentis ingenium foventi sese in clientelam tradiderunt. Sæpe enim in utilitatem suam vertit hostis, quum ad ostentationem auctoritatis delicta puniuntur, quibus ignosci expedit, ut populus, qui nullam rem magis, quàm moderatione & pollicitationibus in officio retinetur, ad tentanda ultima ne adigatur. Quare dum gravius in eos consulitur, salutis suæ desperantes Regem Galliæ de auxilio sollicitant, qui pro Rege ipsis constituit Comitem Vivonium

nium, virum præsentis animi minimeque incautum, quem summo cum gaudio gratulationeque acceperunt, curamque & defensionem suam ipsi permiserunt, regisque Hispaniæ insignia confregunt. Is mox Senatui, quem juratorum nomine appellant, tales conditiones proposuit, quæ significarent eum aliquid finistri suspicari, quum præter cœptas ibi mutationes, plenum armorum imperium totamque Reipublicæ administrationem strictissimè sibi vindicaret, maximeque id spectaret, ut arcem *Salvatoris* occuparet, ac liberos terra marique aditus versus urbem in potestate sua haberet, quibus ad annonam resque necessarias subvehendas uteretur. Quod cum Hispani, viribus impares, nec in proximo satis tuti, prohibere non possent, maximum damnum illatum est commerciis Urbis Genuensis, quæ secundis per Siciliam Italiæque Gallorum rebus ne quicquam florent, vehementerque imminuuntur, si quidem par est causa odii erga Hispanos atq; Genuenses, quorum naves multis sæ-

que repetitis mari prædationibus infestabantur, nec minus à Sabaudi finibus sibi metuebant, quem concitari à Gallis, impellique ad faciendum bellum sciebant. Nec Trompii expeditio, quæ afflictis Hispaniæ rebus momentum allatura videbatur, felices successus habuit, quum Galli parati instructique ad propugnanda Baji jonæ littora essent, domique seditiones in Cismarina Britannia & Normandia suppliciis auctorum finirentur, atque in ipsum etiam ducem Robanæum regi propinquitate junctum animadverteretur. Helvetii per Leonhardum Pappum, Constantiensem præsulem, qui apud eos cum legati ordinarii titulo erat, ab Cæsare prolixè comiterque admonebantur, ut pacis Westphalicæ, cujus socii confortesque essent, rationem habere velent, proque studio veteri & amicitia, quam transactione quoque Osnabrugensi confirmassent, minimè committerent, ut intra regiones ipsorum regi Galliæ, suo rei que publicæ Germanicæ hosti, deinceps conscribendi militis potestas fiat: quòd nescire non possint, eas esse
su-

superiorum foederum, quæ cum majoribus suis percussissent, conditiones, ut ad opem ferendam sibi teneantur, præcipuè cum res sua totiusque Germaniæ in magno discrimine sit, salusque & existimatio tot egregiorum innocentiumque Principum petatur: darent ergo sibi & Germaniæ, ut recuperandæ tranquillitatis causa operam & auxilia ad defensionem suam conferant, nec sinant, ut hostis ab ipsis auxilia accipiat, aut, quæ acceperit, retineat, & quomodo juvetur. Simul & foederati Principes missis illuc internunciis petierunt, ut causæ honorique suo studerent, atque in reprimendis Gallorum armis voluntatem atque officium sibi probarent. Nam liquidò id licet quidem confirmare, Helvetios ex pacto Osnabrugæ convento obligari, ut non modò non frangant Reipublicæ Germanicæ pacem, sed ne connivere quidem, aut quacunque ratione jurisvé specie permittere debeant, ut ea ab aliquo frangatur turbeturvé. Tantumque abest, ut foedera ipsorum cum rege Galliæ inita contra prædictam

pactionem valeant, ut quoque eo temporis articulo & casu, quo regem istum hostem imperii judicari contingat, veluti anno clō Ibc LXXIV. re ipsa quidem id contigit, ex capite contractæ obligationis ferendæ opis lege teneantur. Sed interpellati etiam rogatique tunc nil tale susceperunt, salutemque simul Comitatus Burgundiæ transjuranae, qui vulgò liber dicitur, veraque veteris regni Arclatensis portio, & Germanici quoque regni membrum, & imprimis ipsis finitimus, ac patrociniæ etiam nomine obnoxius est, neglexerunt, appellatique de auxilio minimè propugnandum susceperunt: quam in sententiam rationes utilitatis fœderum commerciorumque Gallicorum eos induxerunt, quippe nondum oblitos, ope amicitiae Gallicæ sese ad libertatem contendisse, quæ postea transactione Westphalica est confirmata. Sed etiam plus sibi in Pomeraniæ finibus permiserunt Suedi, & prætermissi à Brandenburgico officii, neglectique fœderis culpam verbis scriptisque amplificarunt, quasi nempe repetitâ

petitâ versus Rhenum expeditione leges imperii convelleret, quum sciret, sibi non esse integrum ei bello se immiscere, quod ex præscripto pactiois Westphalicæ atque ex formula fœderis Coloniensis ad Suevum prohiberetur, quo minus pro salute & fortuna Palatini justas copias duceret, siquidem istis rebus fieret, ut traheretur bellum, pacisque negotio longa atque inutilis mora afferretur. Igitur pertinere ad Brandenburgicum, ut conditiones, quibus Monasterii cum rege Galliæ transactum esset, serventur, quod non futurum sit, si in Rheni finibus bellum gerat: nec posse eum ignorare, se ejus pacis proximæque cum rege Galliæ transactionis, quam alterâ expeditione fregerit, sponsores esse, qui providere debeant, ne quid fiat, quo res in extremum periculum adducatur. Quare paci Westphalicæ fœderique secum icto satisfaciat, hortantur: quod si respuat, non posse discedere ab armis, quæ non ad inferendam ei vim, sed ad conficiendas pacis rationes spectarent. Simul & odio invidiæque ipsius tribuebant,

bant, quòd Vindobonæ de bello adversus Gallos persequendo, contra quam pollicitus fuisset, per internuncium tractasset, rationesque fœderis & fortunam suam sponte commutasset, admonitusque ut fœdus servaret, cogitationes pariter viresque suas aliò, quàm justitia pacti exigeret, convertisset: inde verò nullo negotio posse intelligi, quòd consilia isthæc valerent, quùm occasio causaque bellandi rursus quærentur: Tum verò clausulam fœderi convento adjectam, qua ad mutuam communicationem Suedis se obligasset, minimè confectam dedisse, eoque pacifica consilia, & molestas difficilesque superiorum temporum tractationes, fœdusque ipsum tandem ad nihilum rediisse. Posthæc querebantur, edicta ad revocandos ab societate militiæ externæ Germanos per Marchiam vicinasque regiones promulgata imprimis dirigi ad Suedos, quos clam palamque petat Brandenburgicus, qui convelli cupiat pactiorem Osnabrugensem, ut armis se mittat in possessionem Pomeraniæ Orientalis, cujus recuperan-

cuperandæ quanto desiderio teneatur, perfpici ex superiore bello Septentrionali, pactisque cum Cæsare, tanquam rege Hungariæ & Bohemiæ, initis, quæ eò pertinuerint, ut Sedinipotiundi occasionem captaret, oppidaque in proximo occupata & inleffa retineret: nec dum eas cogitationes abjecisse, quando interpositionem ab Saxone & Bavaro factam obstinatè detrectasset: quin & literis asperè præterque modum & consuetudinem scriptis se incessisset, atque in præcipuis Europæ aulis odium sibi & invidiam conflasset, Cæsaremque & Germaniæ Principes contra se concitasset, ab iisque subsidia & auxilium contra Suedos, veluti communis Patriæ hostes, postulasset, omnesque juris, amicitia, fœderis atque vicinitatis leges neglexisset. Ad hæc copiosè respondit Brandenburgicus fidei servatæ securus, quòd in maximo rerum discrimine omnia consilia atque cogitationes ad salutem Germaniæ retulisset, magnoque cum periculo suo & fortunarum dispendio, eam expeditionem suscepisset, ad quam

cur sese obligasset, non cupiditate profe-
rendi Imperii, sed amore patriæ, quam ju-
vare teneatur, adductum fuisse: Sacras
enim Imperii leges, fidem, in quam ab Cæ-
sare adactus sit, necessitudinemq; & pacta
inter Principes ELECTORES confirmata ab
se hoc officium exegisse: religionem obse-
quii erga summum caput, jus atque digni-
tatem suam, instituta legesque Imperii
servasse, contra autem fecisse Suedos, pa-
cemque publicam fregisse, & Regi Galliæ
pro hoste patriæ habito, contra sanctio-
nes publicas, contra decreta Imperii, con-
tra libertatem Germaniæ, cujus defen-
sioni atque commodis sanctè cavissent,
consilium & opem tulisse, infestumque
exercitum in fines suos adduxisse: mox ibi
stativa atque hospitia pro libitu sibi de-
signasse, & plerosque ditionis suæ homi-
nes per Ukkeranam Marchiam, ac dein-
ceps per Occidentalem Pomeraniam No-
vamque Marchiam malè mulctasse, nec
non equites in ducatum Crosnæ, vetus
gentis Zolleranæ peculium dimisisse, qui
tributa militaria imperarent, tum subsi-
dia

dia annonæ, resque frumentationi aptas
 more hostili exegisse, & in scis in vitis que
 eripuisse, simul & propugnaculum, in quo
 præcipuè transitus securitas posita sit, vi
 & armis occupasse, quin & ad jutore con-
 siliorum Vitrio, homine externo, atque
 in hostis verba & fidem adacto, multa ini-
 què & insolenter fecisse, nec modò dese-
 ruisse Germaniam, sed etiam oppugnasse,
 jus, pacta, vicinitatem violasse. tranquilli-
 tatem publicam conturbasse, decretis in
 Senatu Imperii factis minimè paruisse,
 sententiisque nomine *Circulorum* supe-
 rioris & inferioris Saxonix promulgatis
 morem non gessisse, cumque jure experiri
 potuissent, pro tenus arma sumpsisse, at-
 que in alienas Regiones, de nemine malè
 meritas, suamque & Imperii fidem secu-
 tas, castra movisse, & superioris Saxonix
Circulum, cujus & ipsi portio sint, cuique
 jure & omnibus officiis devinciantur,
 infestasse: de cætero se, nil quod ad obli-
 gationem & diligentiam suam specta-
 ret, prætermisisse, conditiones pacis
 Westphalicæ & fœderis proximè icti si-

cerè implevisse & servasse, libertatem patriæ, securitatem cognati ELECTORIS per leges imperii, perque fidem, qua Electores mutuò sibi obstricti sunt, propugnasse: formulam transactionis Colonienſis sacris imperii legibus fraudi esse non posse, neque ejus sententiam eò pertinere, ut culpâ suâ Germaniæ salus negligatur: de communicatione quoque satisfecisse ejus capiti, quàm haud obscure Kalendis Majis hujus anni Wangelinus de æquo & justo suo proposito commoſus fuerit: edicta ab se, in clientes hominesque suæ ditionis, secundum jus fasque imperii lata promulgataque esse: nec iis Suedos offendi potuisse, cum se voluntati & fidei Cæsaris atque imperii permitteret, eorumq; opem invocaret, quorum mandatis decretisque omnia consilia atq; instituta sua responderent: præterea tot pericula sumtusq; se Germaniæ causa sustinuisse, ut ope destitui non posset, nec boni exempli esse, ut ab rege socio & consorte juris Germanici tam asperè incle-

inclementer vé consulatur in Principem Electorem, qui in belli socialis justissimi societatem venisset, qui ve subiisset communem fortunam patriæ, in cujus fide clientelaque esset: de conciliatione, quam Saxo Bavarusque obtulissent, nil se recusaturum fuisse, si per belli auctores fieri potuisset, qui cum de pace commemorarent, arma nihilominus retinerent, & damna vastitatemque suis regionibus inferrent: causam ejus rei jam esse talem, ut pertineat ad securitatem atque existimationem universi imperii, quod læsis operam tutelamque præstare teneatur: in fœdere cum rege Galliaë factò se sibi reservasse jus patriæ, si suo auxilio indigeat, subveniendi, cum per officium Germaniaë Principis non potuerit aliter pacisci, quàm leges ad fundamentum Reipublicæ pertinentes paterentur: nec juri suo fraudi esse, quod ultra portionem, qua Reipublicæ teneretur, auxilia misisset: nam id charitatem patriæ indignè à Gallis vastatæ, & fidem, quam *Unioni* Electorum sanctione Cæsaris jureque jurando confirmatæ

matae dedisset, ab se postulasse: unde constare possit, nil se praeter leges praeterque pacta conventa fecisse, etsi sciret, consilia ipsorum ad rationes viresque suas ab Caesare & republica sejungendas valuisse. Quae cum à Brandenburgico ad tuendam causam afferrentur, tum inclinati sunt Caesaris Principumque animi, ut pro securitate ejus se vades sponsoresque darent, & communi sententiam in Comitibus statuerent, eam ratione & modo, quo Ducatum Cliviae contra Gallos tuendum suscepissent, caeteras quoque ejus regiones propugnatos, salvasque praestituros esse: quod periculum ut in se reciperent, conjunctisque animis & suffragiis in eam sententiam decernerent, multum contulerunt F. Ordines, & Caesarem rogarunt atque obtestati sunt, ut Suedos, ad quos decretum istud haud ambigere pertinebat, in numero hostium haberet, quae res altero post anno demum voluntate atque suffragio imperii Ordinum est confecta. Interim legati Ordinarii regis Galliae, qui passim in aulis civitatibusque praecipuis commorabantur,

bantur, exire jussi, distrahendæ consiliis Germaniæ spe ceciderunt, quam fortunam quoque tunc subiit Robertus Gravelius, quem Rex cum pleno mandato Ratisbonam miserat, ut rationes causasque actorum suorum doceret, perque ipsum studia & suffragia Principum sibi conciliaret: quod cum ad ultimum pro eo, ac sperabat, conficere non posset, fortem suam æstimans, decreto paruit, & urbe excessit, quòd è republica non esset, ut per eum virum multis & acerbis contradictionibus convelleretur auctoritas Cæsaris, qui mandatis *avocandi* causa editis, ejus rei fundamentum jecerat, ut Germania consiliis rebusque consentiens, contra hostiles conatus in posterum firmaretur, planeque in tuto collocaretur. Post unam alteramque excusationem in eandem sententiam ivit Lotharius Fridericus Pontifex Moguntinus, Palatino infensior, quasi ejus consilia suæ & temporum illorum fortunæ non convenirent, quando controversia Böckelheimensis a huc tam vehementer inter utrosque disceptata est, ut alteru-

tri

triquoque moderatio versus Galliam, studio partium tribueretur. Nec diu substitit Francofurti Perodius, cum præscripta à Cæsare exeundi sententia contra eum promulgaretur, minimeque omnium morandi causas habuit Johannes Frischmannus, quum res Galliæ Argentorati inclinarentur, studiaque in Cæsarem converterentur: quo rerum statu Suedici internuncii omni ratione annitebantur, ut regi suo per Germaniam socios atque amicos pararent, qui unà secum partes redintegrandæ pacis expleant, sed ejus conditiones non recepit Cæsar, quum postularet idoneas cautiones, quibus sibi Fœderatisque suis satisfaceret recentesque offensiones, unde aliquando post civiles dissensiones exortæ sunt, oblitterarentur: quæ cum transigi non possent, altero anno in perniciem Suedorum verterunt, & Snolskius etiam atque Blumius, qui ex dicendi libertate non tenuerunt modum, fortunæ cesserunt, cum Brandenburgicus suffragiis vinceret, & damna, periculaque & impendia sua rationibus atque exemplis de-

non-

monstraret, jacturamque natu majoris Filii Caroli Æmilii, quam in altera expeditione fecit, exaggerans, immerenti sibi neminemque laceffenti inferri vim, iræ dolorisque plenus quereretur. Cum verò Suedis non deessent causæ, quas ultioni armisque suis prætexerent. Ducem Hannoveranum Johannem Fridericum foedere sibi conjunxerunt, ut eo adjutore atque socio regionum finitimarum Bremensis & Verdensis tuta ipsis possessio esset maneretque: tum amicitia & affinitate Gottrorpina rem eò deducere cupiebant, ut clauso custoditoque Cimbrica Chersonesi aditu, contra belli ab Dania inferendi molem se compararent: rebus ibi constitutis, cum Bavaro defensionis foedus inierunt, quod datum est honoricommodisque eorum, qui foederis vinculo inter se colligati, unà secum paci recuperandæ seriò operam darent: foedus in sequenti anno Monachii Bojorum ictum perscriptumque est, quod non parum offensionis habuit, præcipuè cum ultro citroque mitterentur,

tur, qui Principum animos pertentarent, ut summo studio sineque mora negotiorum pacis urgerent: unde aucta est suspicio, quasi specioso pacis titulo id ageretur, quod neque ex re, neque ex dignitate læsæ Germaniæ esset, quippe ad cuius contemptum injuriamvé pertineret, quicquid in re tam ardua præcipitaretur, ubi æqua de satisfaciendo postulata, quæ omni jure valere oporteat, contra tot vota obtestationesque à se factas rejectæ fuissent. Eo minùs epistola ab rege Suediæ in extremo hujus anni ad ELECTORES Principesque & Ordines imperii perscripta placuit, quòd tale quidem id tempus esset, quo honori & causæ Germaniæ favere debeat, ut quod in ea parte à Brandenburgico susceptum actumque sit, communi consilio atque assensu approbetur: quandoquidem securitatis pariter atque existimationis omnium intersit, afflictis Germaniæ rebus afferri remedium, præstarique laboranti Reipublicæ opem, cujus suprema lex sit, ut jura, judicia & libertas conserventur: hoc postulare autoritatem

tem

tem Cæsaris & Imperii, hoc suadere extremam rei necessitatem, ut de injuriis posthac non inferendis sibi & Brandenburgico caveatur.

1675. Cum verò nullæ reconciliandæ amicitia rationes proficerent, neq; alterutra pars metu armorum, & instantis periculi denunciationibus flexi se cogivé pateretur, tota ea pacis tractatio irrita fuit, cum Suedici apparatus belli vires & consilia distraheret, insigniterq; mutaret: quæ res principiò quidem tardè moderateque gerebatur, propositis ab Cæsare in eam sententiam conditionibus, ut componendæ cum Brandenburgico controversiæ ratio iniri posset. Præterquam enim quòd Benedicto Ochsenstirnæ erat confirmatum, Suedos omnia sua in Germania securè habituros, si tranquillitati locum darent, Fœderati Ordines quoq; curaturos se receperunt, ut qualiscunq; etiam futura esset Regis Galliæ fortuna, nil ad ipsos pertineret, nec aliter Brunswigæ Vindischgrazius pronunciavit, hanc Cæsaris esse mentem testatus, ut Regionibus, quæ ab Imperii tutela pendeant, tutò libereque præsent, modò

modò arma missa faciant, neminemve lædant: tùm decreta Comitiorum *Circulorumq;* oculis obversabantur, quæ ejusmodi erant, ut Brandenburgico contra quamcunque vim subsidia & securitatem sponderent. Verùm occulta metus ratio & diffidentia erga vicinos Principes tantum apud eos poterat, ut omnem prope suam fortunam successibus Gallicis metirentur: simul reputabant, quo in discrimine versarentur, si unus ille tam potens Germaniæq; præcipuè timendus Rex ad repetendum pristinos fines armis cogeretur: jam à tempore inde Caroli Gustavi Regis multa præter voluntatem suam accidisse, quæ mutatos Principum animos, ingenia belli & occasionum cupida plus satis docere possint: inanem esse potentiam jure, non vi sua nixam, quæ ratio sit non deserendi fœderati Regis, qui pacis Westphalicę socius sponsor vindexque sit, quam si convelli patiantur, debile causæ præsidium in Germania habituros: vix æquo & honesto modo controversias recessu Sedinensi clò Ioc LIII. transegisse, quùm lites querelæq; passim cœptæ haud obscure

obscure significassent, quali pactorum fiducia niterentur: mox initum quoque contra se foedus indicio fuisse, dubiam periculi quoque plenam pacem fore, ad quam tenendam socii consortesve lege armata compelli nequeant: quare non posse committere, ut finitimus ELECTOR à jure & æquitate foederis declinet, qui jure gentium plenè & sincerè omnes ejus conditiones implere debeat: his modis ipsum se patriamque à majoribus malis liberaturum, nec aliud sibi propositum esse, quàm ut æqua & honesta pax inter partes bello dissidentes conficiatur: nec dubitare, quin eam confecturi sint, si ELECTOR res pace constitutas habeat, postulatisque justis annuat, nihilque faciat, præter contraque formulam pacti conventi. At verò Brandenburgicus ejusmodi pacem abnuebat, quæ non æquis utilibusque patriæ conditionibus iniiretur, quæ que non ad omnes atque singulos bellantes pertineret, essetque talis, ut securitati suæ pariter, & libertati Germaniæ adversaretur: jamdiu enim exploratas esse externorum Regum destinationes, quæ eò valeant, ut rerum Germanicarum

carum

carum arbitrium potestatemq; interpre-
 tandi pacta tantum sibi sumant, quum
 spernant Imperii decreta, infestent Prin-
 cipes, lædantque Reipublicæ dignitatem:
 metus & diffidentiationes loggeri & fo-
 veri a Gallis, ut per contraria Principum
 studia ad Germaniæ perniciem tendant:
 securitatem Suedis promissam & præsti-
 tam fuisse, quoad pacem retinuisent:
 nunc cum leges convellant, bellumq; con-
 flent, merito suo periclitari: nec ad suam
 culpam pertinere, quòd rebus antehac in
 Dania turbatis, arma in fines eorum con-
 verterit, in eo enim nil iniquè se fecisse,
 quòd belli repellendi sibi jus esset: ipsos
 non stetisse promissis, multa insolenter in
 se statuisse, in recessu etiam Sedinensi pa-
 cis studio multa se condonasse, & tan-
 quam cum vicinis, qui unius Reipublicæ
 legibus institutisq; secum coaluissent, egis-
 se: postea vero, quàm bellum Danicum
 exarsisset, malè de se meritos, bello ad se
 capeffendo causam dedisse: eo deinde fini-
 to, nil hostiliter in eos commisisse, nec pla-
 nam voluntatis suæ significationem omi-
 sisse, quum in defendenda patriæ salute

versa-

versaretur: Cæsar, Hispaniæ Regis, Bata-
vorumque Legatos scire & testari posse
suam fidem, quorum prope indignatio-
nem accenderit, quum rationibus atque
consiliis Suedicis impeditus, arma tardiùs
resumeret, unde haud mediocre pericu-
lum damnumq; ad Germaniam pervenis-
set: nec facilè obscurum esse, quot labores
consumpti fuerint in tractatione *articuli*
separati, unde intelligi posset, quid ex justi-
tiæ lege & jure ejus fœderis sibi liceret:
tùm si maximè non observasset caput fœ-
deris controversum, nil admisisse in leges
de pace publica latas, & si hoc etiam daret,
ejus rei causæq; cognitionem ad Comitia
Imperii, rejici oportuisse: atqui verò de-
creta de tranquillitate & libertate Reipu-
blicæ promulgata, religionem officii erga
patriam, quæ omni aliâ obligatione potior
sit, eam in sententiam se adduxisse: quan-
quam autem novo illo apparatu in invi-
diam suspicionemque venerit, quasi con-
fecto bello Gallico, invadendæ Suedorum
viciniæ consilium agitaret, tamen ne data
quidem hac facultate se voluisse aut po-
tuisse uti, quandoquidem ita contra leges

& decreta Imperii factururus fuisset, quod per fidem Imperio obligatam sibi integrum non esset, quodque semper vitare studuisset: nam quæ ad superiores res actaque pertineant, belli jure excusari, eorumque oblivionem nuper pace Olivenfi esse sancitam: nec offensæ dissensionumque proximarum causas ab se quæsitas, nec pacis conciliationisq; conditiones ab Saxone & Bavaro, & postea etiam à Johanne Frederico Duce Luneburgico propositas ulla sua culpa odio vé pacis, pro qua universè & firmiter restituenda etiamnum anniteretur, sed ob repulsam congruentis satisfactionis, alienaq; postulata repudiatas fuisse. Ab his causis, quas prout ultro citroque disceptatæ sunt, memoravi, ducta sunt initia novi belli, quod magnam quidem expectationem Regi Galliæ attulit, res vero Suedicas in Germania semper deteriores reddidit, planeq; commutavit superiorem fortunã ejus gentis, quæ nescire alioqui nõ poterat, quantum in amicitia ejus Imperii, quod totius Europæ negotia momentis suis ponderat, situm sibi esset, quantoque impendio constarent parteq; nuper provinciar,

ciæ, & imprimis ea opinio, quæ nostrâ pa-
 trumq; memoriâ apud hostes sociosq; in-
 valuisset, quasi non posset vinci, haberetq;
 per se pondus ad pacem invitis partibus
 exprimendam. Sed ubi iste conatus mini-
 mè felicem exitum habuit, senescentisque
 Vrangeliî fortunæ Suedis exemplum de-
 dit, cladesq; apud Fehrbellinum, & omiſſa
 Viſmaria liberatio res convertit, gravius-
 que in eos Cæſar cum Senatu Imperii ſta-
 tuit, & Turenii etiam Crequiîq; prælium
 infeliciter cecidit, Danusq; totis viribus in
 ipſos movit, majorq; Europæ pars, quæ ſe
 à conſiliis atq; ſtudiis Gallicis ſejunxerat,
 rebus factisq; his offeſa abalienataq; eſt,
 apparuit, ſerum fuiſſe conſilium, incepto
 deſiſtere, quùm præter injurias, quarum
 cauſa jam communis, remediumq; difficile
 & arduum erat, ſumptus belli quoque ita
 æſtimarentur, ut ſolvi non poſſent, ratio-
 nesque præcipuè tales inirentur, quibus
 conficeretur deſenſio, totaque cœpti re-
 cens belli moles in auctores rejiceretur.
 Quo tempore etſi non levis ſuſpicio erat
 erga Daniam, quòd conſilia & opportuni-
 tates ab eventu peteret, ſucceſſusq; Fœde-

ratorum suorum expectaret, Poloniaque confirmatis cum Brandenburgico pactis insisteret, ipsaq; se contra Barbaros agrè tueretur, & Russis quoq; more suo augendorum finium avidis nova spes injiceretur, Germanis autem ea reverentia religioq; in animis inesset, ut domi saltem bella defenderent, non inferrent, legibusvè & pactis publicis starent, nullisq; adeo, licet maximis Gallorum pollicitationibus, ad armorum societatem hæctenus induci possent, tamen exacerbatis utrinq; animis, ea tempora consecuta sunt, quæ nullam inter eos & Brandenburgicum instaurandæ concordiaæ spem reliquam faciebant. Quibus rebus impedita est superior expeditio in Alsatiam, bellumq; sociale successu caruit: inter hæc Turenus, distractis hostibus, magnaq; annonæ difficultate affectis, vires & annonam ex Lotharingia & Burgundia refecit, illisq; in vastata & exhausta regione sine belli horreo consistere non ausis, spem Hybernorum eripuit, consiliaq; proficiscendi in hosticum antevertit: sive autem nimia successuum fiducia, sive non constituta commeatus ratio, sive

sive in summittendis auxiliis solvendisque; stipendiis cunctatio & tarditas, sive repentina rerum Brandenburgicarum commutatio sociis impedimentum attulit, Turenus annonam & subsidiis instructus, contra omnes fortunæ casus sese muniebat, specieque retrocedentis interdum metum periculumque simulabat, ut his artibus in commodiorem statum perveniret, nocendi que opportunitatem nancisceretur. Quo fiebat, ut Fœderati longinquitate locorum alimentorumque inopiâ impediti, Alsatiam præsiis comiteatque nudatam Turenio recuperandam relinquerent: nisi quod Dagobertsteinium, quod viam aditumque ad Alsatiam patefacit, cum præsidio tenebat Haugwizius, qui dum sedulo & cum fide obit excubias, perfidiâ centurionis Itali cadit, nec multo post deditio fit, castroque peritur Vaubrunius: mox Landaviam firmat, nulloque prohibente cis Rhenum progreditur, & tributa imperat, oppidaque spe auxilii destituta in potestatem redigit, maximeque Regiones Palatinas more suo vexat. Eodem tempore Philipsburgense præsidium per agros & vicus Pa-

Latinos excursions faciebat, quo nomine
 perlatæ sunt querelæ, quasi consultando
 differentur consilia, occasionesq; negligere-
 rentur: cupiebat enim Palatinus, ut Fri-
 dericus Durlacensis, qui summam impe-
 rialis militiæ præfecturam gerebat, infestas
 sibi maximeq; perniciosas eruptiones in-
 hiberet, quod cum pro eo, ac postulabat
 necessitas, in tempore non fieret, nec per
 vicinam hostis potentiam facile intercludi
 aditus posset, frumenta pabulaq; ejus Re-
 gionis partim abstulit, partim corrupit li-
 centia militaris. Mox Turenus firmatis
 Haganoa & Tabernis Alsaticis, occupatis-
 que Vogesi itineribus, & pulso ex Lotha-
 ringiæ finibus Duce Seniore Carolo, au-
 ctusq; supplementis, quæ ex Lotharingia
 & Burgundia advenerant, reconciliatisque
 Argentoratensium animis, opportunum
 transitum nactus, festinatis itineribus trans
 Rhenum movit, & Willstattium Hanovi-
 cæ ditionis oppidum, quod altero lapide
 Argentorato distat, occupavit. Inde pro-
 gressum fortuna potius, quàm consilium
 deseruit, quum castra loco & ad defensio-
 nem, & ad receptum idoneo posuit, & pa-
 lude

Iude fossaq; diligenter communiuit, ut non
 modò trans Kinzigium Rhenumq; regre-
 diendi liberam facultatem haberet, sed
 etiam difficilis esset ad eum aditus, mini-
 meq; à tergo invadi posset. Eo rerum sta-
 tu Cæsarei exercitus Imperator Montecu-
 culi astu & morâ utendum ratus, maxime-
 que de comæatus pabuliq; copia sollicitus,
 lentè se ad oppugnandum hostem compa-
 ravit: siquidem æstimabat resectas militiae
 Turenianæ vires, & subsidiarium Britanni-
 ci agminis robur, impeditum insuper ob
 paludes aggeresque castrenses accessum,
 prærepta item ab eo itinera, & paratos re-
 ceptus: his rebus fiebat, ut impressionis fa-
 ciendæ consilium cautè differret, usq; dum
 melior occasio se daret, quam magno qui-
 dem ardore expectabat Dux Lotharingiæ
 Carolus junior: interim Turenianus miles
 dum intra paludes & aquas consisteret,
 multis afficiebatur incommodis, præterq;
 crebras pluvias, quæ illi præcipuè graves
 erant. continenter fere exhauriebatur mo-
 lestiis pabulandi, & laboribus observandi
 hostis, qui proximas vias obsederat, adi-
 tumq; Rencherlochianum præcluserat, ne

Philipsburgum versustenderet sineq; prælio elaberetur: nam ad id fallendam Montecuculi spem præsetulit, in primisq; id spectavit, ut appropinquantibus Cæsaris copiis flumina montesq; objiceret, reditumque sibi tutum præstaret. In hac cura defixus, relicto Bischoffshemio, Renchenam adit, quum Vaubrunius Rotenspachium progressus ex improviseo invaditur, sed Turenii adventu ex instanti periculo eripitur, Carolusque Lotharingus ad suos regreditur, majori impetu reversurus: tum alii id exemplum secuti, parem audacis consilii exitum habuerunt, propterea quòd vim hostium sustinere non poterant, seque intuta referebant: inter hæc allatus cladis Suedicæ nuncius lætum Cæsareis omen dedit, animosque ipsorum in spem similis victoriæ erexit, quando Montecuculi maturata tutaq; consilia inibat, & præter constitutas Argentorati rationes frumentarias, ex Suevia Brisgoviaq; annonam curabat, omnesq; circumspecti bellatoris partes administrabat, nec festinatione inutili atque contra veteranum Ducem minus cauta utebatur, ne periculum sibi accerferet,

ret,

ret, corrumperetq; fortunam. Pro vero affirmant, Turenium, cum hosti ad se tendenti occurreret, dixisse, sibi cum eo holterem esse, qui cavendo & tergiversando conatus suos eludere studeat, quod maximè tunc perspexerit, cum Offenburchum Lohramque is proficisceretur. Tum verò minimè alia de Turenio in castris Cæsaris opinio fuit, quòd omni fortunâ ita se gerebat, ut neq; ullum rei militaris commodum negligeret, neq; ullum periculum contemneret, quùm jam usu quoq; didicisset, eum non posse invadi imparatum. Sed ad ultimum eum destituit felicitas, dum speculandi causa adequitat, & situm loci actionesvè hostium contemplatur, globo tormentario prostratus, victoriam Cæsari relinquit, quo cognito, hostes animis ceciderunt, & clade accepta perturbati trans Kinzium Rhenumq; recesserunt: in quo prælio multam sibi laudem peperit Dux Lotharingiæ Carolus junior, qui summo est ardore in hostes concitatus: Hermañum Badensem atq; Archium cura instrumenti bellici illustravit, propterea quòd tantam rei tormentariæ diligentiam

adhibuerunt, ut eâ maximum hosti detri-
mentum inferretur, Turenusq; ipse Dux
nostrâ memoriâ fortissimus opprimere-
tur: Dux Burnonvillæ, Princeps Pio,
Verthmullerus, Caprara, hortatu manuq;
cohortibus suis præiverunt. Verùm du-
ctores Ordinum Gallicorum utcunq; vivo
Turenio animosè & fortiter resistebant,
tamen inopinato ejus casu perculsi non si-
ne insigni clade locum pugnæ deserue-
runt, & suppressis, quæ tunc gliscebant,
præfectorum æmulationibus, necessario
receptu sibi consuluerunt. Quanquam ea
victoria Germanis plus famæ, quàm utili-
tatis attulit, quòd persequendi hostis op-
portunitas amitteretur, quia certa animi
inductione sic statuerat Montecuculi, ut
fesso belli laboribus militi indulgeret pau-
lum requiemq; daret, quum tutissima quo-
que in bello metuenda sint, fugientesque
interdum major metus incessat, si fugere
ipsis permittatur: & sæpe nimia adversum
cedentes audacia victorem in novas diffi-
cultates conjecit, hostemq; desperatione
armavit: nec tamen iste Gallorum, re-
ceptus sine jactura & damno fuit, quum
lentas

lentas interim securasq; progrediendi ra-
 tiones constituebat victor, trajectoque
 Rheno in spem potiundæ Haganoræ ve-
 niebat, sed inclinans in autumnum tem-
 pestas, Ducisq; Condæi præcipuè adven-
 tus de sententia deducebant: simul ac
 enim is belli in Alsatia administrandi cu-
 ram suscepit, Montecuculi insidias & peri-
 culum veritus, res viresq; hostium diligen-
 ter circumspexit, æstimatisq; importandæ
 ex longinquo annonæ molestiis, Haganoræ
 obsidionem solvit, exercitumq; ex Alsatia
 in Hyberna reduxit, Condæo eum disti-
 nuisse contento, ut Haganoræ oppugna-
 tione desisteret, quum tales difficultates
 ei objicerentur, ut rei illic bene gerendæ
 facultatem expectare non posset. Etenim
 hostis, cui Turenii casus ante oculos versa-
 batur, potiorem salutis, quàm victoriæ ra-
 tionem iniit, defensionisque satagens,
 anceps prælium declinavit, fortunamque
 transito ab Turenio Rheno flumine, ni-
 mis fatigatam emendavit, atq; cis Rhenum
 opportuniorem castris locum, commo-
 dioraq; itinera, tutiores aditus & receptus,
 promptioraq; rei castrensis subsidia atque

commeatum habuit, copiasq; extra periculi metum conservavit. Alioqui Turenus fide & studio in Regem, fortitudineq; in bellis nemini facile concessit, nec lucri, sed gloriae causa militavit, & expeditionum fama, longoque armorum usu etiam apud hostes laudem est consecutus: observandis occasionibus, explorandisque hostium rebus semper intentus, nullis sumptibus percipit, militesque suos spe praemiorum & comitate demeruit, pauloque ante, quam tormenti ictu feriretur, Anglicos manipulos donis largè datis ad pugnam incitavit, quorum in excipiendo impetu egregia virtus spectata erat, maximeque in eo receptu apparebat, quum Gallorum fuga pavorque tantus esset, ut omnem spem in Rheni transitu collocarent, quem si Germani interceptissent, pontemque quo is trajiciebatur, destruxissent, nulla evadendi occasio Gallis fuisset. Sed ii cum decem diebus stetissent in armis, triduoq; defatigati pugnassent, difficultatesq; aliae ex aliis, quas explicare prorsus tam celeriter non poterant, subinde nascerentur, non susceptum est tale consilium, quod dubium
for-

fortunæ exitum haberet, suspicioneq; pe-
 riculi non vacaret De Turenio multorum
 erat iudicium, eum, si rebus humanis diu-
 tius superesse potuisset, inventurum fuisse
 viam, quâ res in discrimen adductas firma-
 ret iterum emendaretq; fortunam, quam
 præcipiti trans Rhenum expeditione vi-
 deri potuit, corrupisse. Cognita ejus cæde,
 Leopoldus Cæsar fidei servatæ laude eum
 cohonestavit, quòd Regis salutem atque
 gloriam vita quoque chariorem duxisset,
 moremq; & exemplum sequendi omnibus
 belli Ducibus Tribunisque tradidisset,
 quippe qui abditis sensibus prompta con-
 silia, conjunxit, amplissimosq; militiæ ho-
 nores sine ætatis morbiq; impedimento
 gessit usq; ad mortem. Nec meliori statu
 res Gallicæ apud Mosellam fuerunt, quùm
 Crequius Augustam Trevirorum à peri-
 culo expugnationis exempturus, in Fœde-
 ratos, qui urbem circumsidebant, incidit,
 qui cum in obsidione magnâ impensâ
 damnové suscepta perseverandum cense-
 rent, rei fortiter gerendæ occasione ute-
 bantur, summisq; viribus prælium inibant:
 tribus fere horis magna animorum con-

tentione, fortunaq; ambiguâ concursum
 est, post inclinatâ Crequii acie, flos mili-
 tum Gallicorum cæsus, plurimi capti, im-
 pedimenta instrumentumq; bellicum oc-
 cupata, repulsus cum clade Crequius eva-
 sit, Trevirimq; se recepit. In ea pugna Dux
 Cellensis, & Lotharingus Senior fortissi-
 morum Ducum officio functi, miro quo-
 dam vigore & alacritate hostem profliga-
 runt, nec ullo periculi metu avocari se passi
 sunt Ernestus Augustus Osnabrugæ An-
 tistes, Filiusq; ejus natu major, & Johannes
 Adolphus Holfatiæ Dux prompti ad mu-
 nia militaria ad Principes: simul & fortem
 operam navârunt Marchio Grana, Chau-
 vetius & Grandvillerius, qui pleni animis
 sese in hostes intulerunt, impetuque facto
 inobstinatè resistentes, latè stragem edi-
 derunt, præterq; apparatus castrensem,
 octoginta vexilla signaq; militaria eripue-
 runt. Hoc labore apud pontem Gonzien-
 sem, fatalem pugne locum, perfuncti, urbis
 oppugnationem aggressi sunt, obsessos-
 que, ad quos profugerat Crequius, tor-
 mentorum ictibus tam diu fatigarunt, do-
 nec deditiois consilia amplecterentur,
 quòd

quòd jam eò fortunæ pervenissent, ut hostis per editas operum murorumq; ruinas sese in urbem inferre posset. Quam in obsidione magna prudentia atque fortitudo Cellensis & Lotharingeni tuit, primusq; effusam hostium multitudinem repulit Fridericus Augustus Dux Wirtembergicus prælioq; post commisso interfuit, atq; nomen illustravit: obsessores subsidio venit Vaudemontius, Princeps belli usu egregius, Luvignioq; societate ejus oppugnationis conjunctus: Lotharingus, qui calamitate Crequii & solari suum exilium, & lenire ducatus recuperandi desiderium poterat, omnem præcipuè diligentiam adhibuit, ut summa bellantium mala dissensio æmulatioq; tollerentur, conspiratioq; & concordia ad extorquendam hosti deditionem inter socios Principes servarentur: Cellensi decus rependit Cæsar, perque epistolam pro navato officio bellico gratias egit, amoremq; & studium in Rempublicam collaudavit. Nam ejus victoriæ, & receptæ post urbis permagnus, & gloriæ utilitatisq; plenus fuit fructus, siquidem ita sita est, ut finitimos Mosellæ Rheniq; aditus aperiat,

aperiat, ex eaq; circumjacentes Regiones infestari possint, quæ invadendi opportunitas hostes magis armavit in patriam, fuitq; cum periculo maximo conjuncta, usque dum excusso jugo, vindicaretur in priorem libertatem. Cæterum non perinde erat fortunatæ expeditionis Belgicæ rationes, consiliaq; tentandi Condæi Ducis ex animi sententia non succedebant, suspensis expectatione sociis, qui cupiebant, ut pari fœderatorum conatu hostis distraheretur, cum essent qui mirarentur, quam obrem sinerent sibi eripi oblatas rei bene gerendæ occasiones. Quibus rebus Hispanorum fortuna conversa est, captoq; Limburgo, quod continuam tormentorû vim sustinere non potuit, Ducatus, qui ab eo nomen tulit, traditus est in Regis Galliæ potestatem: neq; Catalaunia contra incursiones Schombergii firma erat, ratio autem Messanæ recuperandæ difficilior apparebat: ea de causa cû Batavis de navibus subsidio mittendis tractatum, negotiumq; certis conditionibus confectum, uti navalis militiæ præfectus Ruyterus ad eam expeditionem se accingeret, Gallosq; ex ea urbe
oram

oram maritimam infestantes summove-
ret: quod ubi secus evenit, Gallis in alieno
solo opportunitatem nactis, & navium
militumq; numero auctis, magno quidem
pretio totus ille apparatus constitit, sed e-
jus rei conficiendæ spes amissa est: quo
tempore Hispani omnibus modis stude-
bant, ut Rex Angliæ, qui conatus belli so-
cialis clam impediret, prorsus atq; omni-
no utilitatibus Gallorū obstaret, salutisq;
suæ, ut superiori anno cum Batavis con-
venerat, cogitationem susciperet, caveret-
que, ne suæ ditionis incolæ vi armisq; Gal-
licis opprimerentur. Contra nitebantur
Galli, nervosque omnes intendebant, ut
belli persequendi socios in vicinis regio-
nibus conducerent: cumque in Italia Sa-
baudum foedere, Principemq; Monacen-
sem patrocinii fide sibi conjunctum con-
firmatumque haberent, per Gravelium &
Verjum multa comitate & promissis ten-
tabant quosdam Germaniæ Principes,
quorum mutare animos, præcipua cura &
præcipua belli merces ipsis futura erat:
quæ expectatio postquam inanis fuit, cum
spe fortuna ipsorum valde imminuta est,
poten-

potentiaq; invidia obnoxia plurimis cœ-
 pit fieri suspectior, præsertim quùm vide-
 bant, regi nil placere modicum, quòd belli
 æquo jure per arbitros finiendi curam ab-
 jiceret, compositionemq; dudum abnue-
 ret, quippe quæ perfici non posset, nisi Lo-
 tharingum in paciscentium loco haberet,
 quandoquidem focii Principes eam inter
 se fidem dedissent, ut sine eo nulla pacis
 pactio iniretur: Bavaro, Neoburgico,
 neutri parti addictis grata quies erat, nec
 Hannoveranus contra pacem publicam,
 contra sanctiones imperii & sententias in
 Comitis latis, contra decreta ab Circulo
 inferioris Saxonie facta, contra Fratrum
 gentiliumque & cognati regis fœdera &
 communem causam, contraque domus
 suæ commoda quidquam audebat, fir-
 musque in proposito mediarum partium
 permanebat, quùm Reipublicæ conser-
 vandæ honor ita apud eum valebat, ut pu-
 blicam causam fœdere externo potio-
 rē duceret, ancipitique amicitie præferret.
 Apud Lusitanos servandæ pacis tenaces,
 consilia suscitandi belli non modo ingra-
 ta populo, sed etiam invisa Petro Principi
 erant:

erant: quare ibi hæc via inita est, ut Cada-
 valius à Principe, sanguinis dignitate proxi-
 mus, connubii necessitudine cum Gallis
 conjungeretur. In Hungaria diffidorum
 femina ab eo anno, quo Rex Christianissi-
 mus Cæsari adversum Turcas auxilia misit,
 eo instigante adhuc studiosè alebantur,
 donec postea erumperent subitoq; ad per-
 niciem & impedimentum *imperiali* defen-
 sionis bello inferendum converterentur:
 de cetero dura ibi erat conditio Protestan-
 tium, Legatiq; & Internuncii Regum atq;
 Principum pro libero Sacrorum usu Sem-
 pronii permittendo Cæsarem, qui eam ad
 rem Eisenstadium, Sempronensis Comi-
 tatus oppidum destinabat, enixè & reve-
 renter orabant, qui voti quidem pòst sunt
 facti compotes, sed moti loco atq; in vin-
 cula conjecti Sacerdotes, vix egregè; fortu-
 nam multò afflictissimam deprecari po-
 tuerunt, pro quibus postero anno multum
 graviterque Saxo intercessit, & plerosque
 eorum Neapolin auctos, ut servile opus
 facerent remosq; agerent, Ruyterus præ-
 tor navalis Batavus obtestatione suâ libe-
 ravit. Nec nihil iis artibus in Polonia effe-
 ctum

Etum est, quando excitatis ad infringenda pacta Barbaris, rursusq; dū Regi utile erat, in perniciosam Reipublicæ pacem inclinatis, temporum illorum & fortunæ difficultate usus est ad paranda sibi studia, machinandumq; vicinis bellum: non ignorabant Austrii peti se insidiis, ut quos cuperet iste Rex includi finibus, retineriq; proximis & domesticis turbis, quibus à defensione Belgii & communis patriæ averterentur: quod ne fieret, ad auctoritatem Cæsaris Germaniæq; precariam libertatem recusantis securitatem pertinebat. Simul vero tunc Polonis permolestum accidit, quòd Brandenburgicus ab Suedis læsum se renuncians, auxilia Reipublicæ ex pacto missa domum reducenda flagitaret, eo præsertim tempore, quo vehementius insurgerent Barbari, maximeque subsidiis indigerent: sed quoniam sciebant, quo auctore hæc repentina temporum consiliorumq; mutatio fieret, dolori suo acquieverunt.

Rex Daniæ spem commodaq; Germaniæ secutus, ex progressu rerum Brandenburgicarum maturandi incepti occasionem cepit, & Cæsari ejusque sociis fide ac
 fœdere

fœdere nuper conjunctus, copias appa-
 ratusq; bellicos collegit, frustratisq; spe Sue-
 dis, quam in pace, & quæsito Ulricæ soror-
 ris ejus connubio ponebant, Rendsburgū
 pervenit: ibi principiò cogitavit, quemad-
 modum militiæ suæ rationes, quas ad Im-
 perii & Brandenburgici defensionē com-
 parabat, prorsus in tuto collocaret: quod
 dum ipsi constitutum est, à Duce Gottor-
 pino Christiano Alberto postulat, ut belli-
 gerendi causa sibi permittat dependi por-
 tionem tributorum, quæ per agrum regio-
 nemq; ejus colligantur: dehinc securitatis
 suæ causa flagitat, ut sibi extra fines exerci-
 tum ducturo arcem Gottorpii, Tonnin-
 gam, castellumq; Holmense in potestatem
 tradat, consiliumq. de permutanda Tun-
 derensi præfectura in præsens missum fa-
 ciat, quòd ea jam sint tempora, quæ impe-
 dian, quo minùs tale negotium conficia-
 tur: ad quæ Dux nil mali metuens respon-
 dit, se pro voluntate & studio in Regem
 curaturum, ut collationes majores æquis
 portionibus divisæ, ad utriusque Principis
 commodum defensionemvé adhibean-
 tur: alioqui morem veterem servari oportere

tere

tere, quo Rex atq; Dux, suo quisque jure, Principatum illum remq; publicam pacatè & communis utilitatis causa administrassent: mox indicat, quamobrem Rex in eam sententiam jure induci non possit, ut oppida munitaq; suę ditionis loca dedi sibi velit, nihil esse, quod ab arce Gottorpiensi Regi impendeat, quæ situ & operibus tam exquisitè non sit munita, ut metum periculumvé ei inferre possit: de Tonninga nil recusaturum, si una cum Rege ibi præsidiũ habeat, quod utriq; Sacramento adigatur, dummodo Rex de restitutione caveat: in reliquis, salvo jure suo, fortunæ cedere oportere: alioquinil admisisse, quo Rex merito suo offendi queat. Sed mox, rejectis his excusationibus, Suedicum foedus ei exprobratum est, quasi artibus & consiliis turbidis nixus, viam juvandi hostis iniisset: Dux in eo discrimine constitutus omniq; auxilio privatus Regis ausibus obtinere non potuit, nisi quòd eum modestè comiterq; appellabat, ut ad restitutionem faciendam se obliget, scriptoq; caveat, sese omnia, ut accepisset, plenè integreque esse redditurum. Tum subjecit Petrus Greif-

fen:

fenfeldius, cuius amicitie fiduciâ Kielman-
 seckium ad suadendum ineundumque
 Rendsburgense iter induxeras, Regi mo-
 rem esse gerendum, qui pro temporum
 statu conditiones mitigare non possit, re-
 stitutionem verò minimè denegare velit:
 sed quoniam ab Rege non impetrabat, ut
 hoc restitutionis caput conceptis verbis in
 tabulas referretur, aliquanto post dimissus
 Gottorpium, ubi Rex præsidium relique-
 rat, cum latisq; deinceps offensis & accu-
 sationum causis, diligentius asservari cœ-
 pit: dum hæc fiunt, accersitur Præses Kiel-
 manseckius, & quid Rex statutum habeat,
 per Ahlefeldium indicatur: is verò abitu
 prohibitus, per delegatos Duci renunciat,
 quàm graviter in eum consulatur, quod
 Rex censeat, uti supremo Ducis Slesvicen-
 sis jure mulctetur: Dux nuncio consterna-
 tus Regis fidem mansuetudinemq; implo-
 rat, & pacta servari petit: at Rex in senten-
 tia persistens denunciabat, si voluntati suæ
 refragari pertenderet, suo discrimine fa-
 cturum: videret ergo, ut hæc difficultates si-
 ne mora contradictioneq; componeren-
 tur: tum Dux præter afflictas res, molestam
 custo-

custodiam, imminensque periculum æsti-
 mans, cum fratre Augusto Friderico ægre
 admodumque invitus in præscriptas con-
 ditiones consensit. Eam calamitatem susti-
 nenti venit in mentem subvereri, ne tæ-
 dium captivitatis in majus malum sibi ver-
 teret, pauloque post dispositos ad fugam
 equos ascendit, commodumque elapsus li-
 bertatem recuperavit. In tuto collocatus
 causam defendit, cessionemque supremi
 juris in Ducatum Slesvicensem invito sibi
 expressam, nec unquam ab se ratam esse
 habitam docet: nam quod vi metuque
 coactus fecerit, jure rescindi irritumque
 fieri oportere: ad hæc negotium illud su-
 perioribus pactis Rotschildensi & Haf-
 niensi prorsus atq; omnino esse transactū,
 sponsorumque fide & auctoritate publica
 munitum, quod non modo non tollere,
 sed ne labefactare quidem Rex possit, cui
 nil in se liceat, nisi quod pacti apud
 Hafniam conventi rationes
 patiantur.

INDEX RERUM ET NOMI-
num insigniorum Continuatione Schurz-
fleischiana comprehensorum.

A Bbatia Corbejensis	pag. 20
A Adolphus Uratislaus Sternbergius Co- mes. 20.	Aldenarda 144
Alexander Bournonvillæ Dux.	130
Alexius Michalovvitzius Imp. Rufforū.	106
Alphonsus exauctoratus Lusitaniæ Rex	103
Alsatia. 199.	Alsatia decem civitates. 28
Alfaticæ Tabernæ	201
Andreas Olsovskius.	10
Anglici Manipuli.	207
Archiepiscopatus Colonienfis.	51
Archiepiscopus Gnelnensis.	41
Archipelagi Insula. 10.	Archius. 204
Arelatense regnum.	178
Argentoratensis conversio.	133
Legatus. 92.	Pons. 67
Argentoratum. 140.	Armistitium. 74
Arnhemium. 151.	Arx Rochetta. 52
Arx Salvatoris. 175.	Aschaffnaburgum. 114
Assentar Marchio Hispanicus.	142
Astrachanum. 18.	Aubevillius. 13
Augusta Trevirorum.	209
	K Au-

INDEX.

Augustus Fridericus Episc. Lubecensis.	220
Auriacus Princeps Guilielmus III. I. Guilielmus Henricus.	83
B Ajona.	176.
Bankertus.	79
Bellifortius.	10.
Bellivifus.	127
Bellum Anglo-Belgicum.	16
Anglo Gallo-Belgicum.	121
Danicum.	195.
Septentrionale.	43
Turcicum.	171.
Wildfangicum.	3
Benedictus Ochsenstirna.	159.166.190
Bentheimensis Comes.	50.145
Bethunius.	117.122
Bilefeldensis Conventus.	17
Bischoffshemium.	203
Blanckenburgensis Comitatus.	24
Blumius.	71.188.
Böckelheimium.	115
Bonna.	79.119
Borculo præfectura.	45.145
Borysthenes.	106
Bremensis possessio.	189
Brezenheimensis præfectura.	165
Briga Valesiæ.	109.
Brisgovia.	203
Britannia Cismarina, I. ducatus Britannia.	176
Brunswiga.	20.
Bruxellæ.	148
Burgundia Transjurana, s. Comitatus liber.	
	Ca-

INDEX.

C Adavalius. 214.	Camienicia. 41
Campi. 59.	Candia. 10
Caprara. 127. 129.	Carabusa. 11
Caroloregia.	116
Carolus II. Rex Hispaniarum.	76
Carolus II. Rex Angliæ.	2
Carolus V. Imp.	f
Carolus XI. Rex Suedorum.	62
Carolus Æmilius natu maximus El. Bran-	
denb. filius Argentorati mortuus. 189	
Carolus Caspar Elect. Trevirensis. 75. 80.	
	88. 90
Carolus Dux de Villa Hermosa, Comes Lu-	
næ, Rector Hispanici Belgii.	142
Carolus Gustavus Rex Suediæ.	192
Carolus Lotharingus Junior, Senioris ex	
fratre nepos, Imperator exercitus Cæ-	
farei.	142. 202
Carolus Lotharingus Senior.	3. 73
Carolus Ludovicus El. Palatinus.	3. 4. 88
Carolus Rabenhauptius.	58. 60
Trompius.	79
Casenum. 18.	Catalaunici fines. 150. 212
Catholici pagi.	109
Causa Furstenbergii.	73
Cellensis Dux.	209
	K 2 Cha-

INDEX.

Chamillius. 153.	Chocimum. 105
Chassanus 123.	Chauvetius. 100
Christianus Albertus Dux Gottorpinus.	42.165.217
Christianus Ernestus Marchio Baruthing.	123
Christianus Ernestus Kamninus Baro.	127
Christianus V. Rex Daniæ.	17.80.122
Christophorus Bernhardus Ep. Monaste- riensis & Abbas Corbejensis.	42
Christophorus Leopoldus Schafgotschig.	171
Christophorus Brandius.	137
Circulus Burgundicus.	94
Civitates Sylvestres.	148
Clades apud Fehrbellinum.	197
Colbertus. 3. Collonitschius Episcop.	104
Colonia Agrippina.	54.64.97.118
Coloniensis conventus.	73.75
pacis causa institutus.	19
Comitatus Burgundiæ.	77.99.109.118
Comitatus Delmenhorstianus.	165
Comitatus Falkensteinus.	165
Comitia Ratisbonensia.	11.71
Condæus Dux. 34.100.200. Cōstantia.	109
Conventus Mulhusinus.	110
Conziensis pons.	210
Cosacorum defectio.	9
	Co-

INDEX.

Covordia. 59.	Curia Geldriensis. 46
Cimbrica Chersonesus.	159
D Agobertsteinium. 200.	Dalena. 60
Damianus Hartardus. 115.	Dania. 198.
Daveptria Transisalanæ caput.	51. 59
Delmenhorstana Controversia.	164
Demetrius Viesnievicius.	106
Dioecesis Coloniensis.	146
Dola. 149.	Dörfflingus. 136
Doroszenkus.	25
Ducatus Barrensis.	12
Clivensis.	186
Crosnensis.	182
Limburgensis.	144
Mediolanensis.	77
Dunewaldius. 128. 130.	Dunkarka. 21
Dynastia Reinsteinensis.	24
Werthensis.	145
E Cclesia Trajectensis ad Rhenum.	51
Eduardus Ehrensteinius.	62. 74
Egra. 94.	Ehrenbreitsteinium. 90
Eisenstadium. 134.	Eleonora Maria. 171
Enguianus Dux. 10.	Enzheimium. 134
Episcopatus Uratislaviensis.	168
Ernestus Augustus Osnabrugæ Antistes. 209	
Esaias Puffendorffius.	73
	K 3. Estræus.

INDEX

Estæus.	79
Eybergius Tribunus.	60
F Arius. 83.	Ferdinandus I. 5
F erdinandus III.	5
Ferdinandus Maria El. Bavarus.	71
Feuquierius. 136.	Foedus Egranum. 127
Foedus Coloniae ad Suevum.	83
Rhenanum.	88
Suedicum.	218
Franciscus Egon Fürstbergius Ep. Argent.	
Franciscus Crequius,	14
Frangepanius.	17
Nadasdius.	24
Francodaliū.	126
Fresno Marchio Hispanus.	105
F. Ahlefeldius.	
Fridericus Augustus Dux Wirtembergicus	210
Fridericus Durlacensis.	200
Fridericus Wilhelmus El. Brandenb. 88.	113
Fresonum jactura.	59
G andavum.	144
G aumontius.	107
Geldriae jura.	47
Genuenss Respubl.	107
Urbs.	175
	Georg.

INDEX

Georg. Fridericus Valdeccius.	142. 145
Georg. Guilielmus Dux Luneburg.	80. 114.
	135
Germaniæ securitas.	
Germersheimium.	122
Godoliebicus Vindischgräzius Comes.	14
Gottorpii Arx.	217.
Grandvillerius.	209
Graniana Cohors.	66. 68
Gravelius.	213.
Gravia.	153
Gray.	147.
Gremonvillius.	16. 93
Groningæ Oppugnatio.	59
defensio à Georg. Bernh. Duce Hol-	
fat. & Carolo Rabenh. confecta.	
Guelfici Duces.	20
Guilhelmina Ernestina.	122
Guilielmus Egon Furstenbergius Princeps.	
	67. 72. 118
Guilielmus Templius.	16. 157
Gustaphus Adolphus Saræpontanus.	89
Gymnasium Pofoniense.	42
H Aganoa.	201
H Haganoensis præfectura.	28. 206
Hamburgum.	28.
Haugwizius.	200
Heilbronna.	130.
Henningus.	138
Henrica Adelheidis conjux El. Bav.	113
Henricus Casimirus Nassovius princeps.	141
	K 4
	Hen-

INDEX.

Henricus Frisius Baro.	123
Henricus Turrianus, vice Comes Turenus	56. 81
Herbipolis. 69. Hermannus Badensis. 204	
Hermannus Egon Furstenbergius	113
Hochstum. 93. Holzheimium. 143	
Holmia. 43. Homburgense castrum. 19	
Hungariæ Sacerdotes ad triremes damnati.	
Hungari Exules.	164
Hungarica mutatio.	16
Hussari. 106. Huxaria. 20	
Huxariensis Controversia.	27
I mperiale defensionis bellum.	215
I nterventio Suedica pro regno Hungariæ.	166
Joachimus Ernestus Dux Holsatiæ.	142
Johannes Adolphus Dux Holsatiæ.	209
Johannes Adolphus Kielmannus à Kielmansek.	219
Johannes Austrius. 15. Joh. Casimirus. 9	
Joh. Caspar Ambringius.	104
Joh. Dominicus Zuniga, Comes monteregius.	15
Joh. Erasmus Tattenbachus.	20
Joh. Fridericus Dux Hannoveranus.	139
	214. 196
	Joh.

INDEX.

Joh. Frischmannus.	188
Joh. Georg. III. hæres Electoratus Saxon.	127
Joh. Philippus El. Moguntinus.	3. 80. 88. 112
Joh. Sobieskius.	105. 107
Irmgarda Limburgi Comes.	46. Ifalis fl. 50
Jus devolutionis in Brabantia.	67
Justus Comes Bronchorstii.	46
K ielmanseckius.	42
Kinzingius fl. 201. Kleistius Baro.	112
L Andavia.	127
Laurentius Georgius Krockovius.	137
Leodiensis Episcopatus.	83
Leodiensis Episcopus.	51
Leonhardus Pappus Canonicus Constan- tensis.	180
Leopoldus Cæsar.	5. 9. 208.
Lichtenfort.	145
Lichtensteiniana causa.	49
Lignius Princeps.	172
Limburgicus Ducatus.	212
Lingen arx.	145
Lithuanorum contradictio.	170
Lis Oldenburgica.	47
Lobkowitzius.	135. 141
Löckenizianum propugnaculum Branden- burgico ereptum, posteaque recuperatū.	

K 5

Loh-

INDEX.

Lohra. 204.	Londinum. 101
Lotharingia.	14
Lotharingiæ Dux.	11.12.75
Lotharius Fridericus Pontifex Mogunt.	125
	187
Louvojus Marchio.	82
Lubomirskiani motus.	9
Ludovica Maria.	10
Ludovicus XI. Rex Franciæ.	45
Ludovicus XIV. Rex Galliæ.	2
Ludovicus Condæus.	40.100
Ludovicus Henricus.	115
Luneburgicum præsidium.	27
Lusitaniæ Comitia. 172.	Luvignius. 210
Luxemburgiani milites.	69
Luxemburgius.	98
Luxemburgicus Ducatus.	101
M Arcæ comitatus.	57
M Maria Christina Comes Leonsteiniana.	166
Maria Theresia. 6.	Marenholzius. 113
Marchio Grana.	209
Matthias. 5.	Maudachium. 127
Mauritius Nassovius Princeps.	141
Maximilianus I. 5.	Maximilianus II. 5
Maximil. Henricus El. Colonienf.	19.97
	Me-

INDEX.

Mediomatricum urbs.	89
Mejena. 91.	Messana. 172
Messanenses motus in Sicilia.	
Metense tribunal.	21
Metensis Episcopatus.	191
Michael Adrianus Ruyterus.	39
Michael Thomas Rex Poloniae.	104
Mœnus. 96.	Mollisonica cohors. 140
Mompelgardicus Dux.	117
Monacensis Princeps.	213
Monachium Bojorum.	189
Monasteriensis Episcopus.	37.145
Monasteriensis Urbs.	50
Monmouthius Dux.	85
MonsBrefacius. 92.	Montalius. 116.154
Montecuculi Imperator exercitus Cæs.	20
Monteregius. 156.	Moscuia Russorum. 18
Mosellæ tractus. 90.208.	Mudena. 35
N ancejum.	89.118
N assovii Comites.	118
Nassovius Saræpontanus Comes.	18
Navaillius Dux.	146
Necessitudo Lusitaniæ.	41
Neoburgicus Dux.	71.82
Neomagensis Urbs.	151
Noricum. 108.	Normandia. 176
	Of-

INDEX.

O ffenburgum.	204
O ldenburgica causa.	164
Omlandia. 152.	Orientalis societas. 31
Osnabrugensis transactio.	176
Otto Comes Limburgi.	48
Otto Guilielmus Konigsmarckius.	143
P Acis Clivensis conditiones.	45. 48
P actio Bredana.	32
Pactio Monasteriensis.	28. 95
Pactum Voffemense.	82
Palatinatus Rhenani jura.	4
Palatinatus Rhenensis.	115
Pantaleonis Monasterium.	97
Parisiense foedus. 35.	Patzii. 170
Paulus Kefenhullerus.	166
Pax ad montes Pyrenæos.	12. 13
Aquisgranensis.	1. 8. 62
Clivensis.	148
Gallica.	81
Genuensis.	108
Hafniensis.	220
Monasteriensis.	127
Olivensis.	196
Osnabrugensis.	165
Rothschildensis.	165
Septentrionalis.	165
Westphalica.	462. Pe-

INDEX.

Perodius. 188.	P. Greiffenfeldius. 19
Petrus Philippus Episc. Bambergensis. 123	
Petrus Princeps Lusitaniæ. 214	
P. Sparrius Baro. 62.	Petrus Zrinius. 24
Philippus II. Rex Hispaniæ. 44. 51	
Philippus IV. 6.	Philipsburgum. 126.
Plöcnensis Dux. 134.	Polonia. 198
Pomponius. 43. 117	
Pontifex Romanus. 69. 163	
Præsidium Cæsareum Confluentiæ. 90	
Princeps Pio. 205	
Protestantium res inclinatæ apud Hung. 8	
R Adzivilius. 106	
R Raphaël Torrenus. 108	
Ratisbona. 187	
Reymundus Montecuculi. 96	
Rheni transitus. 207.	Rheingravium, 83. 154.
Rencherlochianus aditus præclusus. 202	
Renchena. 203.	Rendsburgum. 217. 219
Rhenoberca. 20. 51. 146	
Rhenobercæ recuperatio. 51	
Robertus Gravelius. 29. 79. 187	
Rohanæus Dux. 176	
Ronquillo Legatus Hispanicus. 95	
Rotenspachium. 203	
Rudolphus I. 122.	Rudolphus II. 1
	Ru-

INDEX.

Rupifortius Marchio.	88.92.122
Ruscinonensis Comitatus.	150
Ruffi.	198
S Abaudus. 107.	Sableus. 138
S Salmensis Princeps. 118.	Salina. 145
Saragossa. 15.	Saravus fl. 89
Schenkianum propugnaculum.	34.151
Schombergius.	150.212
Schonborniorum gens.	112
Schramius ProPrætor.	79
Securitas Belgii.	55
Flandriæ.	41
Westphaliæ.	55
Sedinensis recessus.	193
Seelandia. 40.	Selestadium. 140
Selingitadium. 114.	Sempronium. 215
Sempronienſis Comitatus.	215
Senatus Hagiensis.	155
Seneffa. 143.	Sickinga. 58
Simmerenſis principatus.	115
Sinshemium.	129
Slesvicenſis Dux.	219
Sleſvicenſis Ducatus.	220
Snolskius. 188.	Societas Gallica. 75
Societas Liberarum urbium.	51
Souchius, 141.	Spina longa. 11
	Sprag-

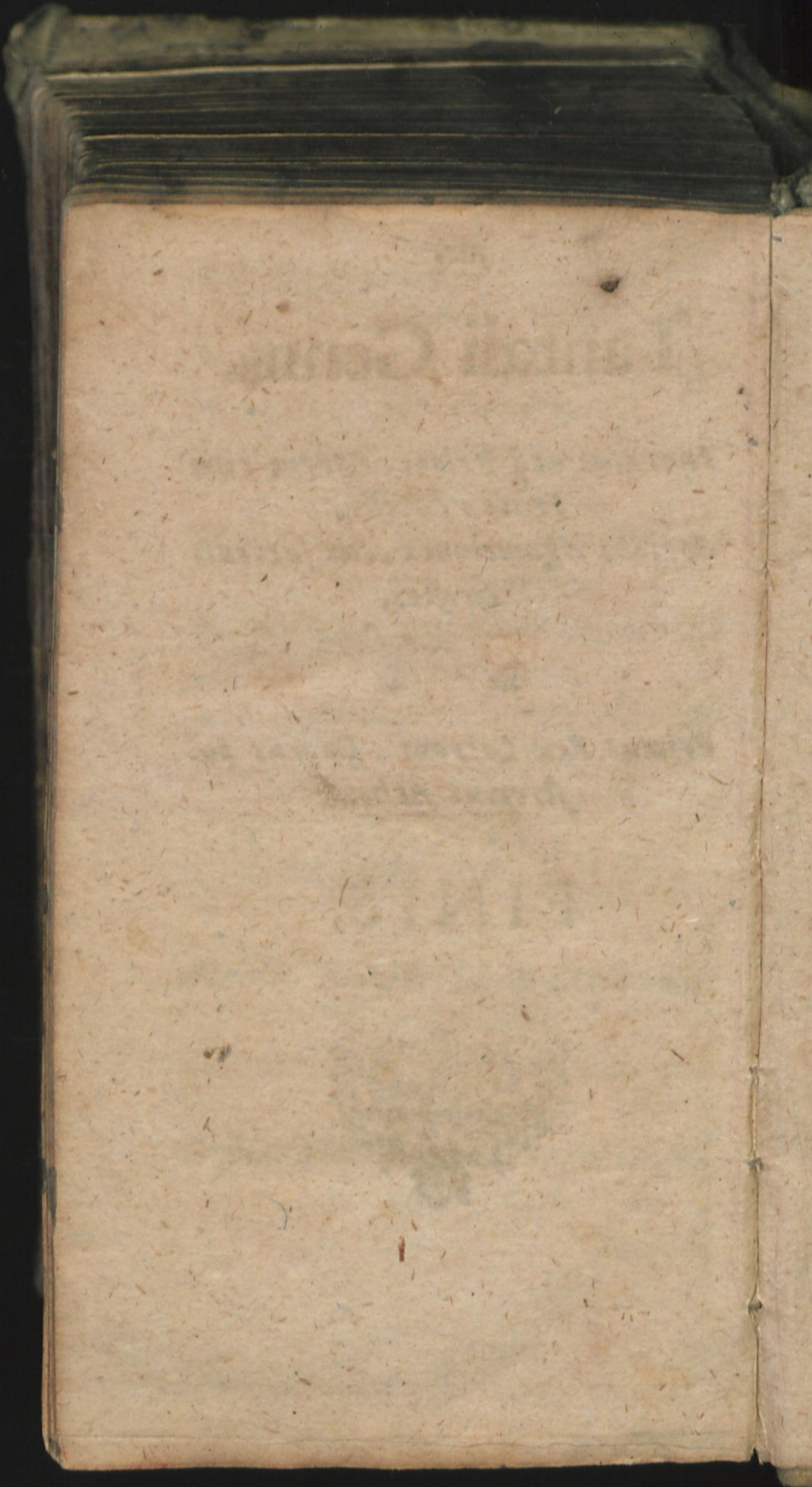
INDEX.

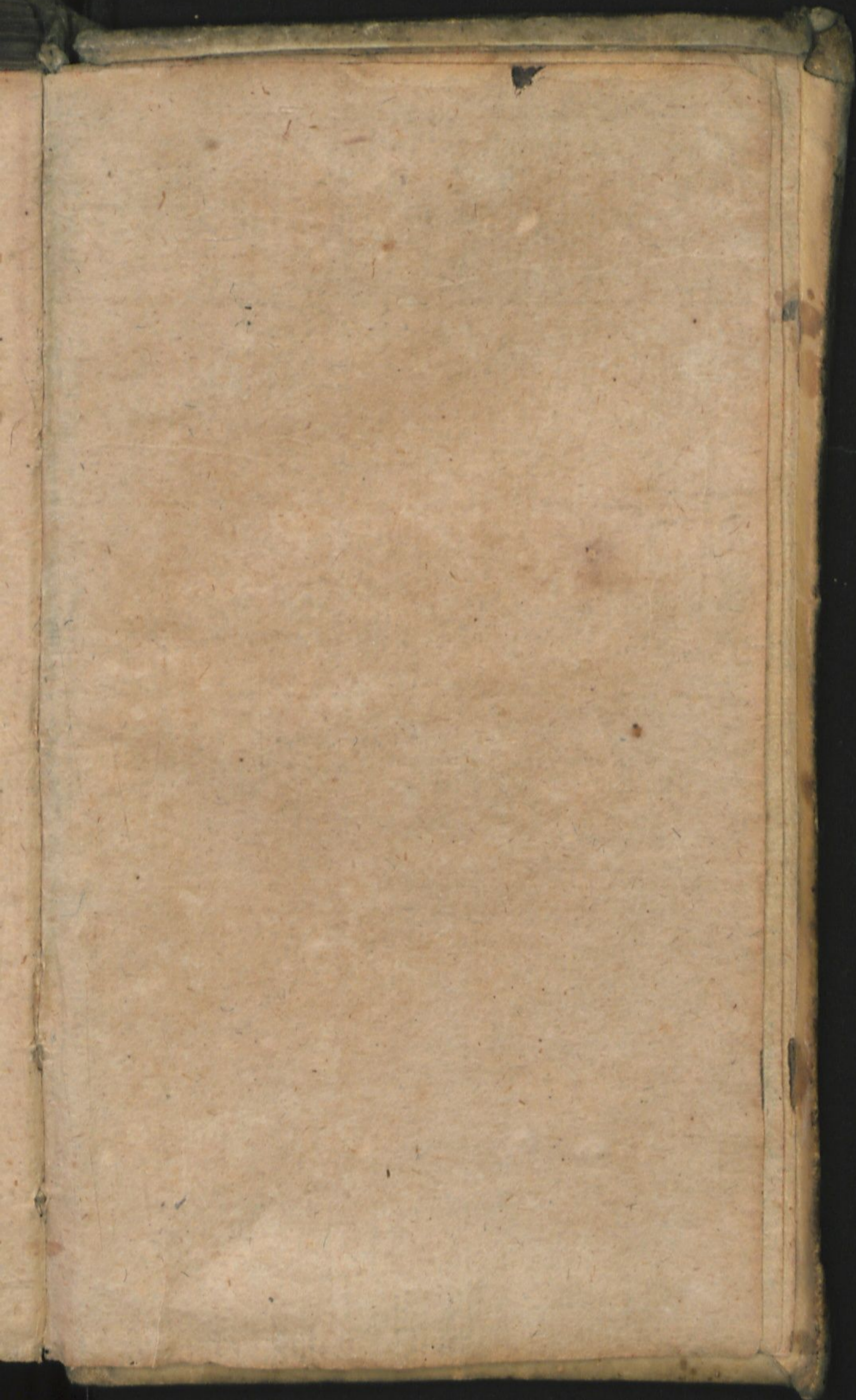
Spraghius. 79.	Steinheimium. 93
Stephanus Rätzinus.	18
Suda. II.	Swolla. 51.59
T Affiletta.	18
T Tartaria Præcopensis.	107
Tartarorum irruptio.	9
Tongrensis porta.	85
Tonninga. 217.	Tothius Comes. 62.159
Tracassagnius.	172
Trajectum ad Mosam.	51.57.83
Transisalania.	37
Tribunal Spirense.	48
Troussius Marchio.	91
Tunderensis præfectura.	217
Turckheimium.	
V Alachiæ defectio.	106
V Vaubrunianum supplementum.	97
Vaubrunius.	122
Vaudemontius.	142. 210
Vedelius Baro.	135
Velites Polonici.	106
Veneti.	10.11
Verdensis possessio.	189
Verius.	213
Verthmullerus.	135.205
Vesontium.	147
	Vil-

INDEX.

Villarsius.	101
Vindobona.	73.93.180
• Visurgis.	20
• Vitrius.	173
Vivonnius Comes.	144
Ukkerana Marchia.	182
Ulyssipona.	103
Ulma.	124
Ulrica.	217
• Unio Electoralis.	125.185
W Angelinus.	80.137.148
Wenceslaus.	
Wertheimium.	96
Wilhelmus III. Princeps Auriacus.	38
Willstettium Hanovicæ ditionis oppidum.	
	209
Wiselochium.	128
Wittenius.	39
Wolfgangus Comes Ottingensis.	110
Z Ollerana gens.	182
Zuthania.	151

Reidus
S. 100
S. 101
S. 102
S. 103
S. 104
S. 105
S. 106
S. 107
S. 108
S. 109
S. 110
S. 111
S. 112
S. 113
S. 114
S. 115
S. 116
S. 117
S. 118
S. 119
S. 120
S. 121
S. 122
S. 123
S. 124
S. 125
S. 126
S. 127
S. 128
S. 129
S. 130
S. 131
S. 132
S. 133
S. 134
S. 135
S. 136
S. 137
S. 138
S. 139
S. 140
S. 141
S. 142
S. 143
S. 144
S. 145
S. 146
S. 147
S. 148
S. 149
S. 150
S. 151
S. 152
S. 153
S. 154
S. 155
S. 156
S. 157
S. 158
S. 159
S. 160
S. 161
S. 162
S. 163
S. 164
S. 165
S. 166
S. 167
S. 168
S. 169
S. 170
S. 171
S. 172
S. 173
S. 174
S. 175
S. 176
S. 177
S. 178
S. 179
S. 180
S. 181
S. 182
S. 183
S. 184
S. 185
S. 186
S. 187
S. 188
S. 189
S. 190
S. 191
S. 192
S. 193
S. 194
S. 195
S. 196
S. 197
S. 198
S. 199
S. 200

TA 200

ULB Halle 3
002 708 418

[Faded cursive handwriting in brown ink, including words like 'Ingenus', 'tact', 'stola', and 'pan']

A B 87404

VD 17

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 8
Centimetres

Farbkarte #13

B.I.G.

Blue

Cyan

Green

Yellow

Red

Magenta

White

3/Color

Black

FLEISCHII 2
Historicæ
DANO
annum
XIX.
LXXVI,
nporumque
fecta.
LEGIO
SAXONIÆ.
FURTI,
rielis Hübneri,
MDC LXXXIII.

